

1570

NINA Rapport

Nordmenns holdninger til ulv – 2018

Olve Krange og Ketil Skogen

SCANDLYNX

RECONYX

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er NINAs ordinære rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på annet språk når det er hensiktsmessig..

NINA Temahefte

Som navnet angir behandler temaheftene spesielle emner. Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. NINA Temahefte gis vanligvis en populærvitenskapelig form med mer vekt på illustrasjoner enn NINA Rapport.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine vitenskapelige resultater i internasjonale journaler, populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Nordmenns holdninger til ulv – 2018

Olve Krange og Ketil Skogen

Krange, O. & Skogen, K. 2018. Nordmenns holdninger til ulv – 2018. NINA Rapport 1570. Norsk institutt for naturforskning.

Oslo, november 2018

ISSN: 1504-3312

ISBN: 978-82-426-3309-5

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

KVALITETSSIKRET AV

Bjørn P. Kaltenborn

ANSVARLIG SIGNATUR

Forskningsjef Kristin Thorsrud Teien (sign.)

OPPDRAKSGIVER(E)/BIDRAGSYTER(E)

Miljødirektoratet

OPPDRAKSGIVERS REFERANSE

M-1135|2018

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER/BIDRAGSYTER

Seniorrådgiver Susanne K Hanssen

FORSIDEBILDE

Ulver fra Kynnaflommen oktober 2018 © viltkamera.nina.no

NØKKELOD

Holdninger til ulv, ulvepolitikk og forvaltning, bakgrunnsfaktorer
befolkningsdata, Norge

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor

Postboks 5685 Torgarden
7485 Trondheim
Tlf: 73 80 14 00

NINA Oslo

Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Tlf: 73 80 14 00

NINA Tromsø

Postboks 6606 Langnes
9296 Tromsø
Tlf: 77 75 04 00

NINA Lillehammer

Vormstuguvegen 40
2624 Lillehammer
Tlf: 73 80 14 00

NINA Bergen

Thormøhlens gate 55
5006 Bergen
Tlf: 73 80 14 00

www.nina.no

Sammendrag

Krange, O. & Skogen, K. 2018. Nordmenns holdninger til ulv – 2018. NINA Rapport 1570. Norsk institutt for naturforskning.

I samarbeid med meningsmålingsbyrået Ipsos gjennomførte NINA våren 2018 en spørreundersøkelse om nordmenns holdninger til ulv. 3396 personer ble vervet til å delta i en postalundersøkelse. Da datainnsamlingen ble avsluttet, hadde 2201 informanter returnert skjemaet, som ga en svarprosent på 64,8. For å sikre god representasjon fra områder med ulv ble 900 informanter rekruttert fra et utvalg kommuner innenfor «Ulvesonen». Skjemaet inneholdt en lang rekke spørsmål om ulike sider ved folks forhold til ulven, som for eksempel hundehold og frykt, men denne rapporten handler om holdninger og hva nordmenn mener om ulv i norsk natur.

I NINA har vi flere ganger henvendt oss til befolkningsutvalg og spurt: «Hva syns du om at det finnes ulv i Norge?». Vi har observert at det er mer vanlig å like enn å mislike ulven, at det gjelder både i byer og på landsbygda, både i områder med og uten ulv, men at ulven er enda mer populær i byene. Det samme observerer vi også nå, selv om ratene ikke er helt de samme. Spørsmålsstillingen kan kritiseres for å være abstrakt og uforpliktende. Derfor har vi denne gangen også spurt: «Hva syns du om å ha ulven i naturen der du bor?» Forholdet mellom å mislike og like ulv jevner seg da ut, og konklusjonen blir at når det gjelder dette spørsmålet, er nordmenns holdninger delt, omtrent på midten.

Forskjellen mellom responsen på de to spørsmålene reiser spørsmålet om vi står overfor det som av og til kalles NIMBY (Not in my backyard): At man vil lesse over på andre noe man generelt er positiv til, men som man ikke vil ha der man selv bor. Svaret er at innslaget av NIMBY-holdninger er lite. Funnet at andelen som liker at det finnes ulv i Norge, er større enn andelen som ville like å ha den i naturen der de selv bor, står fast, men det er ikke slik at en stor del av de som liker ulv i Norge ville mislike å ha den i naturen der de selv bor.

Selv om spørsmålsformuleringene og svarfordelingene er forskjellige, varierer de med samme mønster når vi ser dem i sammenheng med mange andre variabler. Ulv er for eksempel mer populær i byer enn i grisgrendte strøk, den er mer populær der man ikke har ulv enn der det finnes ulv i naturen, og informantene i de utvalgte kommunene fra «Ulvesonen» er mer negative enn andre – enten spørsmålet dreier seg om ulv i Norge eller ulv i naturen der informantene bor.

Nærhet til ulv virker også polariserende på holdningen. Blant informantene som oppga å ha sett ulv i nærheten av eget bosted, var de mest brukte svaralternativene «Misliker sterkt» (31 prosent) og «Liker godt» (28 prosent) da spørsmålet handlet om ulv i Norge. Bare 10 prosent var nøytrale. Når spørsmålet er holdningen til å ulv i naturen der man bor, finner vi ikke det samme polariserte mønsteret. 42 prosent svarte «Misliker sterkt» og bare 17 prosent «Liker godt». Vi har tverrsnittsdata og kan ikke si noe om årsakssammenhenger, men funnet tyder ikke på at det å observere ulven nær stedet man bor styrker ulvens popularitet som «nabo».

Vi kunne observere stor enighet om ulvens egenskaper blant informantene. Store flertall var helt eller delvis enige i at ulv er sosial, intelligent, vakker og at den bare hører til i villmarka. Når det gjelder negative karakteristikk, var utvalget mer delt. Hvilken holdning man har til ulv henger

klart sammen med egenskapene man tillegger den, men selv blant de som misliker den, er det en utbredt oppfatning at ulven er sosial, intelligent og vakker.

Meningsdannelsen har oftest et annet grunnlag enn direkte erfaringer med ulv. Enten vi spør om ulv i Norge eller naturen der man bor, er sannsynligheten for å mislike ulv størst blant eldre relativt lavt utdannede menn som bor i rurale områder, har et lite økosentrisk natursyn og er positive til jakt, har lav tillit til miljøinstitusjonene og høy tillit til vanlige folk som bruker sunn fornuft. Har man de nevnte kjennetegnene, har det liten betydning om man har og har sett ulv naturen der man bor eller om man bor i «Ulvesonen».

Olve Krange, Ketil Skogen, Norsk institutt for naturforskning, Gaustadalléen 21, 0349 Oslo.

olve.krange@nina.no

ketil.skogen@nina.no

Innhold

Sammendrag	3
Innhold	5
Forord	6
1 Innledning.....	7
2 Metode	10
3 Resultater	12
3.1 Holdningsmålene	12
3.1.1 Mislike eller like ulv i Norge	12
3.1.2 Ulv i naturen der man bor	14
3.1.3 By og land	16
3.1.4 Not in my backyard (NIMBY)	17
3.1.5 Godta å ha ulv i nærheten der man bor	19
3.1.6 Ønske om flere eller færre ulv	20
3.1.7 Om engasjement i rovdyr og rovdyrforvaltning.....	23
3.2 Om å leve med ulv.....	25
3.3 Erfaringer med ulv	29
3.4 Om dyret ulv og informantenes vurderinger av dens egenskaper	36
3.4.1 Mener informantene at ulvens geografiske og genetiske opphav er viktig?	41
3.5 Om forvaltningen av ulv	43
3.6 Avsluttende regresjoner.....	50
4 Avslutning og konklusjon	57
5 Referanser	60
Vedlegg.....	61
Vedlegg 1. Spørreskjema	61
Vedlegg 2. Kommuner til spesialutvalget (utvalgte kommuner i «Ulvesonen»):	73
Vedlegg 3. Tabellappendiks	74

Forord

Dette er en av to rapporter fra prosjektet «Holdningsundersøkelse til ulv og kunnskap om menneskers opplevelse av ulv», som er finansiert av Miljødirektoratet (referansenummer i DOFFIN 2017/6590). Rapporten som er basert på et stort surveymateriale har som mål å gi en bred beskrivelse av nordmenns holdninger til ulv. Vi sammenligner ulike holdningsmål og ser dem i sammenheng med en rekke bakgrunnsvariabler. Det legges særlig vekt på forskjeller mellom by og land, og om man bor i eller utenfor områder med ulv.

Vi vil få rette en stor takk til Erik Dalen fra Ipsos som foreslo og beskrev metoden for datainn-samling, deltok i utformingen av spørreskjema og kommenterte på et rapportutkast.

Oslo 1.11.2018

Olve Krange

1 Innledning

Rapportens hovedtema er nordmenns holdninger til ulv¹. Samfunnsforskningen ved NINA har i mange år drevet studier av holdninger til ulv, forvaltningen av den og kontroversene som knytter seg til både til ulv og ulveforvaltning. Forskningen har vært basert på et mangfold av metoder. Kvalitative lokalsamfunnsstudier har gitt viktig innsikt i «hva som rører seg der ute» blant folk som kjenner seg berørt av ulvens tilbakekomst til norsk natur (Skogen et al. 2013; 2017; Lodberg-Holm et al. 2015). Store nasjonale holdningsundersøkelser, i kombinasjon med spesialutvalg fra ulveområder, basert på spørreskjemametodikk har vært viktige for å kunne tegne et bredere bilde av hva innbyggerne i landet mener om ulven. Noen forklaringsdimensjoner har fått særlig stor oppmerksomhet. Det gjelder forskjellen på by og land og om man har eller ikke har ulv i området (traktene) man selv bor. Vi har ofte spurt om folk misliker eller liker at det finnes ulv i Norge. Noen funn har gått igjen: Ulven er mer kontroversiell enn de andre store rovdyra, men det er likevel mer vanlig å like enn å mislike den. Det gjelder både i byer og på landsbygda, både i områder med og uten ulv, men ulven er enda mer populær i byene. (Tangeland et al. 2010; Krange et al. 2011; Krange et al. 2017). Sammenligninger med svenske data har vist at vi finner lignende mønstre der. Også der har ulven vært populær overalt, men sammenlignet med rurale områder har den vært mer populær i byer og bynære områder. (Krange et al. 2012; Krange et al. 2017)

Denne hovedlinjen av resultater fra våre spørreskjemabaserte undersøkelser har ofte blitt møtt med kritikk. Ulv og ulveforvaltning er sterk politisert og konfliktfylt. Forskning om rovdyr er selv del av konfliktbildet. Ikke minst gjelder det den biologiske forskningen om ulv, men den samfunnsvitenskapelige forskningen er ikke noe unntak, ikke minst vår egen forskning som vi refererte til i avsnittet over. Et eksempel er en diskusjon som oppsto mellom samfunnsforskere fra NINA (ved forfatterne av denne rapporten) og Erik Dalen fra Ipsos som på oppdrag fra Glommen Skog hadde foretatt en undersøkelse om nordmenns holdninger til ulv. Tallene fra de to undersøkelsene stemte for så vidt godt overens, men operasjonaliseringer og tolkninger var temmelig forskjellige. Diskusjonen som fulgte var i bunn og grunn en saklig faglig debatt, og foregikk i mediene, på møte i Kontaktutvalget og i møte Klima- og miljødepartementet (KLD), og er kan hende godt kjent blant «ulvepolitiske» aktører. Mottakelsen fra organisasjonene som arbeider politisk med rovdyrspørsmål, blant aktivister på sosiale medier og i det offentlige ordskiftet ellers fikk klarere rovdyrpolitisk slagside. Der ble NINAs resultater tatt til inntekt for et vernesynspunkt, mens Dalen og Ipsos ble slått i hartkorn med et anti-ulvestandpunkt.

¹ Innenfor psykologi og særlig sosialpsykologien er ordet holdning et faglig begrep. I en tilfeldig valgt lærebok finner vi denne definisjonen: «a relatively enduring organization of beliefs, feelings, and behavioral tendencies towards socially significant objects, groups, events or symbols» (Hogg, & Vaughan 2005, s. 150). Her skilles begrepet fra- og settes i sammenheng med tro, følelser og handlinger. Også varighet vektlegges. Man våkner ikke hver dag med et nytt sett av holdninger (Heberlein 2012). Videre pekes det på at holdninger retter seg mot noe av betydning (towards socially significant objects). Selvsagt kan folk ha holdninger til ulv også etter den relativt strenge definisjonen ovenfor, men vi kan ikke forutsette at alle har det. De fleste som er bosatt i Norge har liten befatning med ulv, og vi kan ikke forvente at alle har en holdning. Når vi spør informanter i et representativt utvalg om hva de mener om ulv kan vi ikke si at det er holdninger vi måler – i den strenge fagterminologiske betydningen. Men ordet har også et innhold i norsk dagligtale og handler om hvordan man stiller seg til et fenomen, om man er positiv eller negativ. I tråd med dette bruker vi ordene holdninger, meninger og også oppfatninger om hverandre.

Resultater fra ulveforskningen trekkes som sagt regelmessig i tvil av folk og representanter for organisasjoner som ikke liker resultatene, men rapporten som nå foreligger er basert på et samarbeid med Ipsos (v/Erik Dalen). Forhistorien gjør det til et selvstendig poeng at det akkurat er NINA og Ipsos som samarbeider denne gangen. Med det opplegget som her skisseres (se metodekapittel for beskrivelse), og med de to miljøenes forhistorie, har vi håp om økt tillit til resultatene. Kanskje kan man i sterkere grad enn tidligere i alle fall enes om virkelighetsbeskrivelsene når det gjelder folks holdninger til – og meninger om ulv. Ipsos har stått for selve datainnsamlingen, sammen har vi utarbeidet spørreskjemaet, men NINA er ansvarlig for analyser og tolkning. Her har vi som mål å tegne et bredt og nyansert bilde av holdningene nordmenn har til ulv.

Å formidle hvordan et ganske bredt spekter av holdninger til ulv er fordelt i den norske befolkningen, er en viktig målsetting for rapporten. I tillegg skal vi se de mest sentrale holdningsmålene i sammenheng med et knippe bakgrunnsvariabler. Det er analyser som er inspirert av våre tidligere kvalitative undersøkelser blant rovdymotstandere. Landbrukets og særlig saueneæringenes problemer har nok fått mest oppmerksomhet når det gjelder konsekvensene av å ha ulv i et område. Men sauebøndene er ikke særlig mange som andel av befolkningen, og særlig ikke i Sørøst-Norge, hvor myndigheten har bestemt at vi skal ha ynglende ulv. Motstanden er med andre ord utbredt i grupper som ikke har noe med landbruket å gjøre. Det innebærer at rovdyrkonfliktene får næring fra mer enn de konkrete problemene rovdyra skaper for jordbruket. Ulv kan åpenbart også utfordre jaktinteresser, og i tillegg er det ganske mange som kjenner frykt (Skogen m.fl. 2018), men vi har sett at også motsetningsforhold som ganske allment gjør seg gjeldende i moderne samfunn, har betydning. Generelle motsetninger mellom by og land og mellom sosiale grupper henger sammen med rovdyrkonfliktene og forsterker dem. En grunn er at rovdyra for ganske mange symboliserer urban makt over rurale områder. I møte med trusselen fra en ytre fiende står man gjerne skulder ved skulder i forsvaret av det man har felles. I Østerdalen så vi for eksempel at rovviltkonfliktene hadde kraft til å forene på tvers av gamle skillelinjer, sånn som mellom store skogeiere, sauebønder og lokal arbeiderklasse. På litt ulike måter er dette grupperinger som ser sitt liv og sin livsstil som truet av veksten i rovdyrbestandene. Felles for dem er at de er sterkt berørt av generelle økonomiske, sosiale og kulturelle forandringer som endrer bygde-Norge i raskt tempo, men de er svært forskjellige med hensyn til sosio-økonomiske forhold som utdanning, eiendom og inntekt. Det er snakk om forandringer som uavhengig av rovdyr situasjonen utfordrer deres levemåte og gjør den vanskeligere. Dermed framstår rovdyrvernet som enda et ledd i anslaget mot bygdene. Rovdyrbestandene øker samtidig som raske strukturendringer forandrer den norske landsbygda. Mange identifiserer makta bak begge utviklingstendensene med nøyaktig de samme, sentrale myndigheter og deres kumpaner, eller sagt på en annen måte; byen og det urbane. (se for eksempel Krange & Skogen 2011, Skogen & Krange 2003)

Temaene for rapporten følger to spor:

1) Vi leverer først og fremst en holdningsundersøkelse. Vi stiller på nytt spørsmålene vi har stilt før om hva folk mener om ulv, som for eksempel om de misliker eller liker at det finnes ulv i Norge. I tillegg stiller vi denne gangen (for oss, nye) holdningsspørsmål hvor vi «flytter» ulven tetter på folk og ber dem for eksempel svare på om de ville mislike eller like at det finnes ulv i naturen der de bor.

2) For det andre skal vi se på holdningsforskjellene i sammenheng med en rekke bakgrunnsvariabler. Forskjeller mellom by og land og mellom folk som har og ikke har ulv i naturen der de bor, får særlig stor oppmerksomhet. I tillegg spør vi om holdningsdannelsen når det gjelder vurderingene av at det finnes ulv i Norge versus «i naturen der man bor» har likt eller ulikt sosialt og kulturelt utgangspunkt.

2 Metode

Som nevnt skal vi her rapportere informantenes respons på en lang rekke spørsmål som gjelder holdninger til ulv. Vi kommer til å redegjøre for spørsmålsformuleringer og svaralternativer underveis i resultatdelen. Se ellers vedlegg 1 hvor skjemaet finnes vedlagt.

Vi har oftest benyttet telefonintervjuer eller web-baserte panelundersøkelser når vi har målt folks holdninger til rovdyr, men denne undersøkelsen er gjennomført postalt, med papirskjemaer. Først ble det imidlertid gjennomført verving pr. telefon. Dette valget ble gjort som en slags mellomting mellom de to andre metodene vi har brukt for datainnsamling. Vi fulgte her rådene fra Ipsos, som har svært omfattende erfaring med slike undersøkelser. Hensikten har vært å ivareta de utvalgsmessige fordelene knyttet til telefonintervju fremfor web-intervju (lettere å nå folk, også de som ikke er på nett), samtidig som vi tar hensyn til webintervjuenes egenskaper når det gjelder selve måten å besvare spørsmålene på (uten at folk må forholde seg til en telefonintervjuer). På denne måten tar vi et visst hensyn til hva vi vet om at intervjumetode kan påvirke svarene noe, samtidig som målet også er å legge til rette for sammenligninger av svarfordelingene fra ulike undersøkelser for å studere endringer i holdninger over tid.

Samtlige deltakere ble vervet pr. telefon. I perioden 6. februar - 2. mars 2018 gjennomførte Ipsos 4766 intervju, og vervet 3396 personer i alderen 15 år og eldre pr. telefon til deltagelse i en postalundersøkelse. Bruttoutvalget for antall vervede er teknisk sett delt i to: Ca. 2500 er vervet i et landsrepresentativt, geografisk proporsjonalt utvalg av befolkningen. For å styrke svargrunnlaget blant folk som bor i forvaltningssone for ulv («ulvesonen»), ble det i tillegg vervet ca. 900 personer i et utvalg kommuner som ikke består av hele «ulvesonen», men som vi her lar representere den og som vi kaller «ulvesone» (for en oversikt over de utvalgte kommunene se vedlegg 2).

Vervingen foregikk som et kort intervju, der Ipsos' medarbeidere spurte om noen sosiale kjennetegn og interesse for spørsmål om rovdyr i Norge, før de leste opp en kort introduksjonstekst. Vervingen gikk bra, og vi regner at ca. 71 prosent av dem som ble intervjuet, samtykket i å delta i den postale surveyen. Dette er en høy verveprosent som nok viser at interessen for temaet er utbredt i den norske befolkningen.

Spørreskjema ble fortløpende sendt til deltagerne etter verving. Første utsendelse fant sted 12. februar, og siste utsendelse 6. mars. Første purring ble gjort samtidig med siste utsendelse (6. mars), og siste purring ble sendt 23. mars. I alt ble 1784 deltakere purret. På grunn av at datainnsamlingen kom litt nær påsken trakk innkomsten av skjemaene ut, slik at datainnsamlingen ikke kunne avsluttes før 12. april. Da hadde 2201 av de 3396 vervede returnert skjemaet. Dette gir en svarprosent på 64,8.

Denne svarprosenten er litt høyere enn ved mange tilsvarende undersøkelser, men ikke så høy som de aller høyeste svarprosjenter Ipsos har oppnådd med tilsvarende fremgangsmåte i befolkningsundersøkelser. Likevel er vi tilfredse med svarprosenten i en tid der synkende vilje til å delta i spørreundersøkelser er mønsteret, og sammenlignet med hva som er vanlig ved andre former for selvutfyllingsintervju.

Erfaringsmessig har bortfall ved postalundersøkelser noenlunde likt preg. Folk som ikke er vant til å uttrykke seg skriftlig, f.eks. folk med lav utdanning og ofte noe høyere alder enn gjennomsnittet, har en tendens til å falle fra i høyere grad enn andre, men vi antar at temaet for undersøkelsen kompenserer noe for denne skjevheten. Dessuten er det Ipsos' erfaring at unge mennesker er noe mindre villige til å delta i spørreundersøkelser av denne typen.

Framgangsmåten gir mulighet til å studere bortfallet ved vervingen, altså se om det er forskjeller i sammensetningen av de som svarte nei på tilbudet om deltakelse, og de som svarte ja. Videre kan man se på effekten av bortfallet i selve postalundersøkelsen og studere forskjeller i sammensetning av dem som sa ja til å delta og dem som allikevel ikke besvarte spørsmålene, og dem som faktisk gjorde hele jobben. Innenfor de knappe tidsrammer dette prosjektet har hatt, og på bakgrunn av den generelt tilfredsstillende svarprosenten, har vi ikke gått videre med dette.

Selv om de som ikke har svart skulle ha sterkt avvikende holdninger sammenlignet med de som har svart, hvilket ikke er særlig sannsynlig, skal det mye til før dette kan påvirke resultatene i den grad at det ville medføre endring av de konklusjonene vi kan trekke av det foreliggende materialet.

For å redusere virkningen av skjevheter i utvalget, er alle tall som presenteres basert på analyser med vektete tall. Det er lagt til rette for vekting etter kjønn, alder og bosted i landet, slik at aldersgrupper, menn og kvinner og folk fra ulike landsdeler får den betydning i analysene som deres egentlige andel av befolkningen tilsier. For å sikre at antallet respondenter i gruppen fra de utvalgte kommunene i ulvesonen ble høy nok til å gjennomføre de statistiske analysene, måtte vi altså trekke ut flere i denne gruppen enn blant befolkningen ellers. De hadde dermed en høyere sannsynlighet for å være med i undersøkelsen. Dette kan gi skjevheter i svarene. For å motvirke dette ble utvalget også vektet slik at hver enkelt respondent fra spesialutvalget ikke betyr mer enn respondenter fra landet for øvrig. At de er med, gjør likevel at vi er sikre på at særegne erfaringer fra disse områdene er riktig representert.

3 Resultater

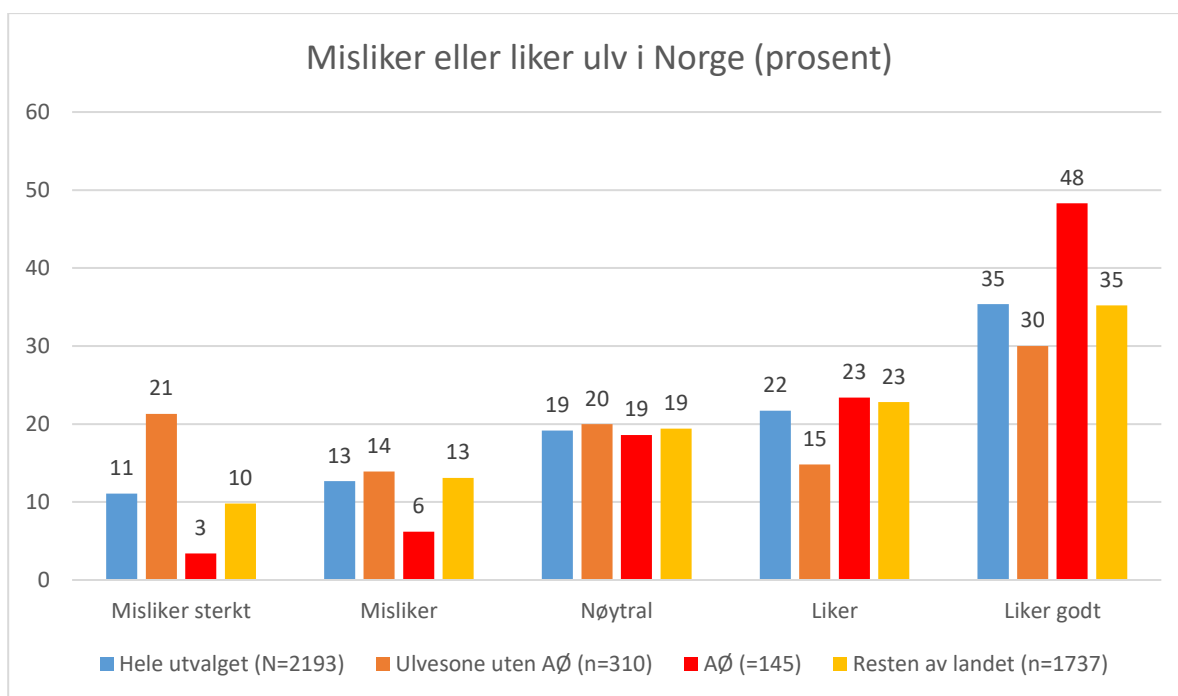
Her følger det som er rapportens viktigste del, resultatene fra undersøkelsen presenteres. Vi har delt kapitlet inn i 5 underkapitler. Først følger et kapittel hvor vi ser på de mest generelle målene for folks holdninger til ulv. Deretter kommer et hvor vi tar for oss det å bo i områder med ulv/å ha med ulven å gjøre. Det tredje kapitlet handler om hvordan folk ser på ulven som dyr. Hvordan man oppfatter at ulven er og oppfører seg, og det er ikke det samme som hva man mener om at ulv finnes her i landet. Man kan for eksempel godt mene at ulven er et vakkert dyr samtidig som man vil mislike sterkt å ha den i naturen der man selv bor. Et fjerde tema er forvaltningen av ulv. Her tar vi for oss hva folk mener om ulike aktører og institusjoner som engasjerer seg i ulveforvaltningen og vi ser på hvordan folk vurderer ulike forvaltningstiltak. Til sist følger et kapittel hvor vi vender tilbake til spørsmålene om hva folk synes om ulven her i landet, men denne gangen ser vi på dette i sammenheng med en lang rekke variabler, som vi fra tidligere undersøkelser vet har betydning for den meningsdannelsen som foregår når det gjelder ulv.

3.1 Holdningsmålene

En av hovedoppgavene i prosjektet er, som vi nevnte i innledningen, å tegne et bredt og nyansert bilde av hva folk i Norge mener om ulv i Norge. Ambisjonen er å beskrive folks oppfatninger i større detalj og bredde enn vi har gjort tidligere. Derfor har vi denne gangen stilt spørsmål om hva folk mener på flere måter enn vi har gjort tidligere. Vi har med andre ord stilt en del spørsmål som er nye for oss, men selvsagt også beholdt mange av «de gamle» spørsmålsformuleringene. Det har vært nødvendig for å kunne sammenligne med resultater fra tidligere undersøkelser. Dessuten er flere av dem gode spørsmål, som går rett på sak når det gjelder folks oppfatninger om ulv.

3.1.1 Mislike eller like ulv i Norge

Vi begynner med spørsmålsformuleringen eller variabelen som er aller mest generell, nemlig: «Hva synes du om at det finnes ulv i Norge?». Svarene ble gitt på en fempunkts skala som varierer fra «Misliker sterkt» til «Liker godt». Vi skal gi en oversikt hvordan hele utvalget fordeler seg på variabelen. I tillegg har vi også brutt utvalget ned i tre underkategorier, for å framskaffe informasjonen om hvordan holdningen til at vi har ulv i Norge henger sammen med det å bo i eller utenfor områder med ulv. Som vi nevnte i metodekapitlet, inneholder datafila et spesialutvalg vi kalte «ulvesone». Den består av 16 kommuner og i tillegg bydelene Alna og Østensjø i Oslo. I figuren nedenfor har vi delt utvalget inn i undergrupper etter dette. «AØ» er informanter som er bosatt i Alna eller Østensjø. «Ulvesone uten AØ» er informanter som er bosatt i kommunene som er definert som spesialutvalg bortsett fra de som bor i Alna eller Østensjø. «Resten av landet» er da alle andre informanter. Resultatene presenteres i figur 1 nedenfor.

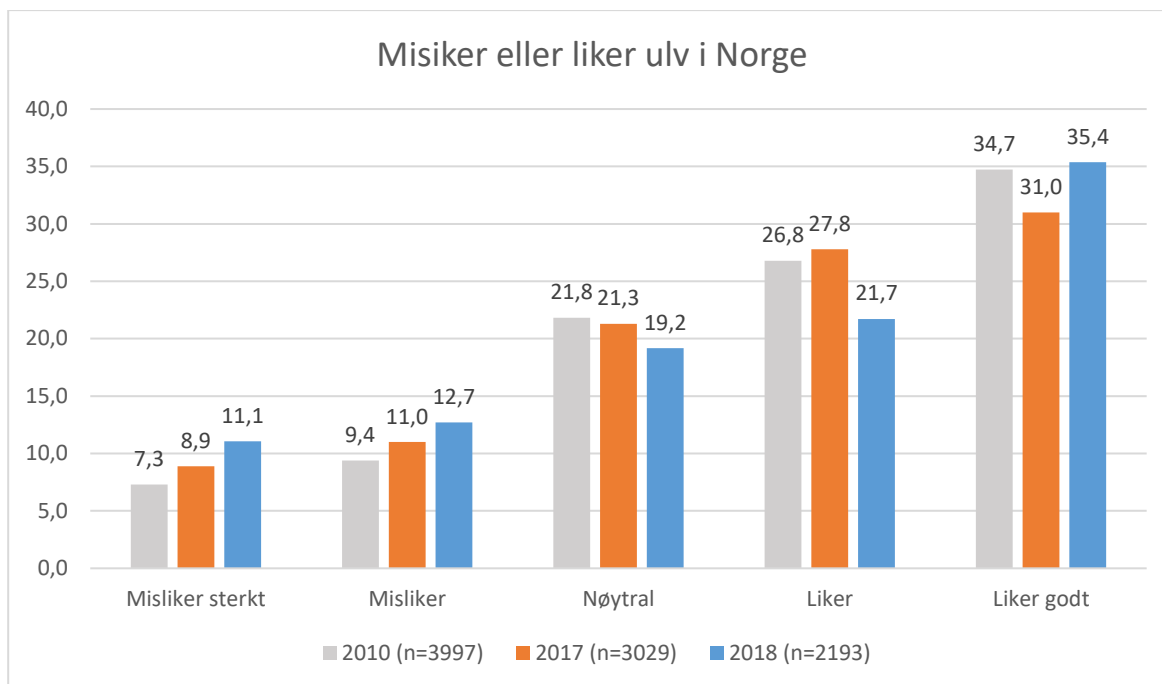

Pearson Chi-Square: 62,045, df 8, $p < 0,001$ (Testen gjelder sammenligning av de tre underkategoriene)

Figur 1. Hva syns du om at ulv finnes i Norge? Prosent

De blå søylene til venstre viser fordelingen for hele utvalget, uten at det er brutt ned i underkategorier. Basert på disse tallene kan vi si at det er ganske mye vanligere å like enn å mislike ulv. 57 prosent liker eller liker godt at vi har ulv i Norge mot 24 prosent som misliker eller misliker sterk. Omtrent hver femte informant stiller seg nøytral. Bildet forandrer seg betydelig når vi sammenligner Alna og Østensjø med de andre kommunene som er valgt ut fra ulvesonen. Det første vi kan legge merke til er at informantene som kommer i kategorien «Resten av landet» fordeler seg omtrent som hele utvalget. Deretter ser vi at ulven er særlig populær blant informantene som er bosatt i oslobydelene. Blant dem oppga 71 prosent, eller nesten 3 av 4 at de liker at vi har ulv i Norge, og bare 9 prosent at de misliker den. For de andre «ulvekommunene» var bildet et helt annet. Også her var det vanligere å like (45 prosent) enn å mislike ulv (35 prosent), men andelen som oppga å mislike var altså betydelig større sammenlignet med befolkningen i Alna og Østensjø. Forskjellen på de to områdene er stor også i den andre enden av skalaen. 71 prosent som liker mot 45 prosent gir en prosentdifferanse på hele 26 prosentpoeng. Så er også sammenhengen mellom hvor man bor og hva man mener om ulv i Norge klart signifikant. Det er viktig å huske at Alna og Østensjø ikke er tilfeldig valgte bydeler. De ligger i Oslo øst tett på Østmarka som siden 2013 har hatt fast etablering av ulv. Store deler av bebyggelsen i begge bydeler ligger tett på marka, som også er et svært populært utfarts og friluftslivsområde. Det er altså ikke den faktiske fysiske nærheten til ulv som kan forklare den store forskjellen mellom de to områdene.

Nedenfor sammenligner vi tallene fra hele utvalget med tall fra to tidligere undersøkelser. Kan vi si noe om utviklingen når det gjelder folks holdning til at det finnes ulv i Norge?

Figur 2. Hva syns du om at det finnes ulv i Norge, tre målinger. Prosent

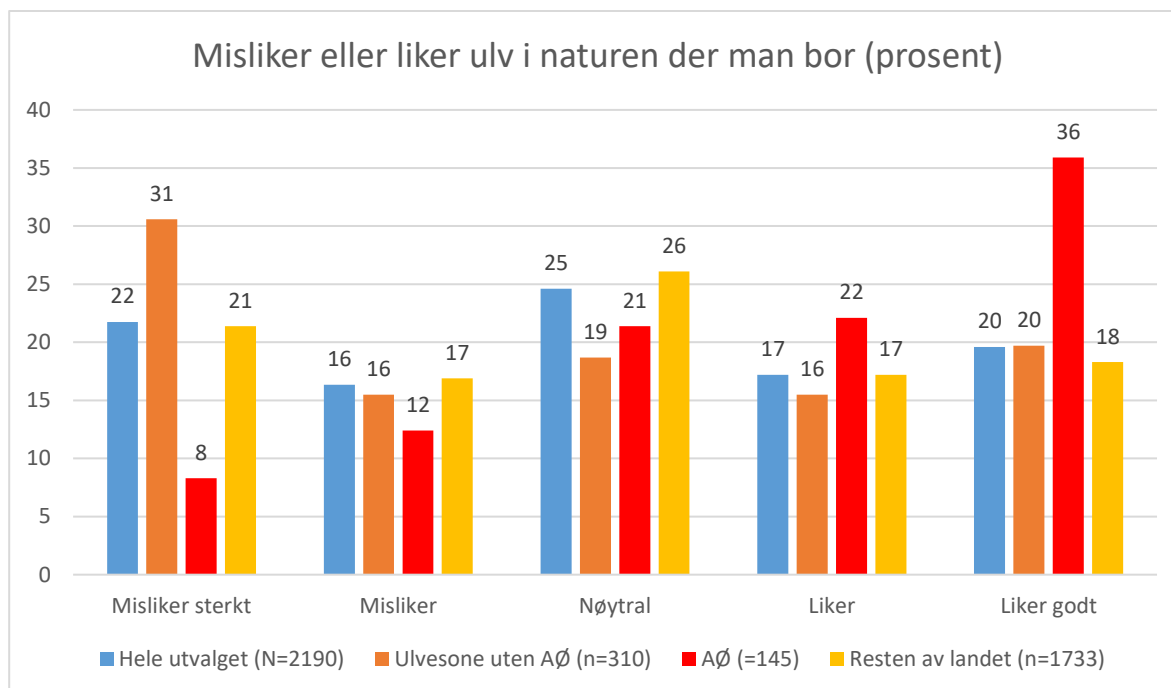
Før vi kommenterer figuren må vi minne om at metoden for datainnsamlingen i 2018 var en annen enn for de to foregående innsamlingene. I 2010 og 2017 ble informantene rekruttert fra et såkalt web-panel, mens de denne gangen ble vervet pr. telefon, fikk tilsendt og returnerte skjemaet på papir. Forskjellene vi observerer kan, i alle fall delvis, ha slike metodologiske forklaringer – at de to ulike verveprosessene innebærer litt ulike seleksjonsmekanismer.

Med dette forbeholdet i mente kan vi gi noen forsiktige kommentarer. Selv om vi ser noen ganske klare forskjeller mellom årene er stabilitet i mønsteret et hovedinntrykk. På alle måletidspunkter sa mer enn 50 prosent at de liker eller liker godt at vi har ulv i Norge. Rundt 20 prosent var nøytrale. På alle målingene er det også slik at et mindretall sa at de mislikte ulven, men denne andelen varierer en god del – fra 17 prosent i 2010 til 24 prosent i 2018. Ser vi bort fra mulige metodologiske forklaringer indikerer tallene en økning i andelen som er skeptiske til ulv, men det er altså gode grunner til å være forsikte med å konkludere. I tillegg til de nevnte problemene med ulike metoder for datafangst bør det nevnes at datainnsamlingen i 2017 ble foretatt samtidig med at mediene ga bred dekning til et voldsomt politisk rabalder rundt ulveforvaltning (dette har vi omtalt grundigere i NINA-rapport 1386). Begge deler kan ha påvirket de observerte endringene. Problemet er tilsvarende stort i den andre enden av skalaen, hvor vi kan observere en forskjell i andelen som sa at de liker ulven godt på 4,4 prosentpoeng. De observerte endringene må som sagt tas med et klart forbehold. Det som er mer sikkert er som sagt at hovedmønsteret ligger fast: Ulv i Norge har flere tilhengere enn fiender i den norske befolkningen, men for å kunne si noe sikrere om endringene er det nødvendig å foreta målinger flere ganger, og med samme metode for datainnsamling.

3.1.2 Ulv i naturen der man bor

Ulv finnes stort sett i Sørøst-Norge. Det er egentlig ganske få som har noen befatning med- eller er berørt av at det finnes ulv i Norge. Når man svarer på spørsmålet ovenfor svarer nok mange

derfor på et spørsmål om et fenomen som i svært liten grad preger deres egen hverdag og bruk av natur. Derfor stilte vi også spørsmålet: «Hva syns du om å ha ulv i naturen der du bor?». Også her ble svarene gitt på en skala som varierte fra «Misliker sterkt» til «Liker godt». Resultatene er gjengitt figur 3. Også denne gangen viser vi fordelingen for hele utvalget i tillegg til de samme tre undergruppene som over.

Pearson Chi-Square: 55,120, df 8, $p < 0,001$ (Testen gjelder sammenligning av de tre underkategoriene)

Figur 3. Hva syns du om å ha ulv i naturen der du bor? Prosent

Vi ser at svarene på dette spørsmålet varierer på en helt annen måte enn da spørsmålet gjaldt hva man mener om at ulv finnes i Norge. Helt generelt kan vi si at det er flere som liker ulv i Norge enn det er som liker å ha den i naturområder nær stedet de bor. Analysen som gjelder hele befolkningen (de blå søylene) viser at 38 prosent misliker å ha ulv i naturen der de bor (mot bare 24 prosent da spørsmålet gjaldt ulv i Norge), og at 37 prosent ville like det samme (mot hele 57 prosent da spørsmålet gjaldt ulv i Norge). Gruppen som stilte seg nøytrale er også større. Det som avtegner seg er et bilde av en delt befolkning, hvor omtrent like store grupper oppgir å ville like som mislike å ha ulv i naturen nær stedet de bor.

Når vi bryter responsen ned på undergruppene får vi et mer nyansert bilde. For samtlige grupper framstår ulven som mer populær når vi spør om man misliker eller liker at den finnes i Norge enn den er når vi plasserer den i naturen der informantene bor. Men forskjellene er store mellom undergruppene. De informantene som er bosatt i oslobydelene Alna og Østensjø er langt mer positive (56 prosent liker) enn de som bor i de utvalgte «ulvekommunene» (36 prosent liker). I den siste gruppa er det til sammen 47 prosent som rapporterte at de enten mislikte eller mislikte sterkt å ha ulv i naturen der de bor.

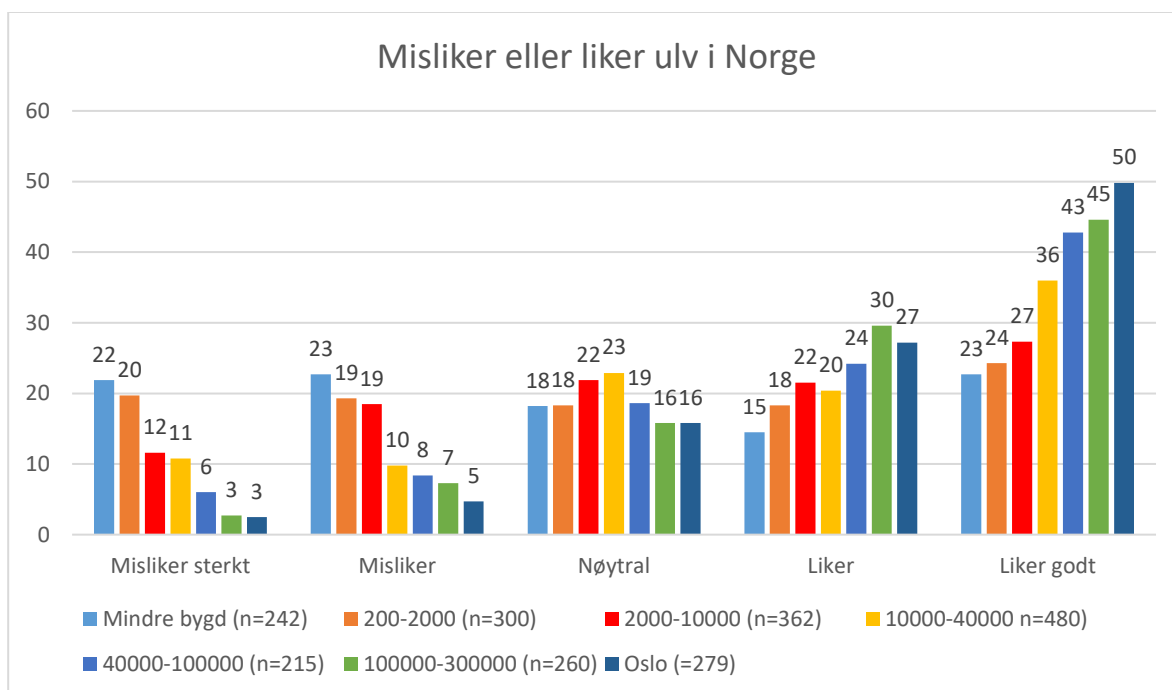
Som en kort og foreløpig oppsummering kan vi si at oppslutningen om ulv er større når vi spør om å like ulv i Norge enn den er når vi spør om man ville like å ha den i naturen der man bor.

Det gjelder i utvalget som helhet og også for alle undergruppene, selv om det i Alna og Østensjø er et flertall som sier de liker å ha ulv i naturen der de bor.

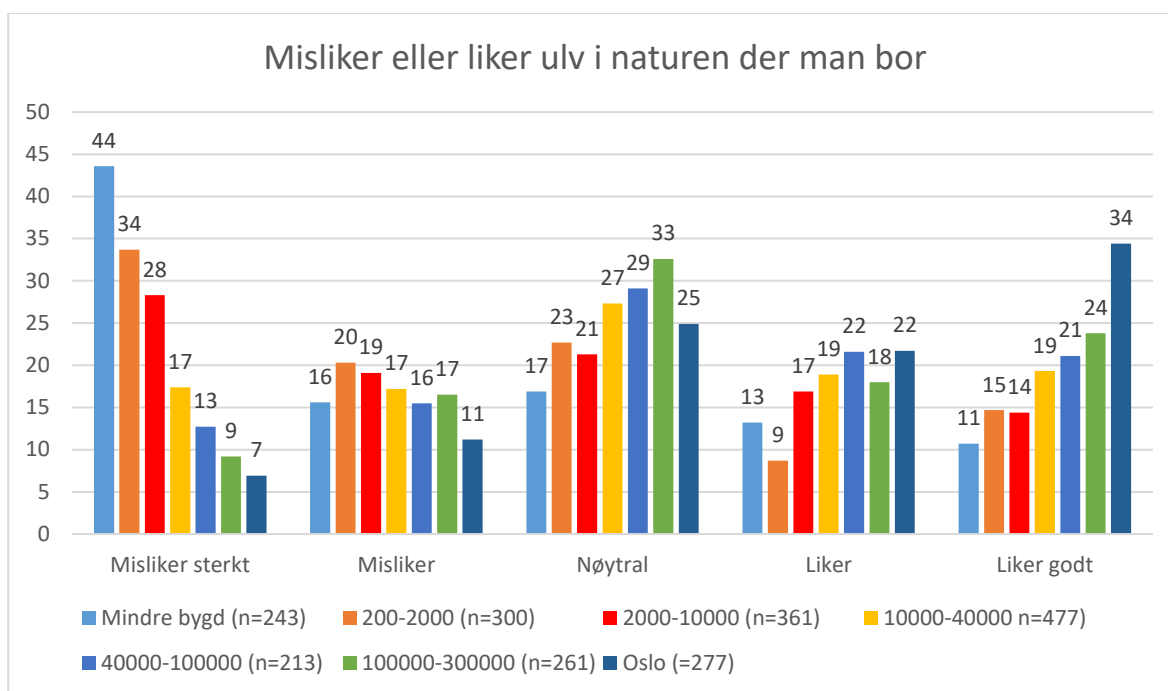
3.1.3 By og land

Vi så over at oslobydelene Alna og Østensjø skiller seg ut ved at andelen som er positive er betydelige større der, sammenlignet både med de som bor i de andre utvalgte kommunene fra ulvesonen og befolkningen i resten av landet. Det er i seg selv et interessant funn. Begge bydeler er preget av en drabantbybebyggelse hvor boligområdene ligger tett på Østmarka, som altså har fast etablering av ulv. Målt i avstand vil det si at mange her rent faktisk bor like tett eller tettere på ulven enn mange av de som er bosatt i mer typiske «ulvekommuner», som for eksempel Elverum og Trysil. Er det effekten av en urban kultur som gjør seg gjeldene, og som for Oslos vedkommende er viktigere enn nærheten til ulv?

I de to påfølgende figurene ser vi på hvordan spørsmålet om å mislike eller like ulv i henholdsvis Norge og «naturen der du bor» har sammenheng med størrelsen på informantenes bosted.

Figur 4. Misliker/liket ulv i Norge mot bostedsstørrelse? Prosent

Pearson Chi-Square: 249,452, df 28, $p < 0,001$

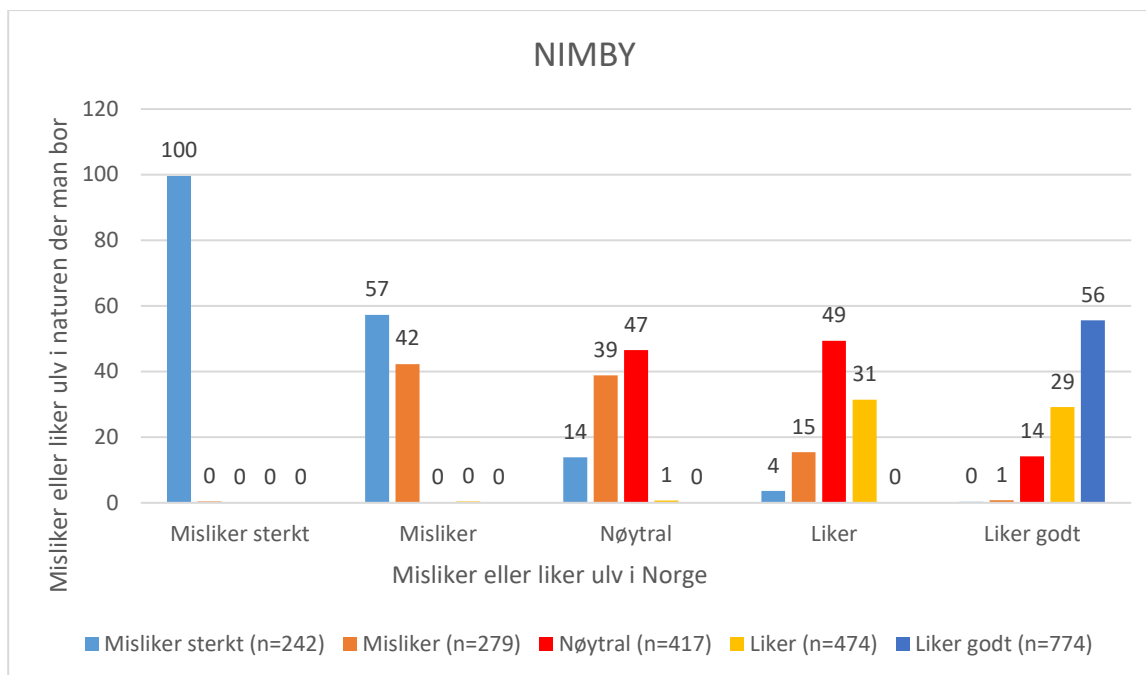
Figur 5. Misliker/liket ulv i naturen der du bor mot bostedsstørrelse? Prosent

Her er det svært mange tall. Vi skal bare kommentere noen hovedtendenser. Som vi viste over, er det mer populært å ha ulv i Norge enn det er å ha ulv i naturen der man selv bor. Her registrerer vi at det gjelder både i byen og på landet. Videre ser vi også at mønstrene er like i de to figurene. Å mislike ulv er mest utbredt i grisgrendte strøk, mens det å like ulven er mest utbredt i byene, særlig i Oslo hvor mer enn halvparten oppgir å ville like å ha den i naturen der de bor. Motsatsen er de som oppgir å bo på småsteder med færre enn 200 innbyggere. Der er det 60 prosent som sier at de vil mislike å ha ulv i naturen der de bor.

3.1.4 Not in my backyard (NIMBY)

Spørsmålet om å mislike eller like ulv i Norge kan kritiseres for å skille for dårlig mellom de som har og de som ikke har ulven tett på seg. Det koster lite å glede seg over ulvens tilstedeværelse i norsk natur hvis man bor sånn til at man aldri opplever noen av konsekvensene av å leve med den tett på seg. Kritikken har slektskap med et fenomen som ofte kalles NIMBY – Not in my backyard – et fenomen som av og til oppstår i forbindelse med lokaliseringsspørsmål. Typiske eksempler kan være søppelplasser (i dag gjerne kalt gjenvinningsstasjoner) og flyplasser. De fleste liker nok at det finnes i Norge, men det er nok få som vil ha slikt i nabolaget. Slik kan det også være med ulv selvsagt. Det er ikke noe prinsipielt i veien for å like at det finnes ulv i norsk natur, selv om man ikke liker tanken på å ha den nær stedet an selv bor. Spørsmålet som da reiser seg er om vi står overfor en NIMBY-effekt når det gjelder nordmenns meninger om ulv.

I figuren nedenfor ser vi de to spørsmålene i sammenheng, og spør hvordan det å mislike eller like ulv i naturen der man bor henger sammen med hva man mener om ulv i Norge.

Pearson Chi-Square: 2886,862, df 16, $p < 0,001$

Figur 6. Misliker eller liker ulv i Norge mot å like eller mislike ulv i naturen der man bor. Prosent

For å finne de som liker ulv i Norge, men som ville mislike å ha den i naturen der de selv bor må vi se til høyre i figuren. Der ser vi at blant de som oppgir å like ulven godt (i Norge) er det bare 1 prosent (6 informanter) som ville mislike ulven i naturen der de bor. To informanter eller 0,3 prosent av dem oppgir at de ville mislike det sterkt. Men vi ser også at det bare er 56 prosent som liker begge deler godt. Det er altså en viss diskrepans i svarene blant informantene i denne gruppa, men den består hovedsakelig i at en del av dem svarer «Liker» (29 prosent) eller «Nøytral» (15 prosent) på spørsmålet som flytter ulven nærmere stedet de bor. Det kan neppe klassifiseres som en NIMBY-respons. I gruppa som svarte «Liker» på spørsmålet om ulv i Norge, er det bare 31 prosent som også ville like å ha ulv i naturen der de bor. Nesten 50 prosent er nøytrale og nær 1 av fem (19 prosent) ville mislike det. Denne siste gruppa sier på sett og vis også ja til ulv, men «not in my backyard». Med denne regnemåten er det tilsammen 98 informanter som gir svar som kan klassifiseres som NIMBY. Dermed utgjør de 4,5 prosent av utvalget ($n=2186$). For å komme fram til disse tallene, har vi prosentuert utfra hele utvalget. Det kan innvendes at utregningsmåten er forfeilet siden NIMBY er meningsløst blant de som misliker at det finnes ulv i Norge. Tar vi bare utgangspunkt i de som liker ($n=474$) eller liker godt ($n=774$) utgjør det til sammen 1248 informanter. De 98 som skifter til misliker utgjør da 8 prosent. Det er en betydelig større andel som skifter fra et av de to liker-nivåene til nøytral. Grunnen til at vi ikke regner denne endringen som NIMBY, er rett og slett at de er nøytrale, de sier ikke Not in my backyard.

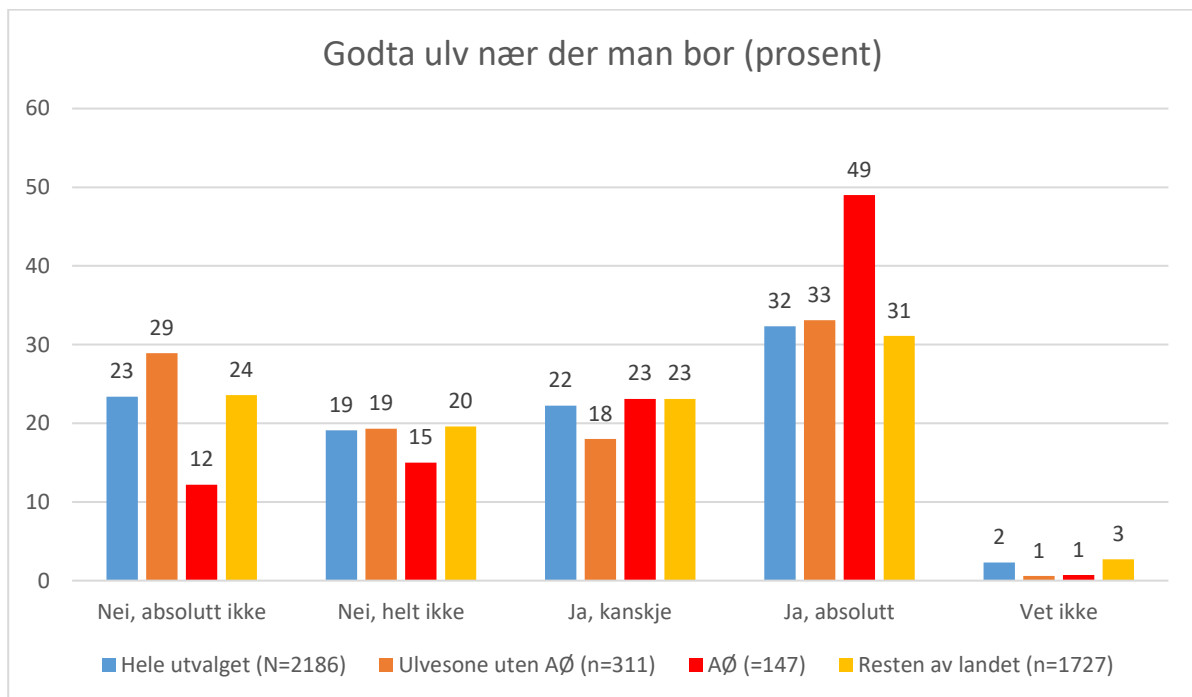
Uansett hvordan vi regner, er konklusjonen klar. Innslaget av NIMBY-holdninger er lite. Funnet at andelene som liker at det finnes ulv i Norge er større enn andelene som ville like å ha den i naturen der de selv bor står fast, men det er ikke slik at en stor del av de som liker ulv i Norge, ville mislike å ha den i naturen der de selv bor.

I motsatt ende er sammenhengen helt konsistent. Alle (bortsett fra en informant som forsvinner fra oversikten på grunn av de vanlige avrundingsreglene) som misliker sterkt at det finnes ulv i Norge, misliker også sterkt tanken på å ha ulv i naturen nær seg.

3.1.5 Godta å ha ulv i nærheten der man bor

På tre måletidspunkter har vi stilt spørsmålet, «Kunne du godta å ha ulv i nærheten av der du bor?» Svaralternativene var «Nei, absolutt ikke», «Nei, helst ikke», «Ja, kanskje» og «Ja absolutt». En grunn til at vi har spurt om dette er at det å godta er noe annet enn det å like. Man kan godt godta noe uten samtidig å like det. Siden de politiske myndighetene har vedtatt at vi skal ha ulv her i Norge må den få være noen steder. Da kan det være vel så relevant å vite om de som får den til nabo kan godta det, som der er å ha kjennskap til hvor utbredt de positive og negative holdningene er.

I figur 7 presenterer vi resultatene fra 2018. De blå søylene som står til venstre under hvert svaralternativ, viser hvordan hele utvalget fordeler seg. De andre viser fordelingene når utvalget er delt opp på samme måte som vi har forklart over.

Pearson Chi-Square: 36,594, df:8, $p < 0,001$

Figur 7. Kunne du godta å ha ulv i nærheten av der du bor? Prosent

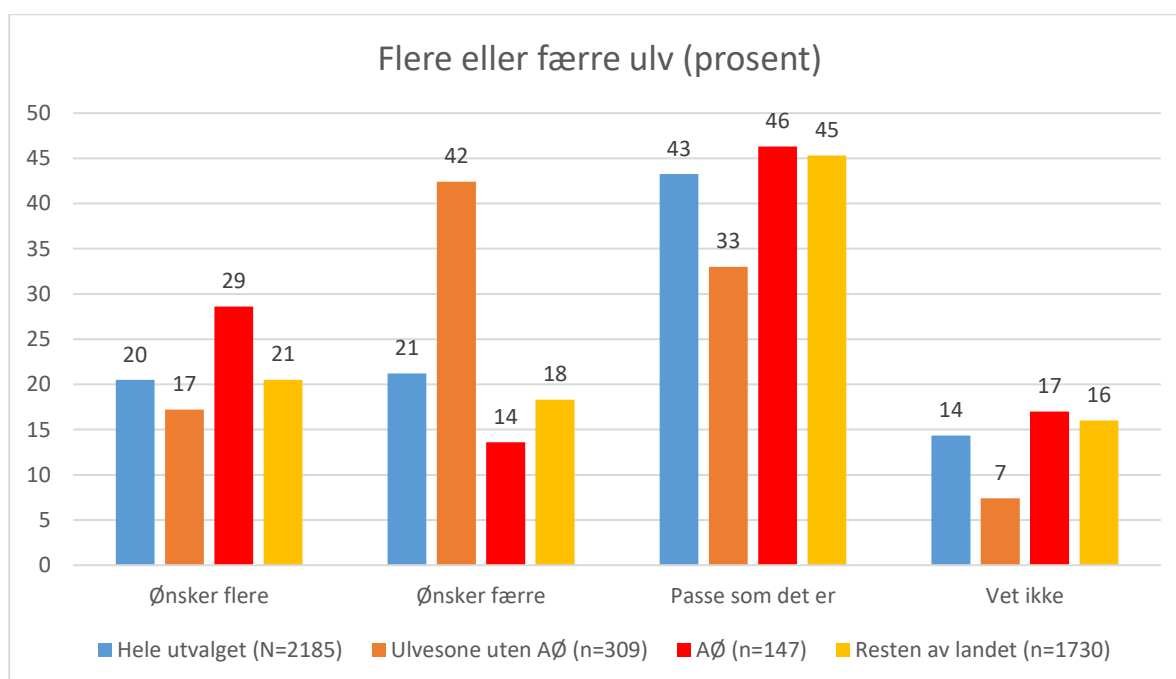
Når det gjelder hele utvalget, ser vi at 54 prosent velger et av de to «ja-svarene», mens 42 gir et av «nei-svarene». Basert på denne inndelingen kunne konklusjonen være at det er en liten overvekt i befolkningen som kan godta å ha ulv i nærheten av der de bor. Men det er ikke sikkert at dette er en rimelig tolkning. Å godta er nemlig ikke det samme som å ville. Det går an å tolke svaret «Nei, helst ikke» som et uttrykk for motvillig aksept. Innlemmer vi denne gruppa blant de som godtar, får vi at betydelige 73 prosent kan tenke seg å ha ulv i nærheten av stedet de bor. Men dette er altså ikke uttrykk for at et stort flertall entusiastisk omfavner idéen om å ha ulv som nabo. Legger vi gruppa som svarer «Ja, kanskje» til «nei-gruppa» ser vi at 62 prosent på ulike

nivåer er forbeholdne til idéen om å ha ulv som nabo. Men dette er altså ikke et uttrykk for at nesten to tredjedeler ikke kunne tenke seg å ha den i nærheten av der de bor.

Vi sammenlignet også svarene fra 2018 med de fra 2010 og 2017 (se figur 1 vedlegg 3 for oversikt over fordelingene). Resultatene må tolkes med de forbeholdene vi nevnte over. Et hovedinntrykk er små endringer, men med en tendens til økt polarisering. Det er i undersøkelsen fra 2018 vi ser de største andelene som svarer «Nei, absolutt ikke» og «Ja, absolutt».

3.1.6 Ønske om flere eller færre ulv

Blant spørsmålene som er nye for oss, og et produkt av samarbeidet med Ipsos, er dette: «Ønsker du flere eller færre ulv i naturen der du bor, eller er det passe som det er?». Informantene kunne svare «Ønsker flere», «Ønsker færre», «Passe som det er» eller «Vet ikke». Et karakteristisk trekk ved mange holdningsspørsmål som angår ulv, er som vi har nevnt at mange svarer på spørsmål som i liten grad angår dem. Noen kan knytte vurderinger og svar til egne eller sambygdingers erfaringer, men de fleste kan ikke det. Spørsmålet om man ønsker flere eller færre ulv der man bor, er ikke noe unntak. Vi har, i de foregående avsnittene og også her, forsøkt å forholde oss til dette ved å dele utvalget inn i undergrupper, og ved å stille spørsmål om det finnes ulv i naturen der informantene bor. Resultatene presenteres i figurene 8 og 9 nedenfor. Den første beskriver hvordan ønsket om flere eller færre ulv fordeler seg i hele utvalget under ett og brutt ned på de tre undergruppene.

Pearson Chi-Square: 105,544, df 6, $p < 0,001$

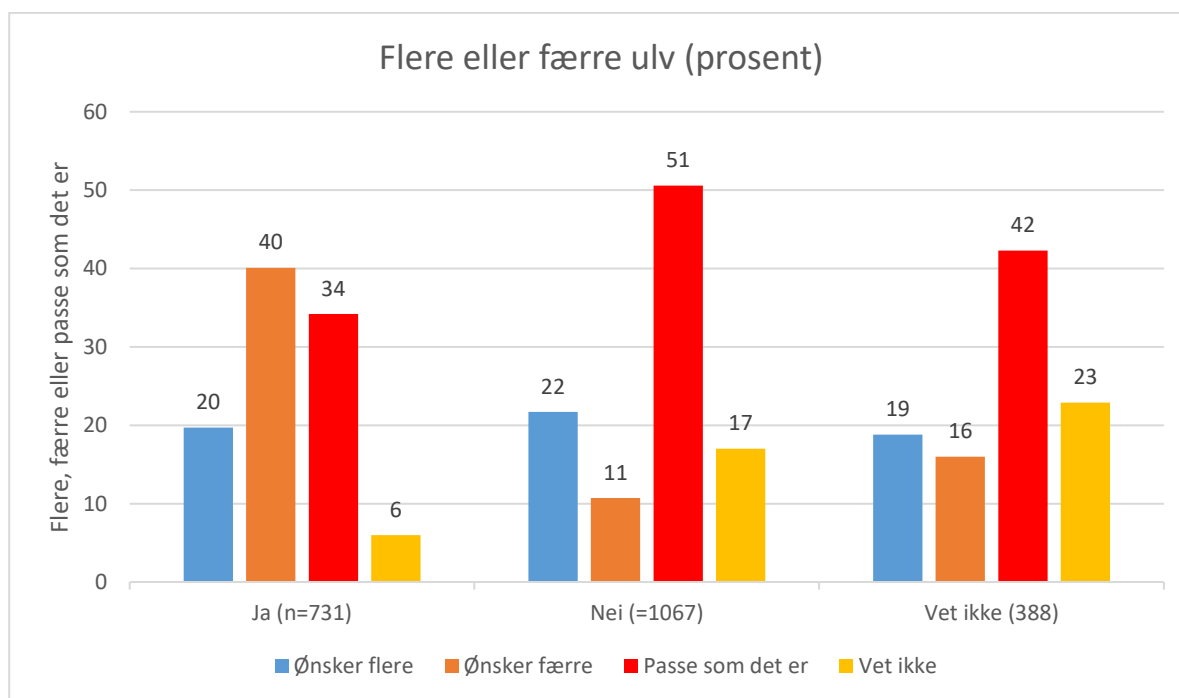
Figur 8. Ønsker du flere eller færre ulv i naturen der du bor, eller er det passe som det er? Prosent

Vi kan observere et mønster vi etter hvert kjenner ganske godt. Undergruppen «Resten av landet» fordeler seg, ikke overraskende, i stor grad på samme måte som hele utvalget. De to andre gruppene, som begge har ulv, avviker i hver sin retning. I bydelene Alna og Østensjø sier 46 prosent at de synes det er passe som det er, og det er på nivå med modus for hele utvalget. Blant informantene fra de andre utvalgte kommunene i ulvesonen sier 33 prosent det samme. Denne

gruppa er også den eneste hvor flest svarer «Ønsker færre» (42 prosent). I Alna og Østensjø er det bare 14 prosent som ønsker færre. Her står vi altså overfor to helt forskjellige grupper, som begge ligger innenfor ulvesonen og hvor det i relativ nærhet finnes faste etableringer av ulv. Slår vi sammen «Passe som det er» og «Ønsker flere» kan vi si at 3 av 4 av informantene som er bosatt i Alna og Østensjø med dette målet uttrykker en positiv holdning til ulv. Det samme gjelder bare halvparten av de som er bosatt i de andre utvalgte kommunene som ligger innenfor ulvesonen.

Når det gjelder informantene som er bosatt i «resten av landet», hvor man grovt sett ikke har ulv, kan vi ikke tolke «passe» som et uttrykk for positive holdninger til ulv. Men det er heller ikke opplagt at de som ikke har ulv i nærheten av stedet de bor, og som syns at det er passe, har et negativt syn på ulven. Myndighetene har avgrenset forvaltningssonen for ulv til å dekke om lag fem prosent av landarealet og plassert det i den sørøstre delen av landet, mot grensen til Sverige. Det finnes med andre ord mange steder og store områder hvor det ikke finnes og hvor det heller ikke er meningen at det skal finnes ulv. Dersom en informant fra Bergen, Stavanger eller Lofoten svarer «Passe som det er» på spørsmålet om man ønsker flere eller færre ulver i naturen der man bor, sier det lite om hva denne informanten mener om ulven vi har her i landet. Men selvsagt kan slike svar heller ikke tolkes som positive «ulveholdninger». «Passe som de er» kan de fleste steder i landet for eksempel bare være et uttrykk for en slags oppslutning om ulveforvaltningen, som ikke engang trenger å være særlig informert eller engasjert: «Det er sikkert greit som det er». Poenget er at spørsmålsformuleringen ikke lar oss vite noe i hvilken sammenheng informantene ser svarene de gir.

Nedenfor gjengir vi en tilsvarende analyse basert på et spørsmål om det finnes ulv i naturen der man bor. Spørsmålet ble stilt med svaralternativene «Ja», «Nei» og «Vet ikke». En oversikt over hvordan utvalget svarer finnes lenger ned i teksten (figur 9). Spørsmålet går i større grad rett til sakens kjerne enn inndelingen av utvalget i undergrupper. Likevel hefter de samme problemene som beskrevet i avsnittet over, også ved denne spørsmålsformuleringen.

Ja: Pearson Chi-Square: 256,822, df 3, $p < 0,001$

Nei: Pearson Chi-Square: 144,723, df 3, $p < 0,001$

Vet ikke: Pearson Chi-Square: 31,025, df 3, $p < 0,001$

Figur 9. Ønsker flere, færre eller synes det er passe som det er etter «Finnes det ulv i naturen der du bor? Prosent

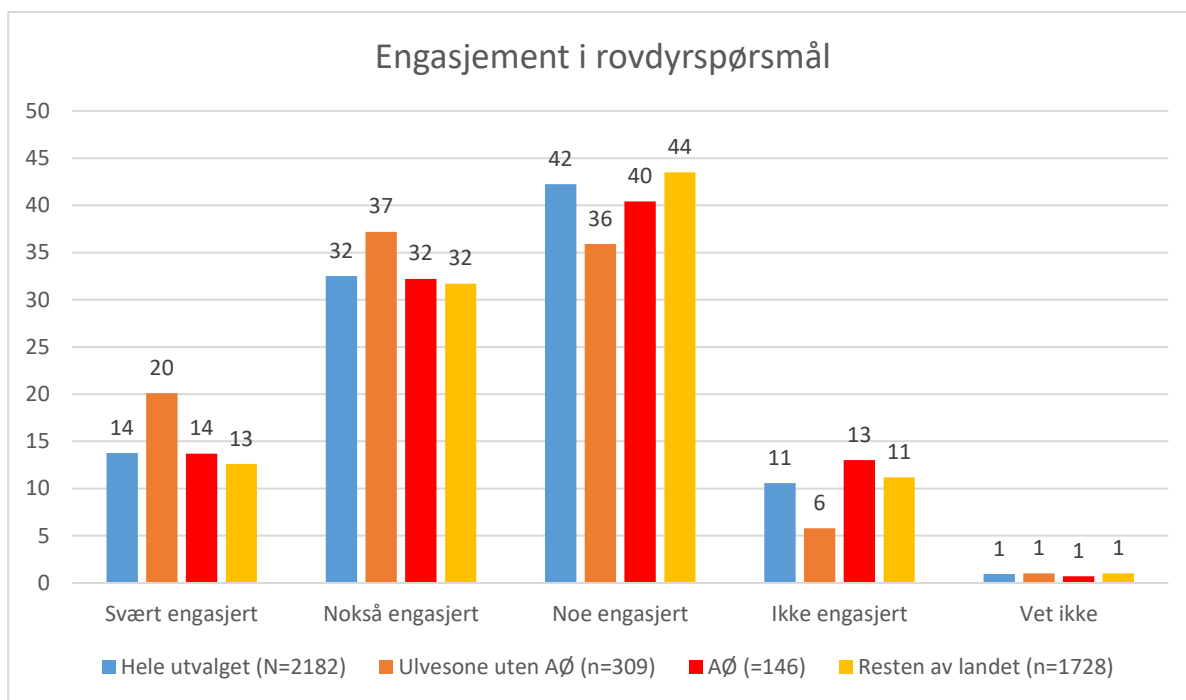
Enten man oppgir å ha, ikke ha eller ikke vite om man har ulv i naturen der men bor, er det omtrent en av fem som ønsker seg flere ulv. Da er forskjellene betydelig større når det handler om å ville ha færre. 40 prosent av de som oppgir allerede å ha ulv, vil ha færre. Blant de som svarer «Nei» eller «Vet ikke» på spørsmålet om de har ulv nær seg er det klart vanligst å mene at det er passe som det er. Vi kommer tilbake til det nedenfor. Men først kan vi kan legge merke til at 11 prosent av de som ikke har ulv, vil ha enda færre. Disse informantene sier på sett og vis det umulige, nemlig at de vil ha færre enn ingen ulv. Trolig viser det at responsen på spørsmål som dette, for en god slump av utvalget mest av alt er utsagn som handler om å uttrykke positive eller negative oppfatninger om ulv, og her er det «Ønsker færre» som uttrykker den klart mest negative holdningen. Det samme kunne vært sagt om gruppa som svarer «Vet ikke» og som ønsker seg færre. Noen benytter alle muligheter til å uttrykke klarest mulig at de er negative til ulv.

Tilbake til kategorien «Passe som det er». Hvis vi legger sammen de som har ulv og som ønsker flere, de som har ulv og som synes det er passe som det er, de som ikke har ulv og som vil ha flere og de som ikke vet og som vil ha flere, kommer vi opp i 703 informanter. Det utgjør 32 prosent av utvalget som uttrykker en ganske klart positiv holdning til ulv. Det er noen færre enn de 37 prosentene som likte eller likte godt at det finnes ulv i naturen der de bor i figur 2 over. Det er ikke like enkelt å gjøre en lignende øvelse for de negative holdningene. Hovedgrunnen er den relativt store gruppa som oppgir ikke å ha ulv og som samtidig mener at det er akkurat passe, jamfør resonnementet om Bergen, Stavanger og Lofoten over. I en tidligere studie (Dalen 2016) ble disse klassifisert som negative til ulv. Dersom vi gjør det samme, og legger til de som har ulv og som vil ha færre, de som ikke har ulv, men som likevel vil ha færre og de som ikke vet men som vil ha færre, får vi et antall informanter på 1016. Det utgjør 46 prosent av utvalget, 8 prosentpoeng mer enn de som oppga å mislike eller mislike sterkt å ha ulv i naturen der de bor (se figur 3). Om det er rimelig eller ikke å klassifisere de 51 prosentene som ikke har ulv og som synes det er passe som negative kan være opp til de som leser dette å avgjøre selv, men vår oppfatning er at vi egentlig ikke kan vite om dette er folk som er positive eller negative til ulv. Holder vi denne gruppa utenfor regnestykket står vi igjen med 472 informanter som uttrykker en klar negativ holdning til ulv. Disse utgjør bare 22 prosent, hele 14 prosentpoeng mindre enn de som kunne klassifiseres som negative figur 3 over. Vi har trolig å gjøre med en diskrepans som nettopp skyldes at gruppa som ikke har ulv og som synes det er passe, er en ganske uensartet forsamling når det gjelder hvilken holdning de har til ulv.

I en siste analyse av dette målet undersøkte vi hvordan svarene varierer mellom ulike deler av landet. Detaljene finnes presentert i en oversikt i figur 2 i Vedlegg 3. Her nøyer vi oss med å fortelle at «Passe som det er» er det vanligste svare i samtlige landsdeler, og at oslofolk oftest ønsker seg flere (31 prosent), mens de som kommer fra Østlandet utenom Oslo, oftest ønsker seg færre (32 prosent).

3.1.7 Om engasjement i rovdyr og rovdyrforvaltning

Vi har flere steder skrevet at det egentlig er få i Norge som har noen særlig befatning med ulv, og det til tross for at deler av ulvesonen er lokalisert i den mest befolkningstette delen av Norge. Når vi så spør om folk liker eller misliker ulv, om de ønsker flere eller færre etc., kan det hende at vi ber folk ta stilling til et politisk tema som rett og slett ikke interesserer dem. Derfor spurte vi: «Hvor engasjert er du i spørsmål om rovdyr og rovdyrforvaltningen i Norge?». Svarene ble gitt på en skala med svaralternativene «Svært engasjert», «Nokså engasjert», «Noe engasjert» og «Ikke engasjert». I tillegg var det mulig å svare «Vet ikke». Figur 10 gir en oversikt.

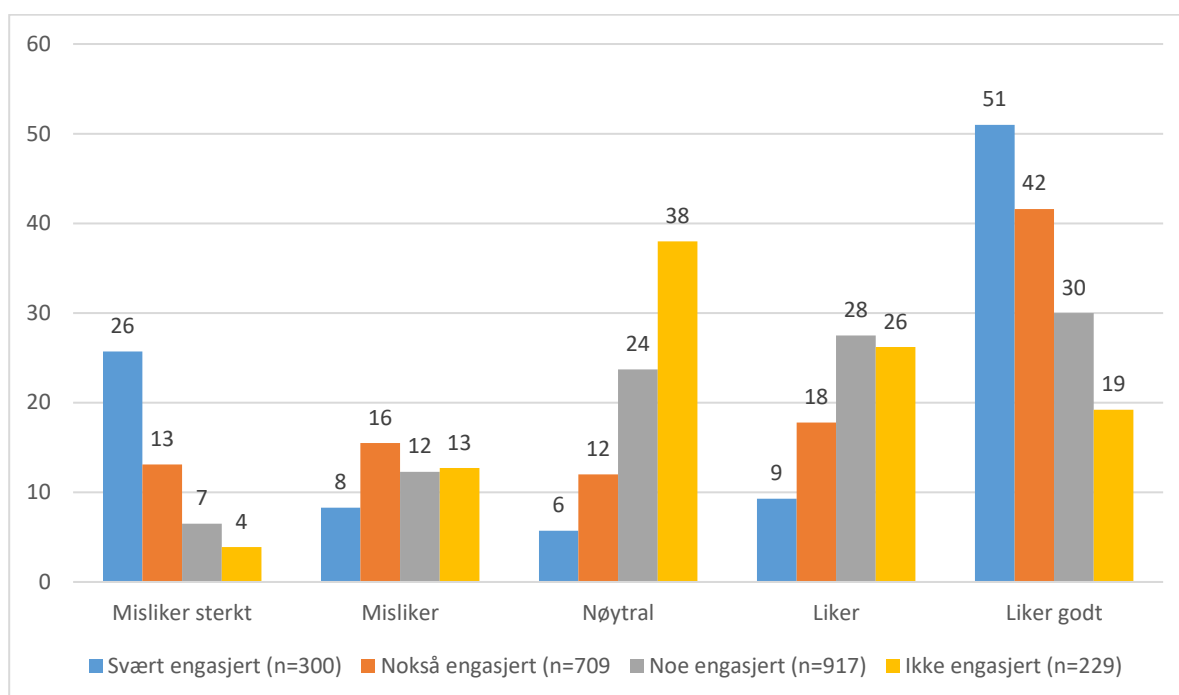
Pearson Chi-Square: 24,877, df 8, $p < 0,01$

Figur 10. Hvor engasjert er du i spørsmål om rovdyr og rovdyrforvaltningen i Norge? Prosent

Det kunne hende at informantene er lite opptatt av det vi spør om her, men slik er det ikke. Oversikten viser at nordmenn har et engasjement for rovdyrspørsmålene. Rett nok er det bare 14 prosent i det totale utvalget som svarer at det er svært engasjert, men det er enda færre (11 prosent) som oppgir ikke å være engasjert. Bare en prosent sier at de ikke vet. 46 prosent er svært eller nokså engasjert, og tar vi med de som er noe engasjert, ser vi at 88 prosent har et engasjement for spørsmål som knytter seg til rovdyr og rovdyrforvaltning. Hva engasjementet består i er selvsagt en helt annen sak.

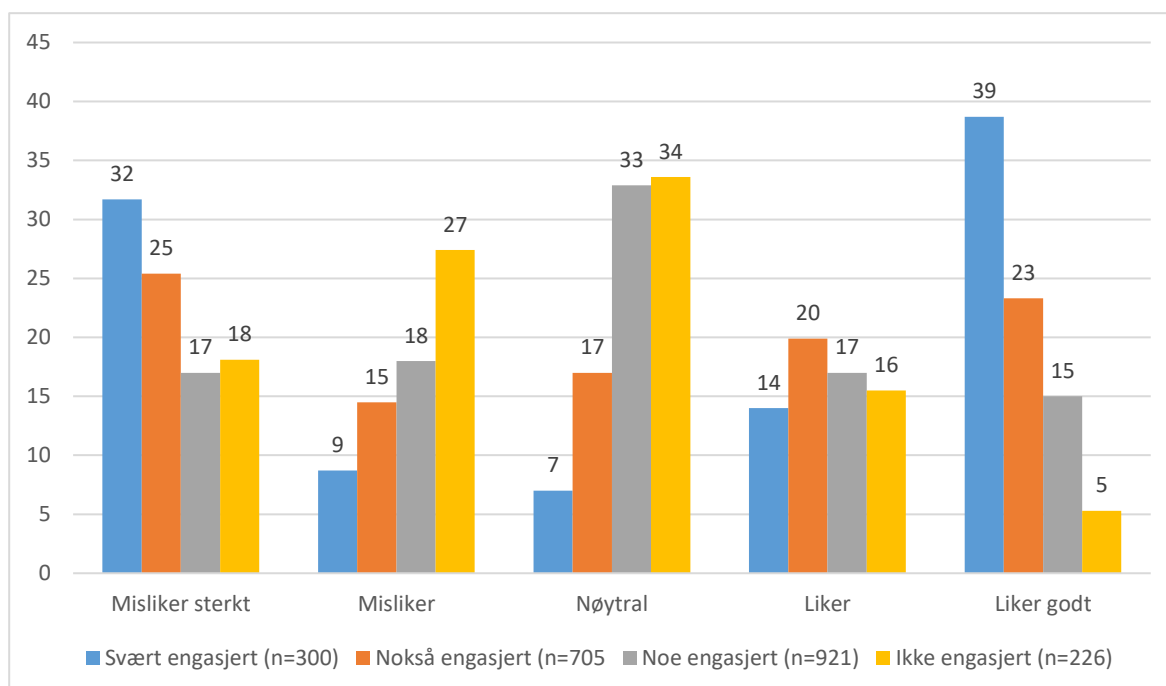
Når vi sammenligner undergruppene, kommer det fram at de informantene som er bosatt i de utvalgte kommunene fra ulvesonen utenom oslobydelene, er særlig engasjert. Her oppgir hver femte deltaker å være svært engasjert, mens bare 6 prosent sier at de ikke er engasjert. Kanskje vi kan konkludere med at ulven, rovdyra og forvaltningen av dem skaper engasjement, og trolig særlig i områder innenfor den delen av ulvesonen hvor det ofte finnes ulv og som ikke ligger i Oslo. Det er ikke et ubetydelig engasjement i oslobydelene heller, men det er mer på nivå med hvordan det er i landet ellers.

I figurene nedenfor ser vi på hvordan engasjement er assosiert med den meningen man har om ulv – først i Norge og så i naturen der man bor.

Pearson Chi-Square: 305,387, df 16, $p < 0,001$

Figur 11. Engasjement i rovdyr og rovdyrforvaltning mot mislike eller like at det finnes ulv i Norge. (Prosent)

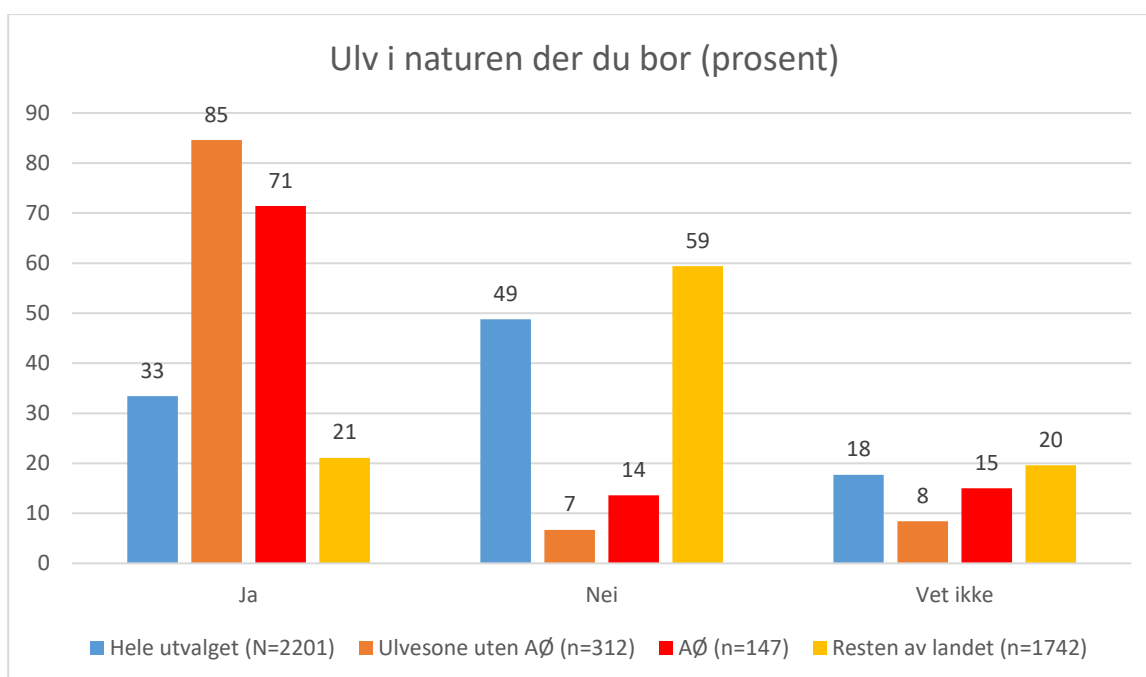
Pearson Chi-Square: 264,234, df 16, $p < 0,001$

Figur 12. Engasjement i rovdyr og rovdyrforvaltning mot mislike eller like at det finnes ulv i naturen der du bor. (Prosent)

Her ser vi, og det er ikke særlig overraskende, at de som har de klareste standpunktene, også har det sterkeste engasjementet. Det gjelder både når spørsmålet er ulv i Norge og når det gjelder det å ha ulv i naturen der du bor.

3.2 Om å leve med ulv

I de påfølgende avsnittene endrer vi fokus fra holdninger til erfaringer med ulv, vurderinger av ulven som dyr, og hvordan det er å leve med ulven tett på seg. Skal men trenge dypt inn i et slikt tema, er nok kvalitative metoder best egnet. Feltobservasjoner og intervjuer gir bedre grunnlag enn surveymetoden for å gi fyldige beskrivelser og fremskaffe en dypere forståelse av hvordan folk opplever det ville dyret ulv. Rapporten «Erfaringer med ulv» (Skogen m.fl. 2018), en av de andre leveransene fra prosjektet, kan betraktes som hovedrapporteringen når det gjelder dette temaet. Den er nettopp delvis basert på intervjuer med folk som lever i områder hvor det finnes ulv. Likevel skal vi her gi en oversikt over hva det kvantitative materialet har å by på, men vi holder noen av de mest sentrale temaene fra den andre rapporten utenfor. Det gjelder for eksempel frykt.

Ja: Pearson Chi-Square: 582,230, df:2, $p < 0,001$

Nei: Pearson Chi-Square: 371,564, df:2, $p < 0,001$

Vet ikke: Pearson Chi-Square: 23,562, df:2, $p < 0,001$

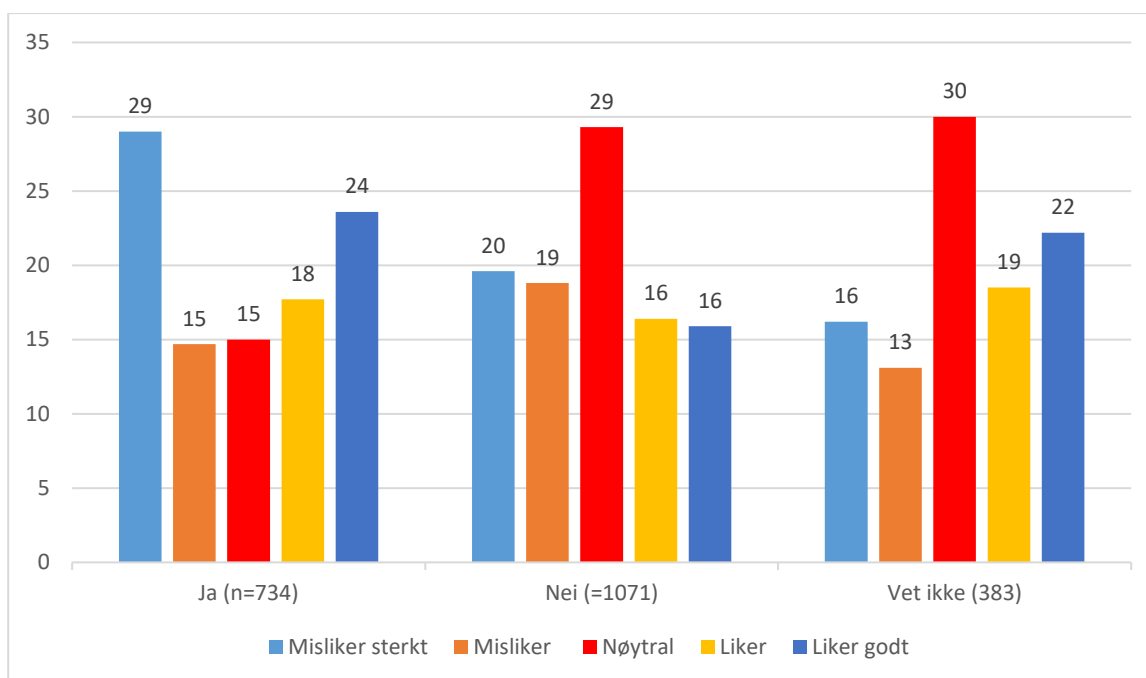
Figur 13. Finnes det ulv i naturen der du bor? Prosent

Et åpenbart spørsmål å stille er selvsagt «Finnes det ulv i naturen der du bor?», med svaralternativene «Ja», «Nei» eller «Vet ikke». Vi har så vidt vært innom spørsmålet over, i avsnittene som handlet om man ønsker flere eller færre ulv i naturen der man bor, men her gir vi en mer

utfyllende redegjørelse for hvordan informantene i utvalget har respondert på spørsmålet. Spørsmålet er ikke et godt mål på om det *faktisk* finnes ulv i naturen der folk bor, men om de oppfatter det slik. Og det er det vi er interessert i her. Folk forholder seg til og tilpasser seg den virkeligheten de mener er reell. Det er ikke like avgjørende om de har rett eller tar feil. Videre er det ikke klart avgrenset hva «i naturen der du bor» egentlig innebærer, selv om vi kan regne med at informantene ikke tenker naturlignende områder som enkelte byparker for eksempel. «Ja» kan tolkes som uttrykk for en opplevelse av å ha ulv forholdsvis tett på seg. To naboer kan altså godt svare ulikt på spørsmålet. Både fordi de har ulik virkelighetsoppfatning, og fordi de legger ulik betydning i ordsammenstillingen «i naturen der du bor». Hypotetisk har de da også gjerne ulikt syn på ulv i Norge og i nær-naturen. For det er selvsagt det som skal bli temaet her: Hvilken sammenheng det å ha ulv i naturen der man bor har med holdningen til ulv.

33 prosent svarer «Ja». Det er et høyt tall, og det kan være nærliggende å tenke at det er for høyt. Men når vi tenker nærmere over saken, er det ikke sikkert det er så galt. For det første dekker ulvesonen noen av i de tettest befolkede områdene i landet, og for det andre danner ikke sonen en grense som ulven forholder seg til. Ulv observeres også mange steder som ligger utenfor sonens grense, særlig i områder som ligger relativt nært til sonen og oftest på våren og forsommeren når unge ulver forlater reviret. Vi ser også at befolkningen i Alna og Østensjø og i de utvalgte kommunene fra ulvesonen, har høy bevissthet om at det finnes ulv i naturen der de bor, og relativt få svarer «Vet ikke». Det er funn som står godt i forhold til det vi viste ovenfor; at det også er få som sier at de ikke er engasjert i rovdyr og rovdyrforvaltning. Ulv er et dyr som får betydelig medieomtale og stor oppmerksomhet når det gjøres observasjoner av den. Tallene her tyder på høy bevissthet når det gjelder spørsmålet om man har eller ikke har ulv i naturen der man bor.

Videre undersøkte vi sammenhengen mellom det å ha ulv i naturen der man bor og om man misliker eller liker at den finnes i Norge. Kort oppsummert ser vi da at det å mislike sterkt er klart mest utbredt blant de som bor nær natur med ulv, mens andelene som liker ulven godt, er på samme nivå for alle tre grupper. Det innebærer også at holdningene til ulv i Norge er mer polarisert blant informantene som oppgir å ha ulv i naturen der de bor. For detaljer se figur 3 i vedlegg 3. Sitasjonen er en litt annen når det gjelder spørsmålet om å like ulv i naturen der man bor.

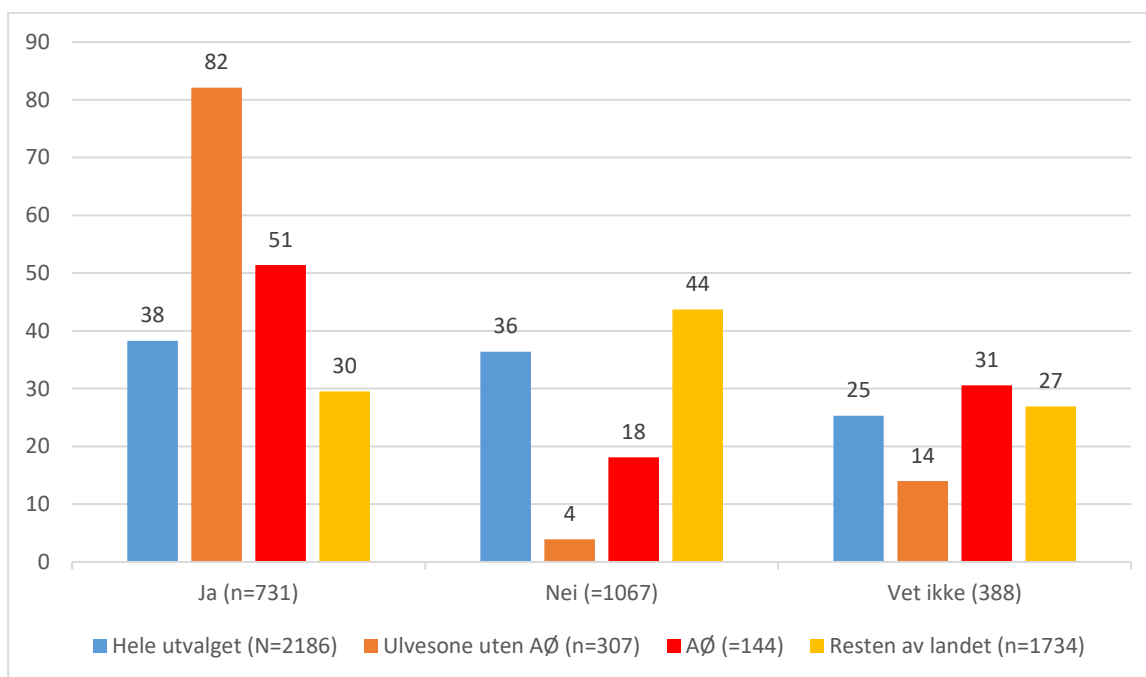

Pearson Chi-Square: 78,702, df 4, $p < 0,001$

Figur 14. Misliker eller liker ulv i naturen der man bor mot å ha ulv i naturen der man bor. Prosent

Blant de som har svart «Ja» på at det finnes ulv i naturen der de bor, er det til sammenligning bare 15 prosent som er nøytrale. 29 prosent i denne gruppa misliker sterkt og 24 prosent liker godt å ha ulv i naturen der de bor. Det er altså større utbredelse av negative enn av positive holdninger i denne gruppa. Legger vi sammen misliker sterkt og misliker, får vi at 44 prosent misliker å ha ulv i naturen der de bor. Tilsvarende manøver i den andre enden av skalaen gir at 42 prosent liker det samme. Det er med andre ord ganske jevne nivåer når man sammenligner de sammenslåtte verdiene. Det dannes et bilde av at befolkningen i områdene som svarer ja på at spørsmålet om det finnes ulv der de bor, er ganske delt i synet på ulven, og det at det er skalaens ytterpunkter som benyttes oftest tyder på at holdningene er polarisert. Blant de som svarer «Nei» eller «Vet ikke» er det mindre utbredt både å mislike sterkt og å like godt. I tillegg ser vi at nøytral er det mest utbredte svaret, med nær en tredjedel i begge tilfeller. Det ser ut som om det å ha ulv i et område, virker mobiliserende på meningsdannelsen, men ikke i en klar retning. Det å ha ulv i naturen der man bor, virker polariserende.

Nedenfor viser vi fordelingen på enda et nytt spørsmål: «Regner du med at det vil komme ulv i traktene der du bor i løpet av de nærmeste årene?» Svaralternativene var nok en gang «Ja», «Nei» og «Vet ikke».

Pearson Chi-Square: 78,702, df 4, $p < 0,001$

Figur 15. Regner du med at det vil komme ulv i traktene der du bor i løpet av de nærmeste årene? Prosent

Ganske mange (38 prosent) regner det som sannsynlig at de vil få ulv i naturen der i bor i løpet av de nærmeste årene. Det samme gjelder 30 prosent av de som bor utenfor ulvesonen (resten av landet) i dag. Tallene må kunne betraktes som høye, men det er ikke sikkert det er så urimelig. Resonnementet blir det samme som over: Mange bor i ulvesonen, og unge ulver forlater reviret om våren – mange ut av ulvesonen og noen streifer langt. I sommer kunne vi for eksempel lese at åtte lam var drept av ulv i Naustdal, en vestlandskommune på nordsiden av Førdefjorden. Mest iøynefallende er kanskje den relativt lave andelen i Alna og Østensjø (51 prosent) som svarer «Ja». Det har vært ulveriver i Østmarka siden 2012/13, men mange ganger siden da har det rådet stor uvisshet om østmarkulvens skjebne. Slik var det også sist vinter. Man må kunne anta at folk som bor i Alna eller Østensjø tenker på den lokale ulveflokk når de vurderer hva de skal svare på spørsmålet over. De står med andre ord overfor et veldig konkret spørsmål, og de kan bygge svaret på en kjent usikkerhet om hvordan det står til med den lokale ulveflokk. Bak tallene 51, 18 og 31 prosent, kan det i prinsippet stå godt informerte informanter, selv om de gjetter ulikt om framtida for ulven i Østmarka.

Vi så videre på sammenhengen mellom forventningen om framtidig ulv i nær-naturen og de to generelle holdningsspørsmålene. Tallene er gjengitt i figur 4 og 5 i vedlegg 3. Her nøyer vi oss med å nevne at vi ser lignende tendenser til polarisering her; nemlig at det er flest som misliker ulv blant de som forventer ulv i egne trakter og at det for samtlige grupper er vanligere å like ulv i Norge enn det er å like ulv i naturen der man bor.

3.3 Erfaringer med ulv

Spørreskjemaet inneholder en serie utsagn som handler om ulike opplevelser eller erfaringer man kan ha med ulv. Responsen ble angitt med svaralternativene «Nei, aldri», «Ja, en gang», «Ja, flere ganger», «Tvil/vet ikke» og «Kan ikke svare» og resultatene er gjengitt i tabellen nedenfor.

Tabell 1. Har du gjort eller opplevd følgende ting når det gjelder ulv? (Prosent)

	Nei, Aldri	Ja, en gang	Ja, flere ganger	Tvil/Vet ikke	Kan ikke svare	n
Sett ulven	70,1	16,8	9,3	3,2	0,6	2167
Sett ulv nær der du bor	86,0	8,3	2,5	2,5	0,7	2158
Hørt ulven ule	77,9	8,3	8,3	4,9	0,6	2147
Sett ulvespor	62,0	13,6	17,3	6,0	1,1	2154
Sett ulvespor nær der du bor	78,5	7,6	7,4	5,5	1,1	2161
Sett sportegn; hår, avføring etc.	75,3	5,8	8,1	9,0	1,8	2158
Dratt ut for å se etter ulvespor	85,9	4,8	6,8	1,6	0,8	2151
Deltatt i samtaler/diskusjoner om ulv	23,3	9,0	65,0	2,1	0,6	2162
	Nei	Ja*				
Sett ulv nær der du bor	89,1	10,9				2142

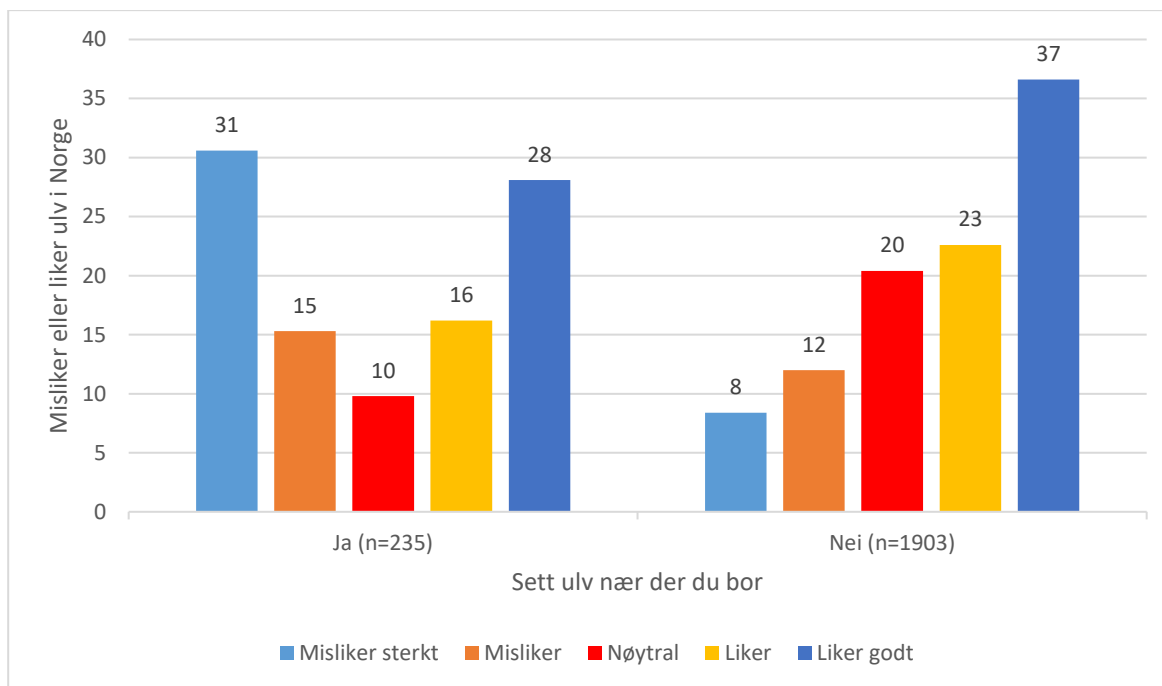
*Ja = Alle som har svart «Ja, en gang» eller «Ja, flere ganger» på utsagnet om observasjon av ulv nær stedet man bor. Nei=Alle andre.

Ovenfor har vi sett at ulv engasjerer og at det å ha ulv i nærheten av der man bor har konsekvenser for hva man mener om ulven, men vi har også sett at ganske få har noen direkte befatning med ulv. Tallene her viser at det er riktig. For samtlige ulveopplevelser gjelder det at «Nei, aldri» er den desidert mest utbredte erfaringen. De to vanligste erfaringene er å ha sett ulv (26 prosent) og ulvespor (31 prosent). Det er imidlertid ikke helt entydig hva informantene her referer til. Selvsagt har noen sett ulv og spor ute i naturen, men det kan også være at enkelte rapporterer opplevelser de har hatt andre steder, som i dyreparker for eksempel. Langt færre har observert ulven eller spor etter den nær stedet de bor. 11 prosent opplyser at de har sett ulv nær der de bor og 15 prosent har sett spor.

Da er det langt vanligere å ha deltatt i samtaler og eller diskusjoner om ulv. Nesten 3 av 4 har gjort det en eller flere ganger, og hele 65 prosent mer enn en gang. Utsagnet har en helt annen karakter enn de andre på listen ved at det ikke involverer ulven selv.

Funnet samsvarer godt med det relativt store engasjementet for rovdyr og rovdyrforvaltning som vi registrerte ovenfor (se figur 10). Ulv og ulvekonflikter har gjennom en lang periode fått stor oppmerksomhet i norsk offentlighet, og det gis ingen tidsavgrensning i utsagnet. At folk som er bosatt i Norge et par ganger i løpet av de siste 30 årene har samtalt om ulv er rett og slett ganske sannsynlig.

Nedenfor går vi nærmere inn på hvordan erfaringer med ulv er assosiert med hva man mener om ulven. For å kunne danne oss et bilde av dette, tar vi i bruk utsagnet som kanskje mest direkte innebærer det å oppleve eller ha kontakt med ulven; «Sett ulv nær der du bor» (Ja/Nei-versjonen). Først ser vi på hvordan sammenhengen er med holdningen til at ulv finnes i Norge (figur 16).

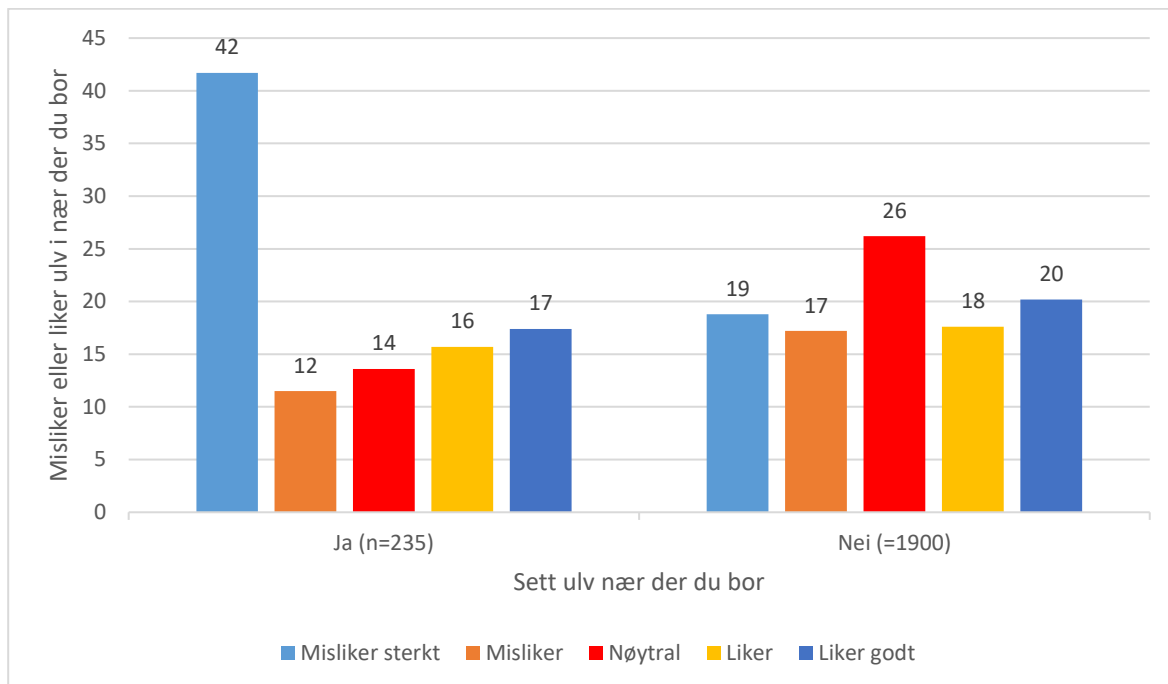
Pearson Chi-Square: 118,399, df 4, $p < 0,001$

Figur 16. Misliker eller liker ulv i Norge mot sett ulv nær der du bor (prosent)

At det finnes ulv i Norge, er klart mindre populært blant folk som har sett den i nærheten av stedet de bor (31 prosent misliker sterkt) sammenlignet med folk som aldri har det (8 prosent misliker sterkt). Slår vi sammen begge nivåene av å mislike i denne gruppa, får vi at andelen som er negative til ulv i Norge er 46 prosent. Det er likevel ikke oppsiktsvekkende mye mer enn de som er positive. Slår vi sammen liker og liker godt får vi at 44 prosent er positive til ulv. Blant de som ikke har sett ulv i nærheten er forholdet et helt annet. Her havner 20 prosent blant de negative og 60 prosent blant de positive. Blant de som svarte «Ja», er det 28 prosent som liker godt å ha ulv i naturen der de bor.

Vi har tidligere, både i denne rapporten og andre rapporter basert på andre data, konkludert med at holdningene til ulv er polariserte. Sammenlignet med de andre store rovdyra er det færre som er nøytrale, og motsetningene mellom de som misliker sterkt og som liker godt at det finnes ulv i Norge, er tydeligere (se f.eks. Krange et al 2011). Her observerer vi også en klar polarisering, men bare blant de som opplyser at de har sett ulven nær stedet de bor. Blant de som ikke har sett den, er det ikke slik. Her øker andelen for hvert trinn fra «Misliker sterkt» til den mest utbredte holdningen «Liker godt».

Nedenfor undersøker vi om mønsteret gjentar seg når spørsmålet ikke lenger er ulv i Norge, men ulv i naturen der man bor. Svaret er helt klart nei.

Pearson Chi-Square: 69,802, df 4, $p < 0,001$

Figur 17. Misliker eller liker ulv i naturen der du bor mot sett ulv nær der du bor. (Prosent)

Holdningen til ulv i naturen der man bor, er klart mer negativ blant de som har sett ulv i naturen nær eget bosted. 54 prosent misliker å ha ulv i naturen der de bor og av disse er det nesten 80 prosent som misliker den sterkt. I gruppa som rapporterer å ha sett ulv, er det til sammenligning 33 prosent som uttrykker positive holdninger. Blant de som ikke har sett ulv nær eget bosted, ser vi ingen slike forskjeller. Det er omtrent like store andeler som misliker og som liker å ha ulv i naturen der de bor.

Dataene her er samlet inn på et enkelt tidspunkt og gir derfor bare et øyeblikksbilde av situasjonen. Dermed er det prinsipielt svært vanskelig å peke på årsakssammenhenger. Til tross for de tydelige mønstrene i figurene over, kan vi med andre ord ikke si at det å se ulv fører til skepsis (med en bestemt sannsynlighet). Sammenhengen kan for eksempel være spuriøs – at holdningen til ulv og sannsynligheten for å se den har en felles bakenforliggende forklaringsvariabel. Her kan det for eksempel handle om at lokalsamfunnene hvor det finnes ulv, både har forhøyet sannsynlighet for at folk skal se ulv og en kultur som preges og domineres av ulveskeptiske opinionsledere. En helt nærliggende konklusjon må likevel være at det å se ulv, ikke er noe som styrker ulvens popularitet – mer sannsynlig tvert imot.

Hvordan vil så folk forholde seg hvis de fikk vite at det var ulv i naturen der de bor? I spørreskjemaet stilte vi følgende spørsmål: «Hvor sannsynlig er det at du kommer til å gjøre følgende dersom noen har hørt eller sett ulv i naturen der du bor?» Videre ble informantene presentert for en liste på 8 ulike handlinger og bedt om å markere om de ville begå handlingen. De ble bedt om å bruke en skala som varierte fra «Nei, helt sikkert ikke» til «Ja, helt sikkert». Siden et flertall ikke har opplevd at det finnes ulv i naturen der de bor, innebærer spørsmålsstillingen for mange at de vurderer hva de ville gjort på et hypotetisk grunnlag. I tillegg kan skalaen som benyttes, virke litt pussig. Men som vi skal se nedenfor fungerer den likevel godt.

Tabell 2. Hvor sannsynlig er det at du kommer til å gjøre følgende dersom noen har hørt eller sett ulv i naturen der du bor? Prosent

Utsagn <i>Koding:</i>	Nei, helt sikkert ikke (1)	Sannsynligvis ikke (2)	Usikker (3)	Ja, til en viss grad (4)	Ja, helt sikkert (5)	n
Jeg går ut i skogen fordi jeg gjerne vil høre eller se ulv	35,0	32,8	10,6	17,0	4,6	2173
Jeg holder utkikk hjemme fordi jeg gjerne vil se eller høre ulv	27,7	21,2	8,5	29,3	13,3	2171
Jeg lar barn og hunder være ute som vanlig	21,9	20,5	20,0	23,6	14,0	2165
Jeg bryr meg ikke om ulven og gjør akkurat som vanlig	14,6	19,8	19,4	30,4	15,8	2171
Jeg følger ekstra godt med, men fortsetter mine hverdagsrutiner	4,4	7,7	10,2	49,6	28,1	2157
Jeg slipper ikke barn og husdyr ut av syne utomhus	14,9	18,2	20,8	26,2	20,0	2146
Jeg unngår å gå alene i skogen	23,8	24,0	14,0	21,4	16,7	2158
Jeg går ikke ut når det er mørkt	24,6	22,5	17,2	19,9	15,8	2161

Vi går ikke dypt inn i detaljene her, og nøyer oss med å konstatere at folk i Norge, også når det gjelder disse reaksjonene og handlemåtene, er ganske uensartet. Mange viser tilbakeholdenhet med å oppsøke ulven og til og med en viss frykt, men noen er også interessert. For å få bedre oversikt, foretok vi en faktoranalyse. Resultatene fra den vises i tabellen nedenfor.

Tabell 3. Faktoranalyse (prinsippal komponentanalyse) basert på 8 mulige reaksjoner på observert ulv i naturen der man bor. (N = 2201).

Reaksjon	Faktorladninger		
	Dimensjon 1: <i>Engstelig</i>	Dimensjon 2: <i>Interes- sert/Nysgjær- rig</i>	Dimensjon 3: <i>Überørt</i>
Jeg slipper ikke barn og husdyr ut av syne utomhus	-.729	-.075	-.364
Jeg går ikke ut når det er mørkt	-.714	-.369	-.472
Jeg unngår å gå alene i skogen	-.704	-.405	-.539
Jeg følger ekstra godt med, men fortsetter mine hverdagsrutiner	-.599	.348	.306
Jeg går ut i skogen fordi jeg gjerne vil høre eller se ulv	.191	.863	.324
Jeg holder utkikk hjemme fordi jeg gjerne vil se eller høre ulv	-.105	.859	.138
Jeg bryr meg ikke om ulven og gjør akkurat som vanlig	.227	.168	.883
Jeg lar barn og hunder være ute som vanlig	.345	.311	.845
Eigenvalue	3.098	1.533	1.013
% av Total Varians	38.72	19.17	12.67
Total Varians			70.55 %

Rotasjon: Oblimin med Kaiser Normalization

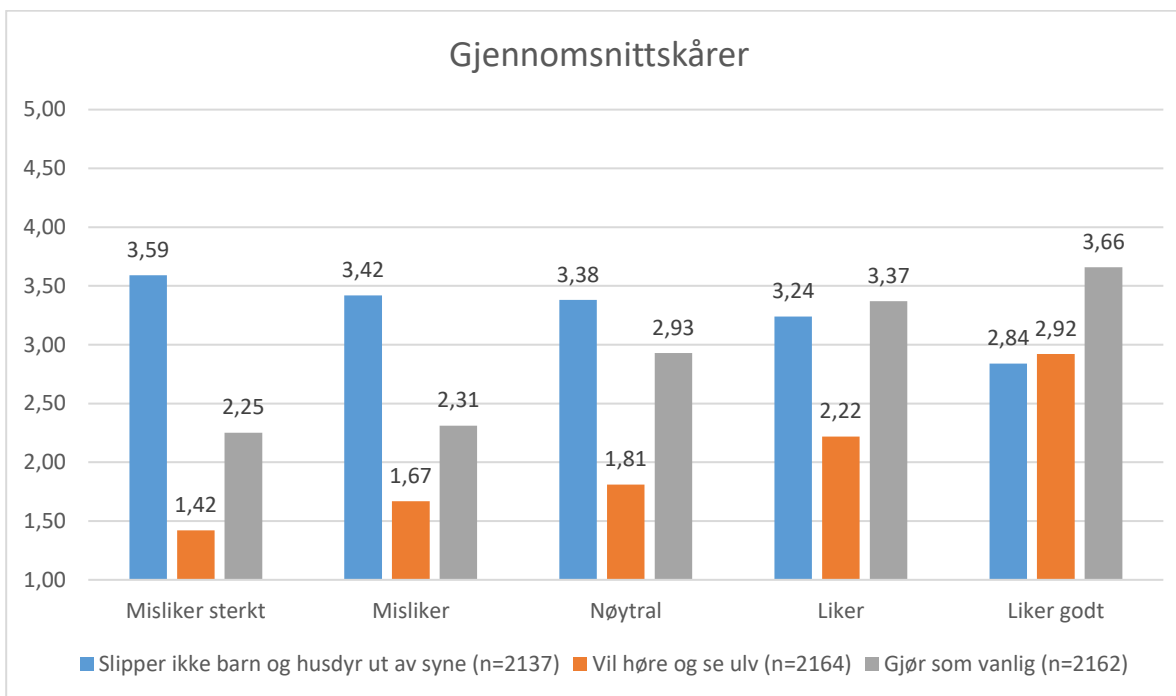
Analysen avdekker tre tolkbare faktorer eller dimensjoner. Den første, som vi har kalt *Engstelig*, består av utsagn som på ulike måter handler om at man ville være forsiktig og ta forholdsregler dersom det skulle dukke opp ulv i naturen der man bor. Dette er også den faktoren som forklarer mest varians og statistisk sett er sterkest. Det kan dermed argumenteres for den er viktigst. Den neste, som vi har kalt *Nysgjerrig*, er betydelig svakere og består av to utsagn som begge handler om å ha interesse for ulv og begå handlinger som kan øke muligheten for selv å få oppleve ulven. Den siste faktoren, som vi kaller *Überørt*, inneholder to utsagn som begge uttrykker at man ikke er særlig engstelig og heller ikke spesielt nysgjerrig, men at man ikke tar noen bestemte forholdsregler og lever livet som vanlig. Denne faktoren er imidlertid noe mer usikker. En tommelfingerregel for å kunne klassifisere en dimensjon som en faktor, er at egenverdien (eigenvalue) er større enn 1. Vi ser at faktoren Überørt bare så vidt møter kriteriet. I tillegg ser vi også at flere av variablene fra faktoren Engstelig lader relativt sterkt, men intuitivt treffer dette ganske godt. At folk som mener de ville være überørt av ulv i naturen der bor, også mener at de kan gå i skogen alene og gå ute når det er mørkt, er i alle fall ikke kontraintuitivt.

Når vi nedenfor skal se på om og hvordan disse ulike reaksjonsmåtene har sammenheng med holdninger til ulv, lar vi den variabelen som lader sterkest på hver faktor representere hver sin faktor. Variablene som skal benyttes er presentert i tabell 4.

Tabell 4. Gjennomsnitt, median, standardavvik for tre utvalgte variabler.

	Gjen- nomsnitt	Median	Standard- avvik	n
Jeg slipper ikke barn og husdyr ut av syne utomhus	3,18	3,00	1,04	2146
Jeg går ut i skogen fordi jeg gjerne vil høre eller se ulv	2,23	2,00	1,22	2173
Jeg bryr meg ikke om ulven og gjør akkurat som vanlig	3,13	3,00	1,30	2171

Nedenfor undersøker vi hvordan disse tre formene for reaksjon på ulv henger sammen med hva man mener om at det finnes ulv i Norge.

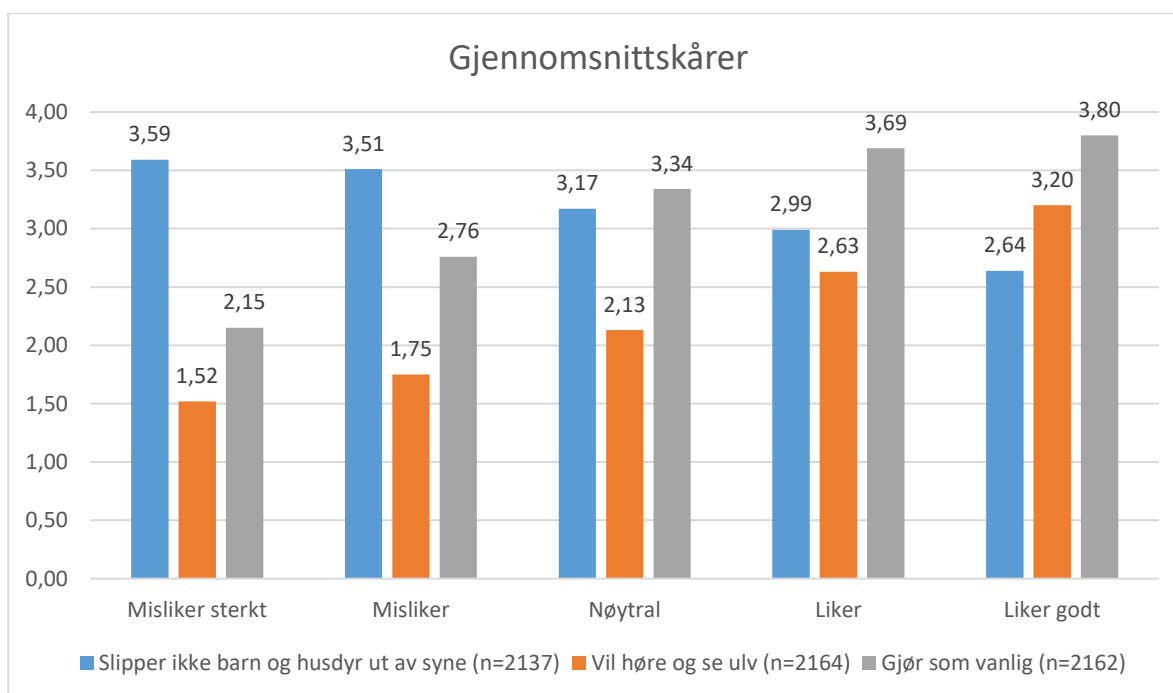
Jeg slipper ikke barn og husdyr ut av syne utomhus: Kvadratsum 161,695, df 4, F 23,378, $p < 0,001$

Jeg går ut i skogen fordi jeg gjerne vil høre eller se ulv: Kvadratsum 682,753, df 4, F 144,134, $p < 0,001$

Jeg bryr meg ikke om ulven og gjør akkurat som vanlig: Kvadratsum 628,053, df 4, F 111,130, $p < 0,001$

Figur 18. Misliker eller liker ulv i Norge mot de tre utvalgte variablene.

Alle sammenhengene er signifikante, men det skal ikke mye til i et såpass stort utvalg som vi har her. Ganske uavhengig av om man misliker eller liker at det finnes ulv i Norge, er det mange som er engstelige, det ser vi ved at samtlige grupper gjennomsnittlig skårer ganske tett på nivået som er gjennomsnittet for hele utvalget (se tabell 4). De som liker ulven godt, er gjennomsnittlig mindre skeptiske til å slippe barn og hunder ut av syne, men også denne gruppa skårer tett oppunder snittet. Vi så over at det ikke er så utbredt å ville gå ut i skogen for å høre eller se ulv (se tabell 3), og det er selvsagt grunnen til at gjennomsnittskårene her er relativt lave. Men å være interessert og nysgjerrig er klarere forbundet med holdningen man har til ulv. Jo mer positiv man er, desto større er sannsynligheten for at man tar seg ut i skogen for å oppleve ulven. Til slutt kan vi legge merke til at det å ha positive holdninger til at det finnes ulv i Norge, er nær forbundet med å kjenne seg uberørt av å ha ulv i naturen der man bor.

Jeg slipper ikke barn og husdyr ut av syne utomhus: Kvadratsum 161,695, df 4, F 23,378, $p < 0,001$

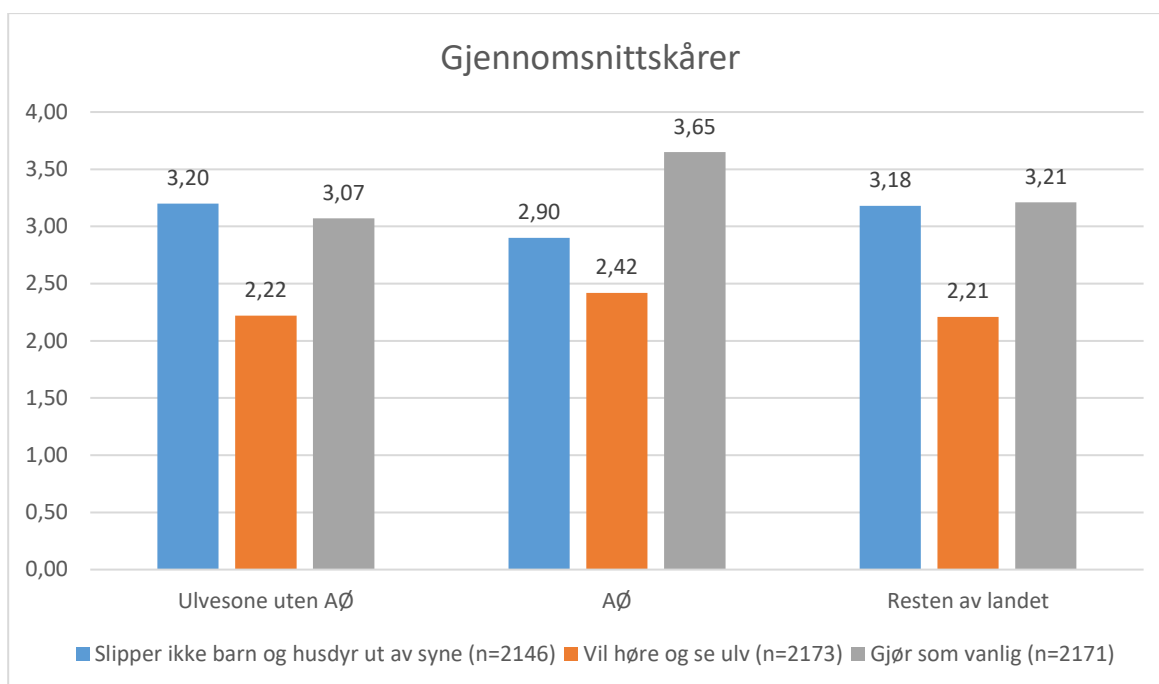
Jeg går ut i skogen fordi jeg gjerne vil høre eller se ulv: Kvadratsum 682,753, df 4, F 144,134, $p < 0,001$

Jeg bryr meg ikke om ulven og gjør akkurat som vanlig: Kvadratsum 628,053, df 4, F 111,130, $p < 0,001$

Figur 19. Misliker eller liker ulv i naturen der du bor mot de tre utvalgte variablene. Prosent

Flere steder i rapporten har vi vist at det er en betydningsfull forskjell på om man spør folk om ulv i Norge eller i naturen der de bor. Slik er det ikke når det gjelder de tre ulike reaksjonsmåtene. Her er ikke bare mønstrene like, men nivåene også.

Som en avslutning av denne sekvensen ser vi nedenfor hvordan reaksjoner på ulv i naturen der man bor varierer mellom utvalgets tre underkategorier; Alna og Østensjø, de utvalgte kommunene i ulvesonen, og resten av landet.

Jeg slipper ikke barn og husdyr ut av syne utomhus: Kvadratsum 12,081, df 2, F 3,355, $p < 0,05$

Jeg går ut i skogen fordi jeg gjerne vil høre eller se ulv: Kvadratsum 5,181, df 2, F 1,735, $p = ns$

Jeg bryr meg ikke om ulven og gjør akkurat som vanlig: Kvadratsum 45,916, df 2, F 13,568, $p < 0,001$

Figur 20. Bor i ulvesone mot de tre utvalgte variablene. Prosent

Ovenfor nevnte vi at spørsmålet om hvordan de vil reagere på opplysninger om ulv i naturen der de bor, ville være et hypotetisk spørsmål for mange av informantene. Andre, som har ulv i nærmiljøet, kan basere svarene på konkret erfaring. Inndelingen vi har gjort i underkategorier, korresponderer ganske godt med dette skillet, men vi ser at forskjellene er ubetydelige. Det er en signifikant tendens til at folk fra Alna og Østensjø i større grad kjenner seg uberørt, selv om de som er derfra har ulv i naturen der de bor.

3.4 Om dyret ulv og informantenes vurderinger av dens egenskaper

Gjennom mange år har vi som står bak denne rapporten, drevet kvalitative studier av ulike sider ved folks meninger om rovdyra og forvaltningen av dem. Ulven har utvilsomt fått størst oppmerksomhet. Blant de mange temaene vi har snakket med folk om, er *dyret ulv*. Hvordan blir den beskrevet? Hva karakteriserer ulven som dyr? Det sentrale funnet i denne sammenhengen er at det er stor enighet i oppfatningene om ulvens egenskaper, på tvers av hva man ellers mener om at det finnes ulv i Norge (Figari og Skogen 2011, Skogen et al. 2013, 2017). Uavhengig av hvor de ellers sto i ulvekonflikten, har våre informanter ofte vurdert ulven som et fascinerende, intelligent, vakkert og sosialt dyr med bemerkelsesverdige evner til å samarbeide. Mange så den også som *vill*, og dermed et dyr som fortrinnsvis hører til i villmarka. For første gang har vi forøkt å oversette erfaringene fra de kvalitative studiene til utsagn i et spørreskjema. Resultatene er oppsummert i tabellen nedenfor. I tillegg til utsagnene om sosial og intelligent osv., ba vi informantene vurdere noen flere egenskaper, som også ofte har vært framme som tema i kvalitative intervjuer, men hvor enigheten ikke har vært like stor.

Tabell 5. Hvor enig eller uenig er du i følgende påstand om ulv? Prosent

Utsagn <i>Koding:</i>	Helt enig (1)	Delvis enig (2)	Hverken eller (3)	Delvis uenig (4)	Helt uenig (5)	Vet ikke	n
Ulven er et intelligent dyr	50,4	29,4	12,7	1,3	1,5	4,8	2183
Ulven er et sosialt dyr	44,1	23,3	13,0	5,9	7,6	6,0	2171
Ulven er et vakkert dyr	55,7	23,4	9,2	5,0	6,4	0,2	2164
Ulven hører bare til i villmarka	56,4	27,6	9,1	3,6	2,3	1,1	2158
Ulven er et tilpasningsdyktig dyr, som greier seg godt nær mennesker	14,4	25,8	21,3	11,4	15,8	11,2	2176
Det er ingen problemer med å drive friluftsliv der det finnes ulv	25,1	24,7	13,6	16,9	13,8	6,0	2171
Ulv kan være farlig for mennesker	18,7	31,7	12,5	19,2	15,6	2,3	2171
Ulven er en blodtørstig lystmorder på sau	26,4	18,9	13,6	16,3	20,8	3,9	2176

Vi kan observere at et stort flertall er helt eller delvis enige i at ulven er intelligent, sosial, vakker og at den bare hører til i villmarka. De som sier seg enig i påstandene, utgjør fra 67 prosent (Ulven er et sosialt dyr) til 84 prosent (Ulven hører bare til i villmarka). Dette er en formidabel oppslutning, og den svarer godt til inntrykket fra den kvalitative forskningen. Her må vi imidlertid ta høyde for at «ja-siing» kan bidra til den høye oppslutning. Det har vist seg at informanter uten klare meninger om et tema, heller enn å svare «vet ikke», har en tendens til å si seg enig (Hellevik 2011). Det kan altså føre til en overestimering av positive svar. Det kan godt tenkes her at et ikke ubetydelig antall respondenter nettopp ikke har noen klar mening om ulvens vesen, at de har hatt en tilbøyelighet til å si seg enig og at svaret dermed ikke svarer til usikkerheten de faktisk føler. På den annen side er andelene som sier seg enige svært store, og dessuten langt lavere når det gjelder utsagnene med klart negativ karakteristikk av ulv. Vi kan trygt konkludere med at et klart flertall er enig i at ulven er intelligent, vakker sosial og at den bare hører til i villmarka. Når det gjelder de fire resterende utsagnene, som i større grad handler om ulvens atferd, er fordelingen mellom svaralternativene langt jevnere.

Også når det gjelder informantenes vurderinger av ulvens egenskaper, foretok vi en faktoranalyse. Den er presentert i tabellen under.

Tabell 6. Faktoranalyse (prinsipal komponentanalyse) basert på åtte utsagn om karakteristika ved ulv. (N = 2201)

<i>Utsagn om ulv</i>	Dimensjon 1: Sosial/ intelligent	Dimensjon 2: Morderisk/ farlig
Ulven er et intelligent dyr	.767	-.042
Ulven er et sosialt dyr	.744	-.135
Ulven er et vakkert dyr	.618	-.363
Ulven er et tilpasningsdyktig dyr, som greier seg godt nær mennesker	.513	-.237
Ulv kan være farlig for mennesker	-.290	.737
Ulven er en blodtørstig lystmorder på sau	-.383	.714
Det er ingen problemer med å drive friluftsliv der det finnes ulv	.499	-.694
Ulven hører bare til i villmarka	.243	.569
Eigenvalue	2.889	1.312
% av Total Varians	36.11	16.40
Total Varians		52.50 %

Rotasjon: Oblimin med Kaiser Normalization

Analysen gir en to-faktorløsning. Den første, som vi har kalt *Sosial/intelligent*, inneholder egenskaper som gir positive assosiasjoner: Intelligent, sosial og vakker. Som vi så over, er dette egenskaper mange er enige om at ulven har. At ulven er et tilpasningsdyktig dyr, faller også på plass i denne faktoren. Kanskje man kan si at den underliggende dimensjonen som gir faktoren mening, handler om beundring og respekt. I tillegg ser vi at variabelen «Det er ingen problemer med å drive friluftsliv der det finnes ulv» lader relativt høyt. Det antyder at det finnes en positiv sammenheng mellom beundring for ulv og fravær av frykt, selv om den åpenbart ikke er sterkere enn at det er godt mulig å respektere ulven for sin intelligens og gode samarbeidsevner, selv om man frykter den.

I faktor to kommer ulven i et helt annet lys. Her anses den som farlig for både mennesker og sau, og vi ser at «Det er ingen problemer med å drive friluftsliv der det finnes ulv», lader negativt på faktoren. Det gir også god mening. Mener man den er farlig, følger det nesten logisk at man også mener den kan skape problemer for friluftsliv. At «Ulven bare hører til i villmarka» også lader høyt på denne faktoren (og bare .243 på den andre) er ikke like opplagt. Man kan godt forstå at folk som ser den som morderisk og farlig, også mener den først og fremst hører til i villmarka, men det kan man også godt mene selv om man samtidig tillegger den egenskaper som er beundringsverdige. Analysen utelukker ikke at slike folk finnes, men kombinasjonen er neppe veldig utbredt.

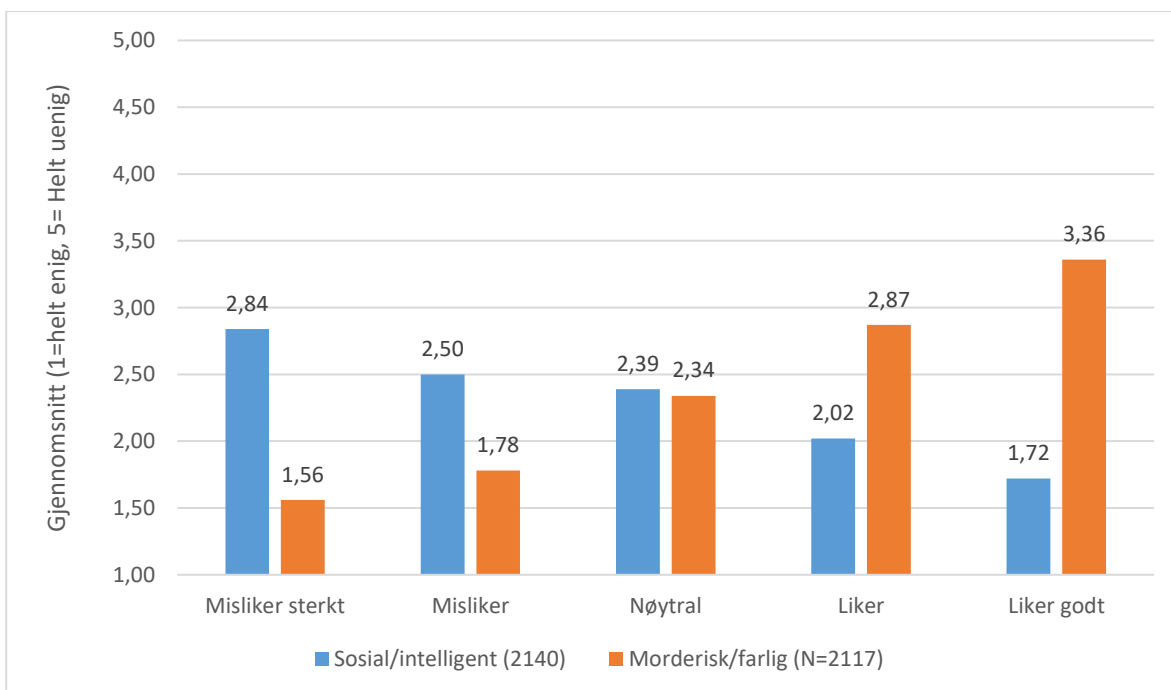
I fortsettelsen undersøker vi hvordan de to dimensjonene i synet på hva slags dyr ulven er, henger sammen med de holdningene man har til at den finnes i Norge og i naturen der man bor. For å gjøre det, gjorde vi om faktorene til indekser. Nøkkeltall for indeksene finnes i tabell 7.

Tabell 7. Gjennomsnitt, median, standardavvik og Cronbach's alpha for to indekser/sumskårer.

	Gjennomsnitt	Median	Standardavvik	C's Alpha	Ant. var.
Indeks 1: Sosial/intelligent	2.14	2.00	.80	.66	4
Indeks 2: Morderisk/farlig	2.66	2.75	.64	.92	4

Begge indeksene har en skala som varierer fra 1 til 5. Informanter som skårer 1 vil være helt enig i alle utsagnene, og de som skårer 5 helt uenig. At utvalget gjennomsnittlig skårer lavere på indeks 1 betyr dermed at flere er enige i at ulven er sosial/intelligent enn de som mener at den er morderisk/farlig (Indeks 2). Cronbachs Alpha er et mål på indeksens interne konsistens, altså hvor godt de enkelte variablene henger sammen med den underliggende dimensjonen. En tommelfingerregel i samfunnsvitenskapene er at Cronbachs Alpha på mer enn 0,7 innebærer brukbar konsistens. Her ser vi at indeks 1 ikke når dette kravet, men nesten. Vi oppfatter at variablene som inngår i indeksen på et substansielt og innholdsmessig plan likevel har god nok sammenheng til at vi bruker den i fortsettelsen. Indeks 2 har god intern konsistens.

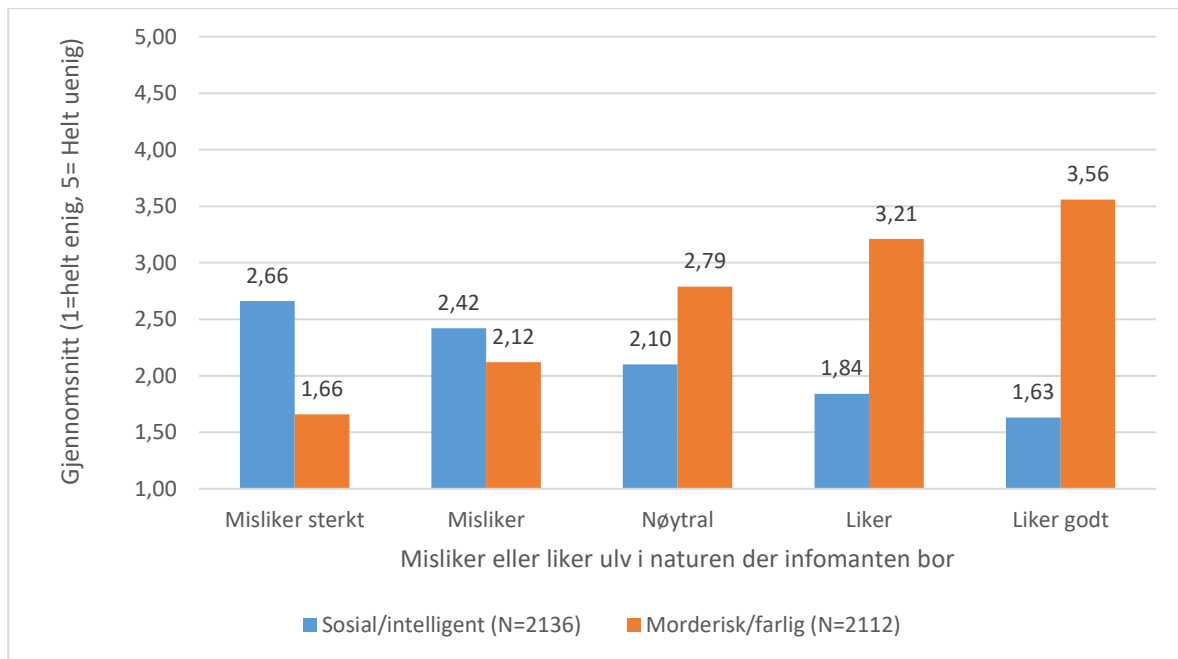
Nedenfor gjengir vi et statistisk uttrykk for sammenhengen mellom vurderingene av ulvens egenskaper og holdningene, først til at den finnes i Norge og dernest til å ha den i naturen der man bor. Vi kommenterer begge under ett.

Intelligent og vakker: Kvadratsum 318,878, df 4, F 157,546, $p < 0,001$

Blodtørstig og farlig: Kvadratsum 918,340, df 4, F 562,365, $p < 0,001$

Figur 21. Gjennomsnittsskåre på to dimensjoner for persepsjon av ulvens egenskaper etter hva man mener om ulv i Norge.

Intelligent og vakker: Kvadratsum 293,947, df 4, F 141,332, $p < 0,001$

Bløtdørlig og farlig: Kvadratsum 1017,456, df 4, F 705,041, $p < 0,001$

Figur 22. Gjennomsnittsskåre på to dimensjoner for persepsjon av ulvens egenskaper etter hva man mener om ulv i naturen der man selv bor.

Mønsteret er det samme for begge holdningsvariablene, sammenhengene er nært lineære og treffer intuisjonen godt. Blant de som liker ulven godt, er det vanligere å vurdere dens egenskaper i positive termer, som vakker, intelligent og sosial. Blant de som misliker den sterkt, er de samme vurderingene minst vanlig. Jo bedre man liker at ulven finnes, enten det er i Norge eller i naturen der man bor, jo større tilbøyelighet har man til å betrakte den med respekt og beundring. Motsatt ser vi at de som liker ulven godt, i minst grad vurderer den som morderisk, farlig og en art som kan true utøvelsen av friluftsliv. De som misliker ulven sterkt, har den sterkeste tilbøyeligheten til å være enig i at den er morderisk og farlig.

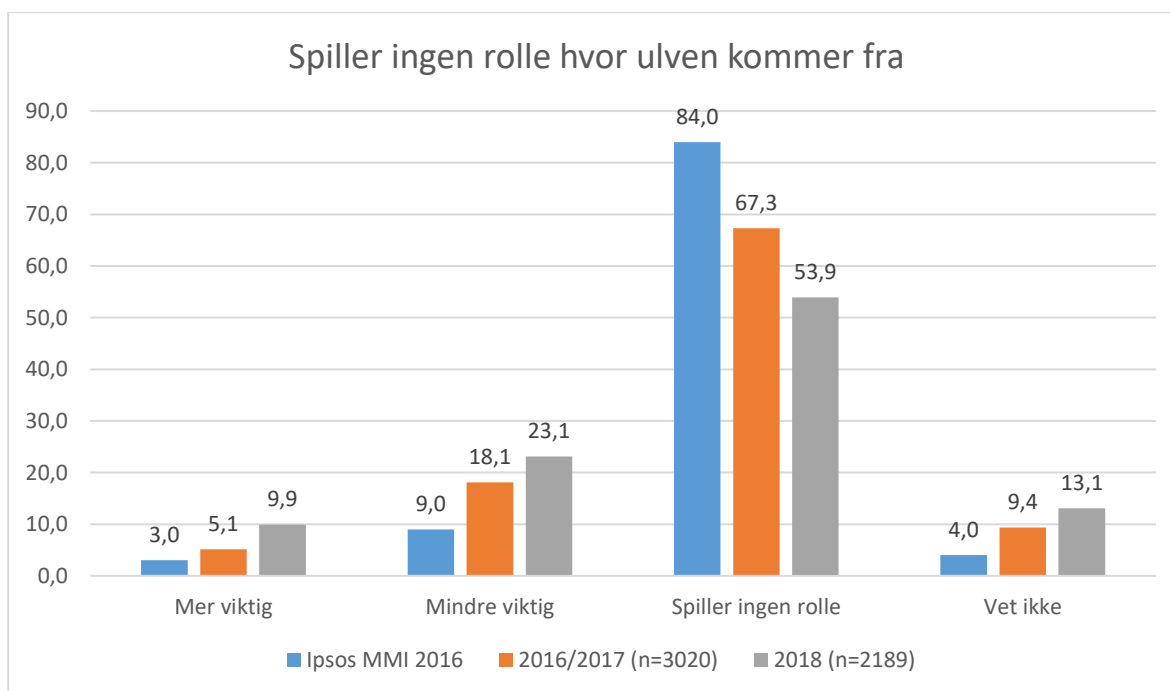
Funnene her kan framstå som opplagte og på grensen til det trivielle. Men vi mener at det er viktig nok å dokumentere sammenhengene som kommer fram i de to figurene over, for det er selvsagt mulig å oppfatte ulven som farlig både for folk og sau, og samtidig like at den finnes her i landet og nær der man selv bor. En slik innstilling kan for eksempel være basert på at man er enig i at Norge har en forpliktelse til å ta vare på ulven. Det er selvsagt også mulig å beundre ulven, mene at den er både vakker og intelligent, selv om man ikke liker at den finnes her i landet. Over refererte vi til resultater fra intervjuundersøkelser som nettopp viste dette, at det finnes stor enighet om ulvens egenskaper som art på tvers av de oppfatningene man ellers måtte ha om at det finnes ulv i norsk natur. Selv om sammenhengene er som beskrevet, er det også i dette materialet et rom for slike meninger. Tallet tre representerer midten på skalaen, og lave tall innebærer stor grad av enighet. Vi kan legge merke til at nesten alle gjennomsnittsskårene er lavere enn 3. Som gruppe skåre for eksempel de som misliker sterk å ha ulv i naturen der de bor, 2,66 og faller dermed akkurat ned på den siden av midtstreken som innebærer at sentral-tendensen (gjennomsnittet) også for dem er at de er enige i at ulven er intelligent, sosial og vakker. Det er et komplekst forhold mellom slikt som frykt, vurderinger av ulv som farlig og hva

man ellers mener om at den finnes her i landet. Se NINA-rapport 1567 «Erfaringer med ulv» for mer inngående analyser av slike forhold (Skogen m.fl. 2018).

3.4.1 Mener informantene at ulvens geografiske og genetiske opphav er viktig?

Som en avslutning av denne delen om folks vurderinger av ulvens egenskaper som art, spør vi om ulvens geografiske og genetiske opphav er viktig for folk? I debatten om ulv i Norge har det blitt argumentert med at vi ikke har ansvar for å ta vare på ulv som er av finsk-russisk opprinnelse, ei heller om det er genetisk innblanding av hund. Slike spørsmål var for eksempel viktige for de stortingspolitikkerne som argumenterte for nye undersøkelser av ulvens genetikk, og som fikk med seg stortingsflertallet på å kreve dette. Det ligger utenfor denne rapportens tema å si noe om ulvens geografiske og genetiske opprinnelse skal eller bør ha betydning for Norges forpliktelser til å ta vare på ulven som lever her, men siden dette er en holdningsundersøkelse og folks meninger om politiske spørsmål har betydning for utforming av politikk og forvaltning, er vi interessert i om folk flest legger vekt på slike spørsmål.

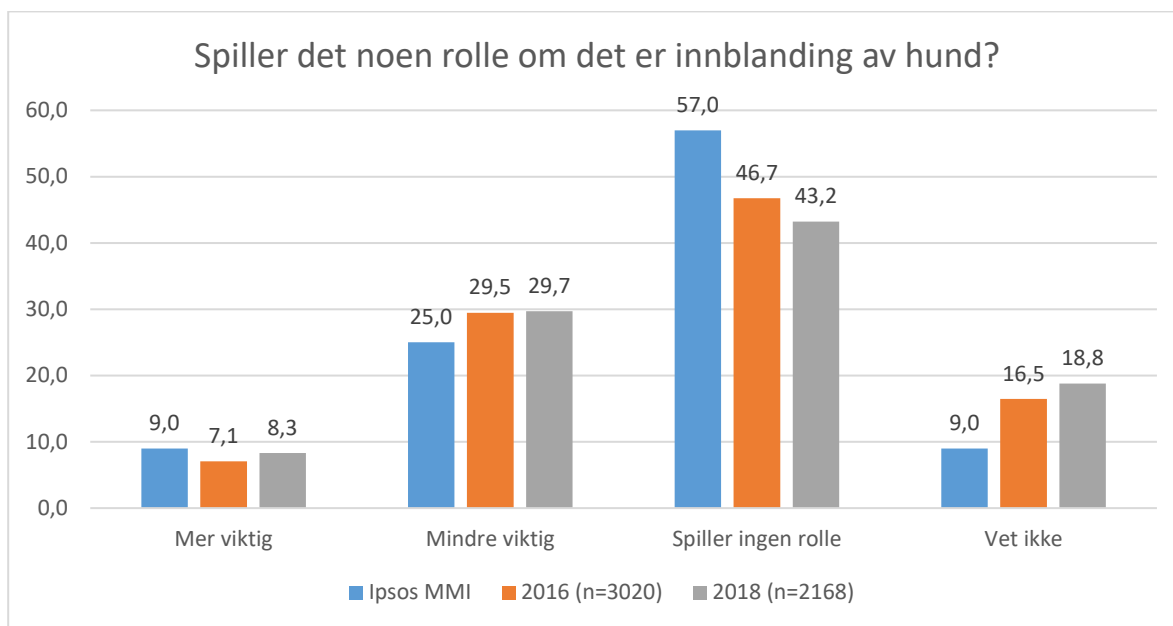
Vi har stilt de samme spørsmålene som Ipsos gjorde i en undersøkelse de gjorde for Glommen skog i 2016 (Dalen 2016). Vi gjorde det samme i 2016/2017, og vi har gjort det i denne undersøkelsen fra 2018. I tillegg til de metodiske ulikhetene vi nevnte over må vi her legge til at Ipsos-undersøkelsen fra 2016 var basert på telefonintervjuer. Vi rapporterer med andre ord fra tre datasett som er basert på tre ulike datainnsamlingsmetoder. Selv om alle undersøkelsene har som mål å oppnå representativitet, kan vi ikke skille klart mellom hvor stor del av forskjellene i svar som skyldes endringer over tid og hvor mye som stammer fra ulike metoder for datafangst. Forskjellene som presenteres kan synes store, men det er all grunn til å være forsiktige i tolkningene.

Figur 23. Om ulv i Norge tilhører en finsk-russisk ulvestamme og ikke en norsk-svensk, mener du det da blir mer eller mindre viktig å bevare en viss ulvebestand i Norge, eller spiller det ingen rolle for bevaringen hvor ulven kommer fra?

Vi ser at det er klare forskjeller mellom de tre undersøkelsene, og konstaterer at Ipsos i 2016 fant en svært høy andel (hele 84 prosent) som avviser at det har betydning for våre verneforpliktelser hvor ulven kommer fra. Men også i begge våre utvalg er det et klart flertall som har den oppfatningen. Vi ser at det er store utslag over et kort tidsspenn, og noen av forskjellene skyldes nok de nevnte forskjellene i metode for datainnsamling. Dersom deler av det observerte mønstret representerer reelle endringer, står vi overfor et lite intuitivt og kanskje litt merkelig funn. For det er egentlig ingen innenfor fagmiljøene som hevder at ulven vi har her i dag, stammer fra en opprinnelig skandinavisk bestand, og vernet er ikke begrunnet i at man vil bevare en unik skandinavisk ulvebestand (Krange 2018). Ulveforskerne mener heller ikke at den ulven som var i Sør-Skandinavia i tidligere tider levde helt isolert fra ulv i Finland og Russland, men at det alltid har vært en viss genetisk utveksling (Flagstad m.fl. 2003). Spørsmålet har rett og slett liten praktisk politisk betydning, og hovedfunnet fra alle de tre undersøkelsene er også at et flertall mener det ikke spiller noen rolle, men med alle forbehold tatt i betraktning, kan det altså se ut som om enda flere mente det før – altså at flere tidligere hadde oppfatninger som ikke var i konflikt med vernebegrunnelsene.

Spørsmålet om innblanding av hund er også stadig oppe til debatt. Enkelte argumenterer for at ulvene må svartelistes og utryddes hvis det viser seg at de er hybrider. Interessant nok har vi i tidligere intervjuundersøkelser vist at også mange som er tilhengere av ulv, mener at hybrider er uønsket (Figari og Skogen 2011). Ingen studier av den skandinaviske ulvens gener har påvist hybridisering i nyere tid (med unntak av et kjent tilfelle i «Mossereviret» rundt 2000, og et i Sverige 2017), heller ikke en studie utført av Universitetet i Oslo på oppdrag fra skogeierorganisasjonen Norskog i 2017 (Skage m. fl. 2017). Den første rapporten fra den internasjonale forskergruppa som svarer på Stortingets bestilling om den skandinaviske ulvebestandens genetiske opphav, konkluderer også med at det ikke finnes bevis for hybridisering med hund (Allendorf m.fl. 2017). Men som vanlig er det ikke de biologiske realitetene som interesserer oss mest. Vi lurar på hva folk mener om dette spørsmålet, uavhengig av om det faktisk finnes ulvehybrider i Norge eller ikke.

Figur 24. Om det er noe innblanding av hund i norsk ulv, mener du det da blir mer eller mindre viktig å bevare en viss ulvebestand i Norge, eller spiller det ingen rolle for bevaringen om det er innblanding av hund i norsk ulv?

Igjen ser vi at Ipsos i 2016 fant at «ulvepositive» meninger er mer utbredt enn det vi finner (i den grad det er uttrykk for en slik holdning å mene at hybridisering er uvesentlig for bevaringsforpliktelsene). I alle undersøkelsene er imidlertid den klart største gruppa de som mener at det ikke spiller noen rolle om ulven er genetisk innblandet med hund. Det er altså ikke grunnlag for å hevde at ønsket om å svarteliste ulver som ikke er «rene» har bred støtte i befolkningen.

Om ulven i Sør-Skandinavia stammer fra en finsk-russisk bestand er egentlig ikke et viktig politisk spørsmål. Basert på resultatene som den genetiske forskningen til nå har kommet fram til (Skage m.fl. 2017, Allendorf m.fl. 2017) er spørsmålet om hybridisering med hund neppe heller et viktig praktisk-politisk spørsmål, men det er flere som legger vekt på dette enn det geografiske opphavet.

3.5 Om forvaltningen av ulv

Da vi rundt årtusenskiftet begynte å intervjuer folk om rovdyr, og særlig om ulv, oppdaget vi raskt at motstanden mot ulv ikke bare, og kanskje ikke en gang først og fremst, var en motstand mot selve dyret. Mange av de som uttrykte sterkest skepsis mot ulv, ga uttrykk for minst like stor mistillit til forskning, politikk og forvaltning. Vi så at opprøret mot ulv var atskillig bredere enn det som kunne knyttes til de mer direkte konsekvensene av få ulv inn i et område, og tolket situasjonen i termer av kulturell motstand, kunnskapskonflikter og til en viss grad som motsetninger mellom by og land. Til det siste kan nevnes at vi for eksempel observerte at ulvekonfliktene hadde kraft til å skape nye allianser som besto av rurale grupperinger som historisk har representert sterke motsetninger (se f.eks. Skogen og Krangle 2003, Krangle og Skogen 2011, Skogen m. fl. 2013). Litt slagordsmessig sa vi at ulvemotstanderne så på ulven som en urban inntrenger.

Poenget var at byer, og særlig Oslo, identifiseres med makt og innflytelsesrike institusjoner – de som har makt her i landet til å påføre bygdene belastningene med ulv. Vi har ikke glemt at mange bygdefolk også liker ulv, men blant ulvemotstandere har vi ofte møtt sterk skepsis til flere av de aktørene og institusjonene som har innflytelse over rovdyrpolitikk og forvaltning.

Nedenfor kommer vi til å gå inntrykket vi fikk gjennom kvalitative studier litt etter i sømmene. Med surveymetodikk som redskap har vi gjort dette tidligere også, og sett at negative holdninger til ulv (og de andre store rovdyra) er nært forbundet med mistillit til forskning og en del sentrale forvaltningsorganer (Se for eksempel Tangeland m.fl. 2010). Her blir spørsmålet om også denne undersøkelsen gir det samme resultatet. Vi begynner med en oversikt over informantenes respons på spørsmålet «Når det gjelder natur- og miljøspørsmål, hvor stor tillit eller mistillit vil du si at du har til følgende aktører og institusjoner?». Svarene ble gitt på skalaen «Ingen tillit», «Litt tillit», «Ganske stor tillit», «Meget stor tillit» og «Vet ikke».

Tabell 8. Når det gjelder natur- og miljøspørsmål, hvor stor tillit eller mistillit vil du si at du har til følgende aktører og institusjoner? (Prosent)

	Ingen tillit	Litt tillit	Ganske stor tillit	Meget stor tillit	Vet ikke	N
Statens naturoppsyn (SNO)	3,5	18,8	45,6	18,1	14,1	2132
Vanlige folk som bruker sunn fornuft	5,0	38,6	42,3	12,1	2,0	2160
Norges Bondelag	11,7	37,4	35,1	9,1	6,8	2130
Stortingspolitikere	25,4	57,2	13,5	1,2	2,7	2130
Rovdyrforskere i Norge	7,1	24,7	44,2	19,8	4,2	2138
Lokalpolitikere	18,0	57,7	18,8	1,6	4,0	2133
Miljødirektoratet	9,1	32,3	41,7	10,6	6,3	2132
Klima- og miljødepartementet	12,3	35,1	35,8	9,9	6,8	2125
Naturvernforbundet	14,3	24,7	37,0	20,5	3,5	2127
Erfarne jegere	11,3	31,1	38,1	16,1	3,3	2144
Norsk institutt for naturforskning (NINA)	4,4	19,7	40,4	21,0	14,6	2136
					Gj.snitt	
Tillit til miljøforvaltningen	8,1			8,8	2,53	1948

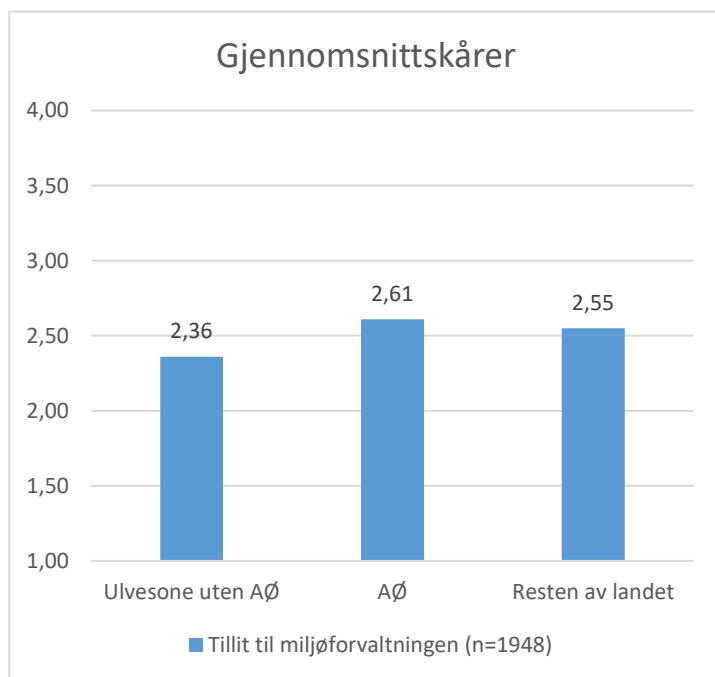
Aller dårligst ut kommer politikere. Både stortingspolitikere og lokalpolitikere nyter svært liten tillit når det gjelder natur- og miljøspørsmål. En bivariat analyse (Vet ikke=missing) viser at det gjelder uansett om man liker at det finnes ulv i naturen der man bor, eller generelt i Norge. Både de som er positive og de som er negative til ulv, mener at politikerne ikke inngir tillit.

Videre ser vi at SNO og NINA nyter relativt høy tillit. Samtidig er det ganske mange som ikke vet nok om dem til å svare. Naturvernforbundet og også rovdyrforskerne har generelt sett betydelig tillit i befolkningen, men her varierer tilliten sterkt med holdningen til ulv: Blant de som misliker sterkt at vi har ulv i Norge, er det bare 2,6 prosent som oppgir at de har stor tillit til rovdyrforskerne. Det samme gjelder 32, 1 prosent av de som liker det godt. Tar vi med andelen som svarer

ganske stor tillit, får vi at 83,5 prosent av de som liker godt at det finnes ulv i Norge, har stor tillit til forskerne. Det passer godt med de funnene vi har gjort i kvalitative intervjuundersøkelser, at ulvekonflikter også er kunnskapskonflikter (Skogen m. fl 2013). Sammenhengene er omtrent på samme nivå når det handler om å like eller mislike ulv i naturen der man bor. Tilliten til Naturvernforbundet følger samme mønster. Også de nyter høy tillit, men mindre blant folk som misliker ulv.

Her skal det først og fremst handle om den delen av forvaltningen som har ansvar for rovdyr. Vi ser at for begge forvaltningsorganer er det svaralternativene «Litt tillit» og «Ganske stor tillit» som er de hyppigst benyttede responsene. Både når det gjelder Miljødirektoratet (Miljødir) og Klima-og miljødepartementet (KLD) er tilliten moderat sterk. Når vi nå i fortsettelsen skal se litt nærmere på tilliten til rovdyrforvaltningen, har vi konstruert en ny variabel hvor vi kombinerer tilliten til de to. Den nye variabelen er konstruert på følgende måte: «Tillit til miljøforvaltningen» = (Tillit til Miljødir + Tillit til KLD)/2. «Vet ikke» ble satt til missing. Vi får da en variabel som varierer fra 1 til 4, hvor 4 representerer «Meget stor tillit» til begge og 1 «Ingen tillit». Gjennomsnittskåren blir da 2,53 og standardavviket 0,79.

Det hevdes ofte, særlig fra den organiserte motstanden mot dagens ulveforvaltning, at tilliten til forvaltningen er tynnslett, og at det særlig er i områder hvor man har ulv, at tilliten er lav. Først sammenligner vi svarene fra utvalgets tre undergrupper.

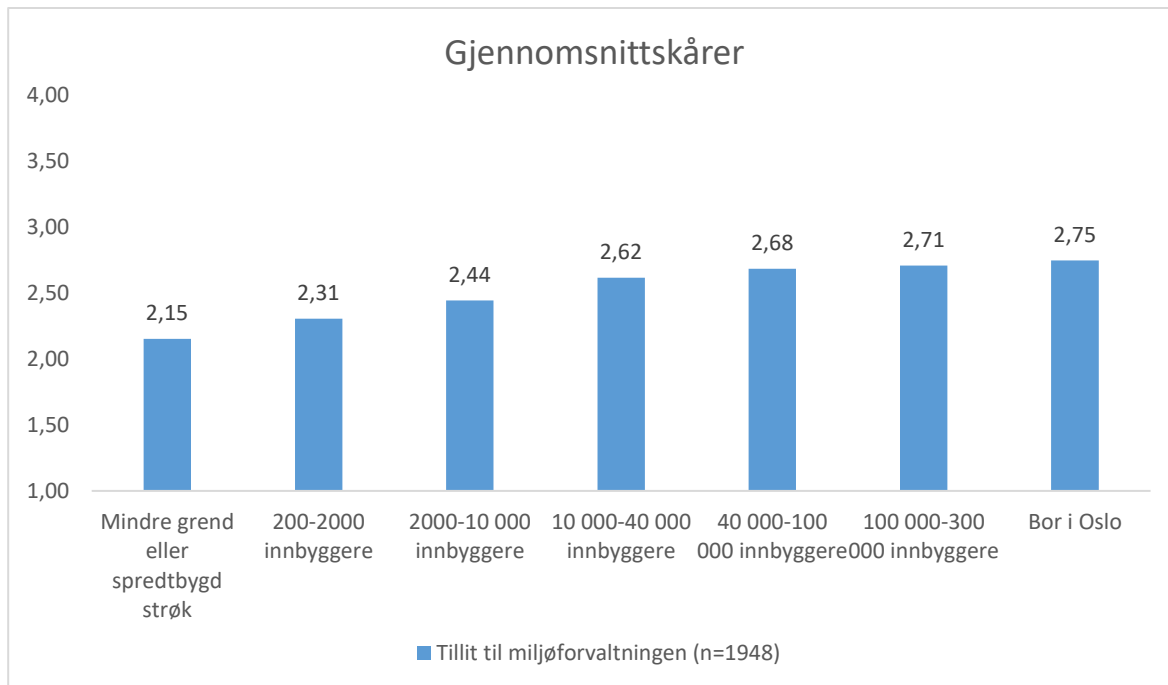

Figur 25. Tillit til miljøforvaltningen mot «Bor i ulvesone».

Kvadratsum 8,899, df 2, F 4,450, $p < 0,01$

Vi kjenner igjen mønsteret fra figurene over, hvor vi sammenlignet de samme undergruppene holdninger til ulv. De som bor i Alna og Østensjø har mest tillit. De som bor i de utvalgte kommunene fra ulvesonen, har minst tillit, og informantene fra resten av utvalget har en gjennomsnittskåre som ligger tett på snittet for hele valget. Men vi ser også at sammenhengene ikke er særlig sterke. Avvikene fra gjennomsnittet er relativt små, noe som også kommer til uttrykk i lav F-verdi.

Nedenfor begår vi en tilsvarende analyse, hvor vi bytter ut underutvalgene med variabelen som måler bostedstørrelse.

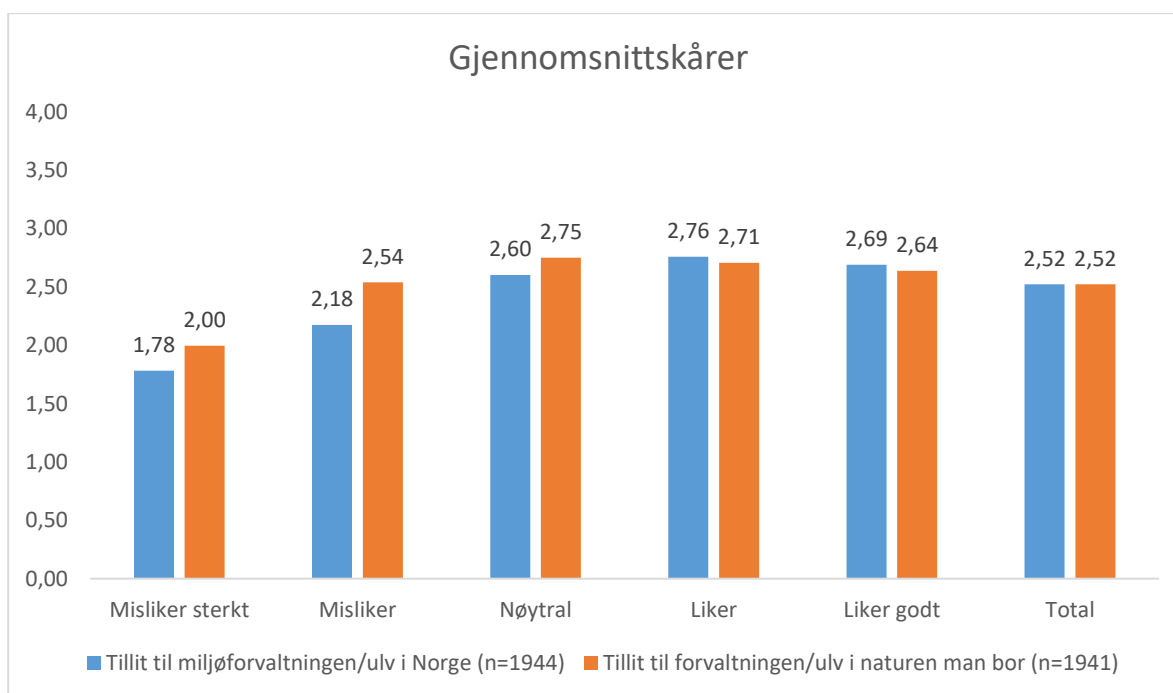
Kvadratsum 74,54, df 2, F 17,99, $p < 0,01$

Figur 26. Tillit til miljøforvaltningen mot størrelse på bosted.

Igjen får vi en variasjon som ligger ganske tett på snittet for hele utvalget, som er på 2,53, men sammenhengens «retning» er klar. Jo mindre sted, jo lavere er befolkningens gjennomsnittlige tillit til naturforvaltningen. Befolkningen på steder med færre enn 10 000 innbyggere, skårer lavere enn snittet, og der det bor flere, skårer befolkningen høyere enn snittet – en ganske lineær sammenheng, hvor oslofolk har mest tillit og de som bor på småsteder med færre enn 200 innbyggere, har minst.

Både når det gjelder figur 25 og 26, er det selvsagt en viss spredning rundt gjennomsnittet. I figur 25 er spredningen størst i de utvalgte kommunene fra ulvesonen (standardavvik = 0,82) og i figur 26 på bostedene som har færre enn 200 innbyggere (standardavvik = 0,88). Til sammenligning er standardavvikene i Alna og Østensjø 0,73, og i Oslo som helhet 0,7. Det finnes uenighet om miljøforvaltningen alle steder, men det kan se ut til at den er noe større på små steder.

Hvordan henger så tillit til miljøforvaltningen sammen med spørsmålene om man misliker eller liker ulv, henholdsvis i Norge og i naturen der man bor?

Kvadratsum 194,926, df 4, F 92,137, $p < 0,001$

Kvadratsum 156,980, df 4, F 39,245, $p < 0,001$

Figur 27. Tillit til miljøforvaltningen mot misliker eller liker ulv.

Her er sammenhengen klarere. Blant de som misliker ulven, enten det er i Norge eller i naturen der man bor, har lavere tillit til naturforvaltningen enn de som liker ulv. I særlig stor grad gjelder det dem som misliker ulven sterkt. Om man er nøytral, liker eller liker godt spiller en mindre rolle. Det er tre grupper som ligner hverandre.

Senere i rapporten kommer vi til å gå noe nærmere inn på hvordan tillit er assosiert med holdning til ulv, og går ikke mer inn på spørsmålet som har med tillit å gjøre her. Rapporten om frykt og fare «Erfaringer med ulv» (Skogen m.fl. 2018), som er del av det samme prosjektet, tar også opp tillitsspørsmålet på bredere front.

Til slutt under dette temaet tar vi med et par oversikter vi i liten grad skal kommentere. Det gjelder for det første informantenes vurderinger av en serie forvaltningstiltak hvor vi ber utvalget vurdere hvilket potensiale de har for å dempe konfliktene som rovdyra skaper. For det andre gjelder det en liste med rovdyr- eller ulvepolitiske utsagn, hvor informantene skal si seg enig eller ikke. Noen av tiltakene er forvaltningstiltak som eksisterer i dag. Andre er mer som forlag å betrakte. Vi presenterer bare fordelingene, og hvert utsagn må sees som en enkelt variabel. Hvordan de eventuelt henger sammen med hverandre, og med spørsmålene som dreier seg om de generelle holdningene til ulv, får vi eventuelt komme tilbake til i en annen sammenheng.

Tabell 9. Rovdyrkonfliktene kan håndteres på forskjellige måter. I hvor stor grad tror du følgende tiltak kan redusere konfliktene som noen mener at rovdyrene skaper, ...? Prosent

	I meget stor grad	I ganske stor grad	I mindre grad	I liten eller ingen grad	Vet ikke	n
Sette opp elektriske gjerder for å hindre rovdyr i å angripe husdyr	13,9	34,2	27,2	20,8	4,0	2174
Flytte rovdyr	5,0	14,2	35,2	40,6	5,0	2141
Merke rovdyr med radiosender slik at de kan overvåkes	7,7	38,1	32,2	23,8	4,6	2160
Skyte rovdyr	19,9	17,9	15,4	43,4	3,4	2160
Opprette/opprettholde egne soner hvor rovdyra har lov til å være (eks. ulvesonen)	14,8	35,3	24,4	20,4	5,0	2161
Flytte sauebesetninger til beiter i områder uten rovdyr	22,6	30,2	22,2	21,5	3,5	2173
Gi sauebønder midler til å starte annen næring	6,6	13,1	24,9	45,5	8,0	2158
Styrke politiets innsats mot faunakriminalitet	12,6	22,0	25,9	25,7	13,8	2150
Satse på rovdyrturisme	6,6	13,5	27,1	43,6	9,2	2150
Informere om positive sider ved å ha rovdyr i norsk natur	23,5	31,5	19,0	23,6	2,5	2150
Ta fra jegere retten til å skyte rovdyr som angriper hund	8,9	9,0	23,0	49,0	10,1	2142

Vi skal bare nevne noen få observasjoner. Det første er at det i grunnen er svært få tiltak mange informanter tillegger noe stort konfliktdempende potensiale. Muligens kan vi si at det er unntak for «informere om positive sider ...» og «flytte sauebesetninger ...», men for begge disse er det også store grupper som mener at det vil ha liten effekt. Det samme kunne vært sagt for tiltakene «sette opp elektriske gjerder ...» og «opprette/opprettholde egne soner ...». For noen av tiltakene er avvisningen ganske unison. Det gjelder for eksempel «ta fra jegerne retten til å skyte ...», «satse på rovdyrturisme», «gi sauebønder midler ...» og «flytte rovdyr». For mange av tiltakene sprer informantene seg utover hele skalaen i relativt store grupper. Det kan skyldes at svarene for en god del gis med et rovdyrpolitisk utgangspunkt selv om det her ikke er spurt etter ønskeligheten med tiltakene, men altså effekten.

Nedenfor følger en oversikt over hvordan utvalget forholdt seg til en ganske lang serie med utsagn om ulv i Norge.

Tabell 10. Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om ulv i Norge? (Prosent)

	Helt enig	Delvis enig	Verken enig eller uenig	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke	n
Hensynet til ulv i norsk natur er viktigere enn jaktinteressene	33,0	19,7	12,3	10,2	22,6	2,2	2185
Hensynet til ulv i norsk natur er viktigere enn hensynet til sauehold	13,7	19,5	17,5	14,6	34,0	0,5	2181
De som mister husdyr på grunn av ulv, må alltid få full erstatning	42,4	24,0	12,2	13,3	5,7	2,5	2177
I noen land får ikke bønder erstatning for ulvedrept sau hvis de ikke har vokterhund, elektriske rovdryrgjerder el. lign. Slik burde det også være i Norge	19,6	25,5	14,4	10,8	25,2	4,4	2177
Hundeeiere må ha lov til å skyte ulv som truer hundene deres	27,0	21,1	12,5	16,1	20,6	2,7	2183
Ulveforvaltningen i Norge er godt faglig og vitenskapelig forankret	7,8	21,4	21,9	14,0	13,9	20,8	2186
Når Stortinget har bestemt hvor mange ulver vi skal ha i Norge, må man skyte overtallige for å hindre at bestanden blir større enn vedtatt	31,0	16,6	10,1	16,1	21,4	4,7	2186
Skogeiere som taper inntekter fra salg av jaktrettigheter på grunn av ulv, må få full erstatning for tapte inntekter	15,9	13,4	17,6	20,0	27,5	5,6	2184
Ulv som kommer inn i områder som er vedtatt skal være beiteområder for husdyr, må skytes	30,3	15,3	9,5	19,7	22,8	2,5	2183
Ulvebestanden i Norge er utrydnings-truet	26,8	19,6	13,1	8,8	20,0	11,8	2176
Så lenge ulven i Norge er en del av en bærekraftig skandinavisk bestand, er det feil å hevde at den er utrydnings-truet	24,3	18,8	15,5	16,8	14,4	10,2	2170
Ulvebestanden i Norge har økt de siste årene	27,0	16,9	15,7	4,4	4,5	31,6	2154
Norske myndigheter har klassifisert ulven som "kritisk truet", og derfor er det brudd på norsk lov og internasjonale avtaler å skyte så mange ulver som vi gjør	23,3	16,0	13,9	7,0	21,6	18,2	2183

Oversikten viser at nordmenn er splittet i synet på ulv. Mange av utsagnene har ganske polariserte responser. Det ser vi der det er ytterpunktene «Helt uenig» og «Helt enig» som er de hyppigst brukte svaralternativene. Den enkleste konklusjonen på tabellen over er at nordmenn er delt i synet på ulv, men hvis man går litt inn på detaljene er det som regel flere som svarer ulvevennlig enn uvennlig.

3.6 Avsluttende regresjoner

Vi har til nå sett på mange enkeltvariabler og også en god del bivariate sammenhenger. Hovedtemaet har vært holdninger til ulv, og vi har studert holdninger med litt ulike mål. Til forskjell fra tidligere undersøkelser, har vi denne gangen ikke bare spurt om informantene misliker eller liker at det finnes ulv i Norge, men flyttet ulven nærmere der folk bor og spurt om de også ville like å ha den i naturen der de bor. Spørsmålene opplyser holdningstemaet på litt ulike måter. Et flertall er positive til at det finnes ulv i Norge, men gruppene som er positive og negative er ganske jevnstore når det gjelder spørsmålet om å ha den i naturen der man bor. Selv om andelene som liker ulv, varierer med spørsmålsformuleringene finnes det flere eksempler på at begge holdningsvariablene (misliker/liker-spørsmålene) opptrer på samme måte når vi setter dem i sammenheng med andre variabler. Et eksempel på dette er mønsterlikheten vi kunne observere da vi undersøkte hvordan holdningen til ulv varierte mellom utvalgets tre undergrupper (se figur 1 og 3), eller da vi så på hvordan holdningen varierte med grader av engasjement. Nivåene var forskjellige, men mønstrene var veldig like. Det var et hovedinntrykk at selv om tanken på ulv i Norge er mer populær enn tanken på ulv i nær-naturen så varierer holdningen som oftest på samme måte med andre variabler. Men det fantes også unntak. Et eksempel på det var da vi så på hvordan det å ha sett ulv i naturen der man bor, henger sammen med holdningene (se figur 16 og 17). Det er med andre ord et empirisk spørsmål om de to målene først og fremst representerer nivåforskjeller, eller om det også er ulike mekanismer som ligger bak holdningsdannelsen.

For å forfølge denne problemstillingen skal vi i to regresjonsanalyser teste samme modell med de to holdningsvariablene som avhengig variabel. Vi spør om de samme uavhengige variablene har like stor evne til å predikere utfallet på de to avhengige variablene. Er modellen like godt egnet til å forstå variasjonen i mislike/like i naturen der man bor, som den er til å forstå variasjonen mislike/like ulv i Norge?

I tabell 11 nedenfor gir vi en oversikt over variablene som skal med i analysene. Som man vil se, er noen av dem variabler som har vært brukt tidligere i denne rapporten, mens andre introduseres først her. Modellen er basert på kunnskap vi har etablert gjennom tidligere prosjekter, og er den samme som brukes i rapporten om frykt og farlighet som også er del av dette prosjektet (se Skogen m.fl. 2018).

Tabell 11: Koding, gjennomsnitt og standardavvik for variablene i kapitlet.

Variabel	Koding	Gj.snitt	SD
Holdning til ulv i Norge	1 (Misliker sterkt) til 5 (Liker godt)	3,58	1,37
Holdning til ulv i naturen der du bor	1 (Misliker sterkt) til 5 (Liker godt)	2,97	1,41
Ulvesone	1 (Resten av landet) til 2 (Ulvesone uten Oslo)	1,14	0,35
Ulv i nærheten	1 (Nei) til 2 (Ja)	1,33	0,47
Sett ulv nær hjemmet	1 (Nei) til 2 (Ja)	1,15	1,35
Kjønn	1 (Mann) til 2 (Kvinne)	1,50	0,50
Alder	Alder i antall år (>15 - <94)	46,64	18,49
Utdanningsnivå	1 (max Grunnskole) til 4 (Universitet > 4 år)	2,59	0,89
Bostedsstørrelse	1 (<200 innbyggere) til 7 (>300 000 innbyggere)	3,94	1,87
Natursyn	1 (Minimum) til 6 (Maximum)	4,34	1,17
Holdning til jakt	1 (Negativ til jakt) til 4 (Positiv til jakt)	3,24	0,92
Politisk fremmedgjøring	1 (Lite fremmedgjort) 5 (Veldig fremmedgjort)	3,17	0,97
Tillit til miljø-institusjoner	1 (Ingen tillit) 4 (Meget stor tillit)	2,64	0,73
Tillit til common sense	1 (Ingen tillit) 4 (Meget stor tillit)	2,44	0,57

For å gjøre holdningsvariablene tilgjengelige for regresjonsanalyser, må vi betrakte dem som kontinuerlige. Her er begge kodet med en variasjon fra 1 (Misliker sterkt) til 5 (liker godt). Vi kan legge merk til at gjennomsnittsverdien for holdning til ulv i Norge (=3,58) er høyere enn den er for holdning til ulv i naturen der man bor (=2,97). Dette svarer til funnene vi presenterte i figurene 1 og 3, hvor vi viste at det er mer utbredt å like at det finnes ulv i Norge enn det er å like den i naturen der man bor.

For å forenkle analysene, har vi gjort inndelingen i tre underutvalg om til en dikotom variabel og kalt den «Ulvesone». Hele Oslo (også Alna og Østensjø) er holdt utenom kategorien «Ulvesone», som altså ikke omfatter hele forvaltningssonen for ulv, men bare vårt utvalg av kommuner (se over og vedlegg 2). Når det gjelder spørsmålet om man selv mener at man har ulv i nærheten, er «Vet ikke» satt til «Nei». På samme måte er også spørsmålet om informantene har sett ulv i nærheten av der de bor, også dikotomisert. Også her er «Vet ikke» kodet som «Nei».

Kjønn og alder er kodet på aller enkleste måte som mann og kvinne og i antall år. Utdanningsvariabelen er firedelt etter lengden på utdannelsen, og bostedsstørrelse har sju verdier på samme måte som i avsnittene over.

For å få et grep om folks grunnleggende syn på forholdet mellom menneske og natur, konstruerte vi en indeks basert på følgende utsagn: «Jeg er villig til å betale mer skatt som er øremerket til å verne om miljøet», «Jeg ser på miljøproblemer i andre land som mitt problem også», «Jeg synes det er viktig å gi penger til TV-aksjoner med miljøvennlig formål», «Dyr og planter har like stor rett til å leve på jorda som mennesker», «Jeg synes det er riktig at norsk naturvernlovgivning har naturens egenverdi som utgangspunkt» og «Naturen gir meg en følelse av å høre til i en større sammenheng». Her skulle man krysse av på en seksdelt skala som gikk fra «helt uenig» til «helt enig». «Vet ikke» var også et alternativ, men er holdt utenfor analysene her. Utsagnene

peker i retning av et økosentrisk natursyn, hvor man tillegger naturen en egenverdi uten at mennesket tillegges noen forrang.

Ulv kan ha påvirkning på jaktutøvelse, både gjennom predasjon på jaktbart hjortevilt og fordi den av og til tar jakthunder. Vi spurte: «Hva er din grunnleggende innstilling til jakt?», og informantene ble bedt om enten å svare «Jeg er negativ til jakt», «Jeg har ingen klar oppfatning om jakt», «Jeg godtar jakt», «Jeg er positiv til jakt» eller «Vet ikke». Svarkategorien «Vet ikke» (n=17) ble kodet sammen med «Jeg har ingen klar oppfatning om jakt», og vi får da en skala som varierer fra 1 «Jeg er negativ til jakt til 4 «Jeg er positiv til jakt».

Som vi nevnte i innledningen, har tidligere forskning vist at motstand mot vern av rovdyr har sammenheng med en følelse av at noen andre har makt og bestemmer over natur og rovdyrforvaltningen her i landet. Motstand mot ulv er slik forbundet med en følelse av avmakt og politisk fremmedgjøring. For å kunne studere dette nærmere, konstruerte vi en indeks for «politisk fremmedgjøring», som en kombinasjonen av informantenes respons på følgende utsagn: «Folk som meg kan godt stemme ved valg, men vi har ingen innflytelse over politikken og samfunnsutviklingen», «Den såkalte eliten («toppene» innen politikk, forvaltning, næringsliv, osv.) bestemmer samfunnsutviklingen over hodene på vanlige folk», «Politikerne er mest opptatt av å sikre seg selv og sine egne posisjoner» og «Sunt folkevelt er bedre enn formell utdanning» (for en grundigere begrunnelse og beskrivelse se Skogen m.fl. 2018). Indeksen varierer fra 1, som innebærer at man har en sterk følelse av å være politisk fremmedgjort, til 5, som betyr liten følelse av politisk fremmedgjøring. Indeksen har god intern konsistens (Cronbach's Alpha 0,76).

Et kjennetegn ved skepsis til ulv er som vist over, en manglende eller liten tillit til miljøforvaltningen. Det samme kan hevdes om eksperter og forskning. Informantene fikk følgende oppfordring: «Hvor stor tillit vil du si at du har til aktørene og institusjonene på lista nedenfor?» Svarene ble gitt på en skala som varierte fra «Svært stor tillit» til «Svært liten tillit». Vi konstruerte en indeks vi kalte «Tillit til miljøinstitusjoner» og baserte den på vurderingene av disse fire: «Biologer», «Miljødirektoratet», «Naturvernforbundet» og «Klima- og miljødepartementet». (For en fylligere presentasjon av indeksen se, Skogen m.fl. 2018). Også denne indeksen har god intern konsistens (Cronbach's Alpha 0,85). Som en motsats laget vi en indeks vi har kalt Tillit til «sunn fornuft». Den er basert på «Vanlige folk som bruker sunn fornuft», «Norges Bondelag», «Lokalpolitikere» og «Erfarne jegere» (Cronbach's Alpha 0,69). Begge indeksene er grundigere forklart i NINA-Rapport 1567 «Erfaringer med ulv» (Skogen m.fl. 2018).

Regresjonsanalysen bygges opp av fem modeller. For hver modell legger vi inn en ny blokk eller gruppe av variabler, som i grove trekk omhandler samme tema. Vi begynner med det mest «konkrete», Modell 1 inneholder variabler som har direkte med ulv å gjøre og Modell 2 inneholder typiske sosiologiske variabler som kjønn, alder, utdanning i størrelse på bosted. Deretter, i modell 3, beveger vi oss over til de mer grunnleggende oppfatningene folk har om natur, deres forhold til naturen og holdning til jakt. I modell 4 og 5 tar vi med mål som mer indirekte kan ha sammenheng med holdninger til ulv, politisk fremmedgjøring og tillit.

Vi ser først på hvordan modellen fungerer med holdningsmålet misliker/liket ulv i Norge som avhengig variabel.

Tabell 12. Misliker eller liker ulv i Norge. Multipl regressjon (OLS).

Avhengig variabel: Misliker eller liker ulv i Norge					
	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5
Uavhengige variabler:	B/Sig./Std.E	B/Sig./Std.E	B/Sig./Std.E	B/Sig./Std.E	B/Sig./Std.E
Ulvesone	-.17 ^{ns} (.11)	.03 ^{ns} (.10)	.04 ^{ns} (.09)	.02 ^{ns} (.09)	-.01 ^{ns} (.09)
Ulv i nærheten	-.21 ^{***} (.08)	-.32 ^{***} (.08)	-.27 ^{***} (.07)	-.25 ^{***} (.07)	-.19 ^{**} (.07)
Sett ulv nær hjemmet	-.40 ^{***} (.08)	-.23 ^{***} (.09)	-.19 ^{***} (.08)	-.18 ^{***} (.08)	-.11 ^{ns} (.07)
Kjønn		.10 ^{ns} (.06)	-.14 [*] (.06)	-.16 ^{**} (.06)	-.13 [*] (.05)
Alder		-.02 ^{***} (.002)	-.01 ^{***} (.002)	-.01 ^{***} (.002)	-.01 ^{***} (.001)
Utdanningsnivå		.16 ^{***} (.04)	.12 ^{***} (.03)	.09 [*] (.04)	.04 ^{ns} (.03)
Bostedsstørrelse		.17 ^{***} (.02)	.12 ^{***} (.02)	.11 ^{***} (.02)	.07 ^{***} (.02)
Natursyn			.39 ^{***} (.03)	.38 ^{***} (.03)	.29 ^{***} (.03)
Holdning til jakt			-.26 ^{***} (.03)	-.27 ^{***} (.03)	-.16 ^{***} (.03)
Politisk fremmedgjøring				.09 ^{**} (.03)	.06 ^{**} (.03)
Tillit til miljø-institusjoner					.40 ^{***} (.04)
Tillit til «sunn fornuft»					-.51 ^{***} (.04)
Konstant	4.51	3.73	3.36	3.81	3.42
R ² – justert	.032	.164	.313	.316	.413
R ² endring		.132	.149	.003	.097

*p>0,05 **p>0,01 ***p>0,001

Tabellen er kompleks og det kan være vanskelig å få oversikt, men det er mulig å trekke ut flere interessant funn. Vi ser først på Modell 1, der de tre ulverelaterte variablene legges inn sammen (men uten noen andre). Variablene «Ulv i nærheten» og «Sett ulv nær hjem» har klare negative effekter. Det samsvarer med funn vi presenterte over, hvor vi viste at både det å ha ulv i naturen der man bor og selv å ha sett den, innebar en større tilbøyelighet til å mislike at det finnes ulv i Norge. Ganske gjennomgående i denne rapporten har vi sammenlignet tre underutvalg, og sett at informanter som er bosatt i et sett med utvalgte kommuner i ulvesonen, er mer negative til ulv enn andre. Kontrollert for erfaringene med å ha ulv i naturen der man bor eller selv ha sett ulv, er ikke sammenhengen signifikant (I en bivariat regresjonsanalyse er effekten (B) -,56 og klart signifikant p<0,001). Dette betyr rett og slett at når man sammenligner grupper som er like med hensyn til erfaringene med ulv, spiller det liten eller ingen rolle for hva man mener om ulv i Norge og om man bor i en av ulvekommunene eller ikke.

I neste modell (Modell 2) har vi lagt til fire typisk sosiologiske bakgrunnsvariabler: Kjønn, alder, utdanningsnivå og bosted (urban-rural). Bortsett fra kjønn, har alle tydelig signifikant effekt (p > .001). Og vi observerer at effekten av å ha sett ulv nær hjemmet, reduseres sammenlignet med Modell 1, men uten at signifikansnivået synker. Det må forstås på den måten at blant de som har sett ulv, er det forskjell på hva man mener om at det finnes ulv i Norge etter alder, utdanningsnivå og om man bor i grisgrendte strøk eller ikke. Altså at det er korrelasjon mellom variablene som er nye for Modell 2 og sannsynligheten for å ha sett ulv. En mer detaljert analyse viste

at det hovedsakelig er variabelen bostedsstørrelse som forårsaker reduksjonen i effekten av å ha sett ulv i naturen der man bor.

I Modell 3 legger vi inn de første holdningsvariablene, nemlig synet på jakt og indeksen for grunnleggende natursyn. Begge har signifikant effekt på den avhengige variabelen. Å være positiv til jakt, øker sannsynligheten for å være negativ til ulv, og motsatt øker et «vernevennlig» eller økosentrisk natursyn sannsynligheten for å være positiv. Variablene får virke sammen med variablene som allerede er på plass, og de gir fortsatt signifikante effekter, selv om effektene er noe redusert. Vi legger videre merke til at kjønnsvariabelen skifter fra å være negativ (ns) til ulv til å være positiv ($p < 0,05$). Sagt på en annen måte: Kvinner går fra å være mer negative enn menn til å være mer positive når vi kontrollerer for natursyn og holdning til jakt. Det betyr for eksempel at menn som skårer høyt på natursynvariablene, og har hva man kan kalle et økosentrisk natursyn, har større tilbøyelighet enn likesinnede kvinner til å være negative til ulv.

Indeksen for politisk fremmedgjøring er eneste nye variabel i Modell 4. Effekten er signifikant, men relativt beskjedent. En bivariat regresjonsanalyse viste at politisk fremmedgjøring isolert sett har en mer betydelig effekt ($B = -0,35/SE = 0,03/p < 0,001$). Vi ser også at de andre variablene, kanskje med unntak av utdanningsnivå, er relativt lite påvirket. Å føle seg politisk fremmedgjort, øker altså sannsynligheten for å være negativ til ulv i Norge, men henger samtidig sammen med de andre variablene, særlig utdanning. Folk med høy utdanning føler seg sjeldnere politisk fremmedgjort.

I siste modell (den fulle modellen) tar vi med de to indeksene for tillit, henholdsvis til «miljøinstitusjoner» og «sunn fornuft» (altså i betydningen «sunn (folkelig) fornuft»). Vi ser at høy tillit til miljøinstitusjonene øker sannsynligheten for å like ulven, mens tillit til sunn folkelig fornuft virker motsatt. I flere tidligere undersøkelser har vi sett at dette er de uavhengige variablene som forklarer mest av variasjonen i holdninger til ulv. Når disse introduseres i en regresjon, har vi også sett at effekten av andre bakgrunnsvariabler svekkes mye eller forsvinner (Skogen og Thrane 2008, Krange m.fl. 2011). Vi ser det samme her. Effekten av å ha sett ulv i naturen der man bor og utdanningsnivå er ikke lenger signifikant. De andre variablene har signifikante, men svekkede effekter. Det betyr rett og slett at det meste av det vi har målt ikke bare har sammenheng med holdning til ulv i Norge, men også med tillit – til miljøinstitusjonene og til «sunn fornuft».

Til sist kan vi legge merke til at R^2 -justert for hele modellen er på 0,41. Vi kan si at 41 prosent av variasjonen i den avhengige variabelen «Misliker/liker ulv i Norge» kan forklares med modellen vi bruker. I samfunnsvitenskapene kan det betraktes som en modell som representerer dataene godt. Nedenfor undersøker vi om den samme modellen treffer like godt når den avhengige variabelen er om man misliker eller liker å ha ulv i naturen der man bor.

Tabell 13. Misliker eller liker ulv i naturen der man bor. Multippel regresjon (OLS).

Avhengig variabel: Misliker eller liker ulv i naturen der man bor					
	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5
Uavhengige variabler:	B/Sig./Std.E	B/Sig./Std.E	B/Sig./Std.E	B/Sig./Std.E	B/Sig./Std.E
Ulvesone	-.13 ^{ns} (.11)	.08 ^{ns} (.11)	.08 ^{ns} (.10)	.07 ^{ns} (.10)	-.04 ^{ns} (.10)
Ulv i nærheten	-.11 ^{ns} (.09)	-.00 ^{ns} (.08)	.04 ^{ns} (.08)	.05 ^{ns} (.08)	.11 ^{ns} (.07)
Sett ulv nær hjemmet	-.37*** (.09)	-.20* (.09)	-.16 ^{ns} (.08)	-.15 ^{ns} (.08)	-.08 ^{ns} (.08)
Kjønn		.03 ^{ns} (.07)	-.19** (.06)	-.20** (.06)	-.17** (.06)
Alder		-.02*** (.002)	-.01*** (.002)	-.01*** (.002)	-.01*** (.002)
Utdanningsnivå		.16*** (.04)	.13*** (.04)	.12** (.04)	.06 ^{ns} (.04)
Bostedsstørrelse		.18*** (.02)	.13*** (.02)	.13*** (.02)	.09*** (.02)
Natursyn			.35*** (.03)	.34*** (.03)	.25*** (.03)
Holdning til jakt			-.26*** (.04)	-.27*** (.04)	-.15*** (.03)
Politisk fremmedgjøring				-.04 ^{ns} (.04)	.11** (.04)
Tillit til miljø-institusjoner					.36*** (.04)
Tillit til «sunn fornuft»					-.57*** (.05)
Konstant	3.39	2.63	2.43	2.63	2.44
R ² – justert	.010	.134	.251	.251	.348
R ² endring		.124	.127	.000	.097

*p>0,05 **p>0,01 ***p>0,001

Å like at det finnes ulv i Norge er ikke det samme som å like at det finnes ulv i naturen der man bor, men som vi så i avsnittet om NIMBY, er det sterk korrelasjon mellom de to holdningene (se figur 6). Tabellen her bekrefter på en annen måte at de to avhengige variablene, til tross for at den ene flytter ulven tetter på folk, har nær sammenheng. Vi ser nemlig at forklaringsvariablene som er med i modellen, i hovedsak virker på samme måte enten det dreier seg om ulv i Norge eller ulv i naturen der man bor. Men noen forskjeller er det, og det er særlig de som skal kommenteres her.

Det første vi kan legge merke til, er at konstantene har lavere tall når det handler om ulv i naturen der man bor. Det reflekterer funnet vi beskrev over; at det er vanligere å like at det finnes ulv i Norge enn det er å like å ha den i naturen der man bor.

Videre ser vi også at det å ha ulv i nærheten av der man bor, ikke har signifikant effekt i noen av modellene. Det betyr neppe at dette ikke er noen sammenheng, men har nok heller å gjøre med hvordan sammenhengen er. Regresjonsanalyser forutsetter lineære sammenhenger, og hvis vi husker tilbake til figur 14, så vi at den ikke er det. Holdningen til ulv i naturen der man bor blant de som oppga å ha ulv i nærheten, var tvert imot veldig polarisert, med «Misliker sterkt» (29 prosent) og «Liker godt» (24 prosent) som de hyppigst benyttede svaralternativene. I tillegg var «Nøytral» det desidert vanligste svaret blant de som ikke visste eller som oppga ikke å ha ulv i naturen der de bor.

Fra og med innføringen av blokk 3 (Modell 3) har ingen av de variablene som mest direkte og konkret har med ulv å gjøre lenger signifikante effekter, heller ikke det å ha sett ulv i naturen der man bor. En mer detaljert analyse viser at det blant variablene i blokk 2, hovedsakelig er

bestandsstørrelse som står for reduksjonen og i blokk 3 natursyn. Det betyr ikke at det å se ulven ikke har betydning, men bare at det å ha sett ulv i naturen der man bor, er mer vanlige blant informanter med et lite økosentrisk natursyn og som bor på mindre steder.

Til sist kan vi også her legge merke til at målet for forklart varians (R^2 -justert) her er 0,35. Modellen predikerer altså ikke riktig like godt holdningen til at det finnes ulv i naturen der man bor som holdningen til at det finnes ulv i Norge. 35 prosent kan likevel regnes som bra. Enten vi spør om ulv i Norge eller naturen der man bor, er sannsynligheten for å mislike ulv størst blant eldre relativt lavt utdannede menn som bor i rurale områder, har et antroposentrisk natursyn og er positive til jakt, har lav tillit til miljø-institusjonene og høy tillit til vanlige folk som bruker sunn fornuft. Men de føler seg ikke nødvendigvis politisk fremmedgjort. Har man de nevnte kjennetegnene er det ikke så viktig om man har og har sett ulv i naturen der man bor og bor ulvesonen (de utvalgte ulvekommunene uten Oslo). Dette er hovedbildet, men det er viktig å huske at modellen ikke er perfekt. Man kan være både positiv og negativ til ulv både med og uten kjennetegnene nedover, men variablene i modellen påvirker altså sannsynligheten for om man er positiv eller negativ til ulv.

4 Avslutning og konklusjon

Det gjennomgående temaet i rapporten har vært nordmenns holdninger til ulv. En av hovedlinjene i våre tidligere studier av de store rovdyra, er at de er populære. Det gjelder også ulv. Selv om færre liker den enn bjørn, jerv og gaupe er det vanligere å like enn å mislike at det finnes ulv i Norge. Vi har også sett at holdningene til ulv er mer polarisert enn for de andre store rovdyra (se for eksempel Krange m.fl. 2011). Som vi har nevnt, kan spørsmålet som handler om ulv i Norge kritiseres for å være abstrakt og uforpliktende. I tidligere studier har vi derfor sett holdningen til ulv (i Norge) i sammenheng med bostedsstørrelse og folks rapportering av om de har ulv i naturen der de bor eller ikke, men observert at folk oftere er positive enn negative til ulv (i Norge) også på mindre steder og i områder hvor folk lever med rovdyr i nærheten, selv om positive holdninger er enda mer utbredt i urbane strøk (se for eksempel Krange m.fl. 2017).

I denne rapporten har vi skilt mellom oppfatninger om at det finnes ulv i Norge og hva man mener om å ha ulv i naturen der man bor. Når spørsmålet er om man «misliker eller liker ulv i Norge», følger funnene det samme mønsteret som vi har observert i de tidligere undersøkelsene. Situasjonen er en annen når det gjelder holdningsspørsmålene hvor ulven flyttes tettere på informantene som skal svare. Når det gjelder det mest sentrale av disse holdningsspørsmålene, om man ville «mislike eller like å ha ulv i naturen der man bor», så vi at oppfatningene var enda mer polarisert og at andelene som misliker og liker er ganske jevnstore. Basert på dette spørsmålet og svarene som ble gitt, finnes ikke noe grunnlag for å si at ulven er mer populær enn upopulær, men heller ikke det motsatte. Da er det mer nærliggende å konkludere med at den norske befolkningen er *delt* i synet på å ha ulv i naturen der man bor.

Men er det ene spørsmålet viktigere eller bedre enn det andre? Er det sånn at det å spørre folk om ulv i naturen der de bor bedre fanger opp hva de *egentlig* mener om ulv? Det er en forståelse vi har blitt møtt med mange ganger. Men vi er ikke enige i det. Det er rett og slett to forskjellige spørsmål som begge har relevans. Selvsagt er det mulig å være tilhenger av ulv i norsk natur uten å være begeistret for ideen om å ha den i nær-naturen. Norske myndigheter har lagt vekt på folks holdninger til ulv, og i stortingsmeldingen «Ulv i norsk natur – bestandsmål for ulv og ulvesone» vies et helt kapittel til holdningsundersøkelser. Undersøkelsene fra NINA utgjør en betydelig del av empiriske grunnlaget for konklusjonen om *at et flertall er positive til ulv i Norge*. Det er fremdeles sant, selv om andre spørsmål nyanserer bildet og viser en mer splittet befolkning. Hva det er rimelig å legge vekt på når politikk og forvaltning utformes er selvsagt et politisk spørsmål.

Videre har rapporten i stor grad handlet om hvordan holdningene har sammenheng med folks opplevde nærhet til ulv. Det siste har vi målt på ulike måter. Vi har for eksempel sett at de som bor i ulveområder eller har sett ulven nær stedet de bor, misliker ulven i sterkere grad enn andre. Det framkom både da vi så på holdningene til at det finnes ulv i Norge og til at det finnes ulv i naturen der folk bor. I noen tilfeller var sammenhengene særlig tydelige, som i figur 17, hvor vi viste at 54 prosent av de som har sett ulv i nærheten av stedet de bor mislikte å ha ulv i naturen der (42 prosent mislikte sterkt (n=235)). Men dette er store utslag som gjelder få personer. 42 prosent av 235 informanter er bare 106; et antall som utgjør litt i underkant av 5 prosent av utvalget. Erfaringer med ulv, som å ha sett den nær stedet man bor, har derfor ganske liten betydning for den samlede variasjonen i nordmenns holdninger. Sagt på en annen måte:

Meningsdannelsen har også helt andre grunnlag enn direkte erfaringer med ulv. Men det er altså liten tvil om at det «å leve med» ulven statistisk sett er assosiert med negative holdninger, selv om det også blant de som har hatt slike opplevelser finnes en del som er positive til å ha ulv i egne nærområder. Hvilken politisk betydning dette skal få er selvsagt et helt annet spørsmål, som reiser spørsmålet om enkelte erfaringer i større grad enn andre kan skal vektlegges når politikken skal utformes, om noen synsmåter er mer legitime enn andre. I et demokrati har befolkningen en selvsagt rett til å ha meninger om saker som ikke direkte angår dem selv. Det er ikke lett å se noen god begrunnelse for at det skulle være annerledes når det gjelder ulvepolitikken.

Vi har her studert befolkningsdata, og det vi ser er en ganske delt befolkning. Selv om svarene og fordelingene på holdningsvariablene er avhengig av hvordan vi spør, er det et flertall som liker at det finnes ulv her i landet. Ved hjelp av to regresjonsanalyser beskrev vi de som sterkest misliker ulv eldre, lavt utdannede menn fra bygda med lite tillit til offentlige myndigheter osv. Med dette utgangspunktet kunne man tolke motstanden mot ulv som et «folkelig» opprør mot eliter. Men det er ikke nødvendigvis en rimelig tolkning. For det første er ikke modellen perfekt². Det finnes åpenbart mange ulvemotstandere i helt andre sosiale og kulturelle posisjoner. For det andre kan mange av de som faller innenfor kategoriseringen over være folk med store ressurser til å organisere seg og drive politisk kamp. For det tredje, og det er kanskje det viktigste, ulvemotstandere har mektige allierte i det norske organisasjonslivet. Særlig innenfor landbruks- og utmarksnæringene, men også for eksempel blant representanter på Stortinget. Også nyere organisasjoner gjør seg gjeldende, som Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk (dannet i 2000), Naturen for alle og siste skudd på stammen, Naturbruksalliansen. Det finnes også et mangfold organisasjoner på miljøsidene, der alle de tradisjonelle og brede miljøvernorganisasjonene står på ulvens side. I tillegg finnes det også her spesialiserte organisasjoner og folkelige initiativer som Våre rovdyr, Rovviltets Røst og Bygdefolk for rovdyr. Vi kan føye til at det offentlige byråkratiet også er organisert på en måte som gjør at de ulike forvaltningsorganene gjerne faller ned på hver sin side av konfliktlinjene her. Det er for eksempel institusjonaliserte motsetninger mellom Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet, Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet og Fylkesmannens ulike avdelinger.

Dermed er ikke motsetningene vi har studert her motsetninger som bare rører seg blant folk. Verken de som er positive eller de som er negative til ulv er i den situasjonen at de kjemper mot en samfunnselite som er omforent i ulvespørsmålet. Snarere tvert om. Rovdyrkonfliktene og kanskje særlig de som dreier om ulv, løper gjennom hele samfunnsstrukturen, fra grasrotplanet og helt inn i Stortingets korridorer. Den vedtatte målsettingen for rovviltforvaltningen er å forvalte en levedyktig ulvebestand med lavest mulig grad av konflikt. Det er åpenbart ikke helt enkelt når motsetningene er institusjonalisert på denne måten.

² Ad R^2 -justert som er høy for begge modeller i kapitlet over (hhv. 0,41 og 0,35). Men det betyr samtidig at en vesentlig del av meningsdannelsen når det gjelder ulv skjer uavhengig av det vi har tatt med i modellen her. Og slik er den sosiale virkeligheten. Folk er ikke determinert av sitt sosiale og kulturelle tilhørighet, og er i prinsippet alltid frie til å danne seg meninger som går på tvers av det for eksempel sambygdingene eller folk man på andre områder ligner sin oppfatning. Vi har ikke kommunisert det så grundig gjennom denne rapporten, men for samtlige uavhengige variabler gjelder det at det er stor variasjon i holdninger.

Folks meninger om et politisk spørsmål er viktig i et demokratisk samfunn. Vår studie viser et komplekst og sammensatt bilde av folks holdninger til ulv. Hvordan funn og data vurderes kan være avhengig av hvor man står i ulvekonflikten. Legger man mest vekt på hva folk mener om at det finnes ulv i Norge er saken ganske klar. Det finnes mange motstandere, men tilhengerne er klart flere. Legger man derimot mest vekt på hva folk syns om å ha ulven i naturen der de bor er saken mindre klar. Når det gjelder det spørsmålet er befolkningen mere delt, omtrent på midten. Vi kan vel spå at ingen av partene kommer til å hevde at motparten har folket på sin side.

5 Referanser

- Allendorf, F.W., Freedman, A.H., Wayne, R.K. (2017) *Panel review of genetic studies on the Scandinavian grey wolf*. <http://www.miljodirektoratet.no/no/Nyheter/Nyheter/2017/September-2017/Forste-rapport-om-ulvegenetikk-er-klar/>
- Dalen, E. (2016) *Kommentarrapport Holdninger til ulv 18.-21. april 2016: Laget for Glommen Skog SA*. Ipsos. Oslo
- Heberlein, T.A. (2012) *Navigation Environmental Attitudes*. Oxford university press. New York.
- Hogg, M.A., Vaughan, G.M. (2005) *Social Psychology*. Pearson Education
- Figari, H and K. Skogen (2011) Social Representations of the Wolf. *Acta Sociologica*, 54(4), 317-332.
- Krange, O. & Skogen, K. 2011. When the lads go hunting: The 'Hammertown mechanism' and the conflict over wolves in Norway. *Ethnography* 12(4): 466-489
- Flagstad, O., Walker, C. W., Vila, C., Sundqvist, A. K., Fernholm, B., Hufthammer, A. K., Wiig, O., Koyola, I. & Ellegren, H. 2003. Two centuries of the Scandinavian wolf population: patterns of genetic variability and migration during an era of dramatic decline. *Molecular Ecology* 12 (4): 869-880.
- Krange, O., Tangeland, T. & Skogen, K. (2011) *Bestandsmål for store rovdyr. Hva mener folk om bestandsmål og om hvem som skal bestemme i rovviltforvaltningen?* - NINA Rapport 657. 74 pp. Norsk institutt for naturforskning, Trondheim.
- Krange, O., Tangeland, T., Sandström, C. & Ericsson, G. (2012) *Holdninger til store rovdyr i Norge og Sverige. En komparativ studie av holdninger til rovdyr og rovviltforvaltning*. - NINA Rapport 879. 68 pp. Norsk institutt for naturforskning (NINA), Oslo.
- Krange, O., Sandström, C., Tangeland, T., Ericsson, G. (2017) Approval of Wolves in Scandinavia: A Comparison Between Norway and Sweden. *Society & Natural Resources*. 30(9). 1127-1140
- Krange, O., Skogen, K., Helland, H. (2017) *Nordmenns holdninger til store rovdyr. Endringer fra 2010 til 2017*. NINA rapport 1386 Oslo (ISBN 978-82-426-3113-8).
- Krange, O. (2018) *Hva skal vi med ulv egentlig?* <https://forskning.no/rovdyrbloggen/hva-skal-vi-med-ulv-egentlig/1229597>
- Skage, M., Barth, J.M., Jentoft, S., Øverli, Ø. og Jakobsen, K.S. (2017) *Genetisk bakgrunn hos ulv (Canis lupus) i Norge og Skandinavia*. Centre for Ecological and Evolutionary Syntethesis, Universitetet i Oslo.
- Skogen, K. & Krange, O. 2003. A Wolf at the Gate: The Anti-Carnivore Alliance and the Symbolic Construction of Community. *Sociologia ruralis* 43(3). 309-325.
- Skogen, K. & Thrane, C. 2008. Wolves in context: Using survey data to situate attitudes within a wider cultural framework. - *Society & Natural Resources* 21: 17-33
- Skogen, K., Krange o., Figari H. 2013 *Ulvekonflikter I*. Akademisk forlag. Oslo
- Skogen, K. Johansson, M., Figari, H., Flykt, A., Krange, O. (2018) *Erfaringer med ulv*. NINA rapport 1567. Norsk institutt for naturforskning. Oslo
- Skogen, K., Krange o., Figari H. 2017 *Wolf conflicts*. Berghahn. New York.
- Tangeland, T., Skogen, K. & Krange, O. (2010) *Om rovdyr på landet og i byen. Den urban-rurale dimensjonen i de norske rovviltkonfliktene*. Rapport 650, Oslo, NINA.

Vedlegg

Vedlegg 1. Spørreskjema

Spørreskjema om rovdyr i Norge 2018	
Prosjekt	1708565201
Skjemanummer	

Spørsmålene skal besvares av den skjemaet er adressert til. Les nøye gjennom spørsmålene og svaralternativene før du merker av dine svar ved å krysse av i ruten til høyre for eller rett under det svaret som passer. Utfylling skal skje når du er alene og helst uten at andre blir kjent med svarene du gir.

Alle dine svar blir behandlet konfidensielt. Som deltaker i undersøkelsen er du anonym og ingen svar knyttes til navnet på den som har svart.

Først trenger vi noen opplysninger om deg selv, slik at vi senere kan se på forskjeller i svar mellom ulike grupper av spurte.

1 Kjønn, er du mann eller kvinne?

Mann ☐ 1

Kvinne ☐ 2

2 Alder, hvor gammel er du?

Skriv alder (et tall i hver "bås") 1

3 Omtrent hvor mange er det som bor på stedet der du bor?

Ett svar

Mindre grend eller spredtbygd strøk ☐ 1

200-2000 innbyggere ☐ 2

2000-10 000 innbyggere ☐ 3

10 000-40 000 innbyggere ☐ 4

40 000-100 000 innbyggere ☐ 5

100 000-300 000 innbyggere ☐ 6

Bor i Oslo ☐ 7

Vet ikke ☐ 8

4 Hva er din hovedbeskjeftigelse for tida? Hvilken type stilling har du?

Ett svar

Arbeider/operatør, ufaglært ☐ 01

Arbeider/operatør, faglært ☐ 02

Toppleder/ Daglig leder ☐ 03

Funksjonær, ledende stilling ellers ☐ 04

Funksjonær ellers ☐ 05

Selvstendig ☐ 06

Elev/Student/Lærling ☐ 07

For tiden arbeidsløs ☐ 08

Alderspensjonist ☐ 09

Trygdet ☐ 10

Gift uten eget betalt arbeid ☐ 11

Annet ☐ 12

5 Har du selv betalt arbeid på heltid eller deltid?

Ett svar

Ja, heltid ☐ 1

Ja, deltid ☐ 2

Varierer ☐ 3

Nei ☐ 4

+
001
20©18 MI Pro +

6 Innen hvilken bransje arbeider du?

Ett svar. Det som passer best.

- Jordbruk/Skogbruk ☐ 01
 Fiske / fangst ☐ 02
 Industri/Bergverk/ Olje ☐ 03
 Bygg og anlegg ☐ 04
 Varehandel/Butikk ☐ 05
 Samferdsel/Transport/Post/ Tele ☐ 06
 Helsevesen/Sosialomsorg ☐ 07
 Undervisning/Forskning ☐ 08
 Bank/Forsikring/Finans ☐ 09
 Reiseliv/ hotell/ restaurant/ servering ☐ 10
 Annen forretningsmessig tjenesteyting ☐ 11
 Offentlig administrasjon/Forsvar/ Politi/ Rettsvesen ☐ 12
 Interesseorganisasjon/ Frivillig organisasjon ☐ 13
 Annen bransje ☐ 14
 Ingen bransje/ Arbeider ikke ☐ 15

7 Arbeider du i offentlig eller privat virksomhet?

Ett svar, der du har din hovedinntekt

- Offentlig stat ☐ 1
 Offentlig kommune ☐ 2
 Privat ☐ 3
 Andre svar ☐ 4
 Arbeider ikke ☐ 5

8 På hvilket nivå er din høyeste fullførte utdanning?

Ett svar

- Folkeskolenivå (Inntil 8 års skolegang) ☐ 1
 Ungdomsskole/ Realskolenivå (9-10 års skolegang) ☐ 2
 Videregående skole - Almenntag/ Gymnasnivå (11-13 års skolegang) ☐ 3
 Videregående skole - Yrkesfag/ fagbrev/ yrkesskolenivå ☐ 4
 Universitet/ Høyskole, lavere grad (Bachelor, Cand.mag/ høyskoleutdanning uten sivilgrad (f.eks. Sykepleier, Lærer, Politi etc.) ☐ 5
 Universitet/ Høyskole, høyere grad (Master, Hovedfag, høyskoleutdanning med sivilgrad, f.eks. Sivilingeniør, Siviløkonom etc.) ☐ 6

9 Hvor mange bøker tror du det er hjemme hos deg? (50 bøker er ca. 1 meter i bokhylla.)

Ett svar

- Ingen ☐ 1
 Mindre enn 20 bøker ☐ 2
 20 - 50 bøker ☐ 3
 50 - 100 bøker ☐ 4
 100 - 500 bøker ☐ 5
 500 - 1000 bøker ☐ 6
 mer enn 1000 bøker ☐ 7
 Vet ikke ☐ 8

10 Hvilke av disse tingene fantes hjemme hos deg da du vokste opp?

Gjerne flere svar

- Piano ☐ 1,
 Sjakkspill ☐ 2,
 Bøker på andre språk enn norsk ☐ 3,
 Ingen av dem ☐ 4.

11 Hva er/ var dine foreldres høyeste fullførte utdanning? SVAR BÅDE PÅ DELSPØRSMÅL A FOR MOR OG B FOR FAR					
	11.A Mors utdanning ETT SVAR		11.B Fars utdanning ETT SVAR		
Folkeskolenivå (Inntil 8 års skolegang)	☐ 1		☐ 1		
Ungdomsskole/ Realskolenivå (9-10 års skolegang)	☐ 2		☐ 2		
Videregående skole - Almennfag/ Gymnasnivå (11-13 års skolegang)	☐ 3		☐ 3		
Videregående skole - Yrkesfag/ fagbrev/ yrkesskolenivå	☐ 4		☐ 4		
Universitet/ Høyskole, lavere grad (Bachelor, Cand.mag/ høyskoleutdanning uten sivilgrad, f.eks. Sykepleier, Lærer, Politi etc.)	☐ 5		☐ 5		
Universitet/ Høyskole, høyere grad (Master, Hovedfag, høyskoleutdanning med sivilgrad, f.eks. Sivilingeniør, Siviløkonom etc.)	☐ 6		☐ 6		
Vet ikke	☐ 7		☐ 7		
12 Når det gjelder natur- og miljøspørsmål, hvor stor tillit vil du si at du har til følgende aktører og institusjoner? MERK AV ETT SVAR I HVER LINJE					
	Meget stor tillit 1	Ganske stor tillit 2	Litt tillit 3	Ingen tillit 4	Vet ikke 5
• Statens naturoppsyn (SNO)	☐	☐	☐	☐	☐
• Vanlige folk som bruker sunn fornuft	☐	☐	☐	☐	☐
• Norges Bondelag	☐	☐	☐	☐	☐
• Stortingspolitikere	☐	☐	☐	☐	☐
• Rovdyrforskere i Norge	☐	☐	☐	☐	☐
• Lokalpolitikere	☐	☐	☐	☐	☐
• Miljødirektoratet	☐	☐	☐	☐	☐
• Klima- og miljødepartementet	☐	☐	☐	☐	☐
• Naturvernforbundet	☐	☐	☐	☐	☐
• Erfarne jegere	☐	☐	☐	☐	☐
• Norsk institutt for naturforskning (NINA)	☐	☐	☐	☐	☐

13 Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om miljøsaker?							
Merk av ett svar i hver linje							
	Helt uenig (1)	2	3	4	5	Helt enig (6)	Vet ikke
• Jeg er villig til å betale mer skatt som er øremerket til å verne om miljøet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Jeg ser på miljøproblemer i andre land som mitt problem også	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Jeg synes det er viktig å gi penger til TV-aksjoner med miljøvennlig formål ...	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Dyr og planter har like stor rett til å leve på jorda som mennesker	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Jeg synes det er riktig at norsk naturvernlovgivning har naturens egenverdi som utgangspunkt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Naturen gir meg en følelse av å høre til i en større sammenheng	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
14 Folk kan føle frykt for å møte ulike dyr i norsk natur. Hvor stor frykt føler du for å møte hvert av følgende dyr?							
MERK AV ETT SVAR I HVER LINJE							
	Stor frykt	En viss frykt	Liten eller ingen frykt				
• Gaupe	☐	☐	☐	1			
• Kuer	☐	☐	☐	2			
• Elg	☐	☐	☐	3			
• Huggorm	☐	☐	☐	4			
• Grevling	☐	☐	☐	5			
• Bjørn	☐	☐	☐	6			
• Flått	☐	☐	☐	7			
• Løshund	☐	☐	☐	8			
• Ulv	☐	☐	☐	9			
• Kongeørn	☐	☐	☐	10			
• Jerv	☐	☐	☐	11			
Så kommer noen spørsmål om rovdyr og rovdyrforvaltning.							
15 Hvor engasjert er du i spørsmål om rovdyr og rovdyrforvaltning i Norge?							
Ett svar							
Svært engasjert	☐	1					
Nokså engasjert	☐	2					
Noe engasjert	☐	3					
Ikke engasjert	☐	4					
Vet ikke	☐	5					

16 Rovdyrkonfliktene kan håndteres på forskjellige måter. I hvor stor grad tror du følgende tiltak kan redusere konfliktene som noen mener at rovdirene skaper?					
MERK AV ETT SVAR I HVER LINJE	I meget stor grad	I ganske stor grad	I mindre grad	I liten eller ingen grad	Vet ikke
• sette opp elektriske gjerder for å hindre rovdyr i å angripe husdyr.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
• flytte rovdyr.	☐	☐	☐	☐	☐
• merke rovdyr med radiosender slik at de kan overvåkes.	☐	☐	☐	☐	☐
• skyte rovdyr.	☐	☐	☐	☐	☐
• opprette/opprettholde egne soner hvor rovdyra har lov til å være (eks. ulvesonen).	☐	☐	☐	☐	☐
• flytte sauebesetninger til beiter i områder uten rovdyr.	☐	☐	☐	☐	☐
• gi sauebønder midler til å starte annen næring.	☐	☐	☐	☐	☐
• styrke politiets innsats mot faunakriminalitet.	☐	☐	☐	☐	☐
• satse på rovdyrsturisme.	☐	☐	☐	☐	☐
• informere om positive sider ved å ha rovdyr i norsk natur.	☐	☐	☐	☐	☐
• ta fra jegere retten til å skyte rovdyr som angriper hund.	☐	☐	☐	☐	☐

Så kommer noen spørsmål om jakt

17 Hva er din grunnleggende innstilling til jakt?	
Ett svar	
Jeg er negativ til jakt.	☐ 1
Jeg har ingen klar oppfatning om jakt.	☐ 2
Jeg godtar jakt.	☐ 3
Jeg er positiv til jakt.	☐ 4
Vet ikke.	☐ 5

18 Har du selv vært på i jakt i løpet av de siste fem årene?	
Ett svar	
Ja.	☐ 1
Nei.	☐ 2
Vet ikke.	☐ 3

Så kommer noen spørsmål om ulv spesielt.

19 Hva syns du om at ulv finnes i Norge?	
ETT SVAR	
Misliker sterkt.	☐ 1
Misliker.	☐ 2
Nøytral.	☐ 3
Liker.	☐ 4
Liker godt.	☐ 5

20 Hva syns du om å ha ulv i naturen der du bor?	
ETT SVAR	
Misliker sterkt.	☐ 1
Misliker.	☐ 2
Nøytral.	☐ 3
Liker.	☐ 4
Liker godt.	☐ 5

21 Kunne du godta å ha ulv i nærheten av der du bor?	
ETT SVAR	
Nei, absolutt ikke.	☐ 1
Nei, helst ikke.	☐ 2
Ja, kanskje.	☐ 3
Ja, absolutt.	☐ 4
Vet ikke.	☐ 5

22 Ønsker du flere eller færre ulv i naturen der du bor, eller er det passe som det er?	
ETT SVAR	
Ønsker flere.	☐ 1
Ønsker færre.	☐ 2
Passe som det er.	☐ 3
Vet ikke.	☐ 4

23 Finnes det ulv i naturen der du bor?

Ett svar

- Ja ☐ 1.
 Nei ☐ 2.
 Vet ikke ☐ 3.

24 Regner du med at det vil komme ulv i traktene der du bor i løpet av de nærmeste årene?

☆

- Ja ☐ 1
 Nei ☐ 2
 Vet ikke ☐ 3

25 Bor du i forvaltningssonen for ulv, den såkalte «ulvesonen»?

- Ja ☐ 1
 Nei ☐ 2
 Vet ikke ☐ 3

26 Hva synes du om å drive jakt på ulv?

ETT SVAR

- Bør tillates ☐ 1
 Kan tillates under tvil ☐ 2
 Bør ikke tillates ☐ 3
 Vet ikke ☐ 4

27 Har du gjort eller opplevd følgende når det gjelder ulv?

MERK AV ETT SVAR I HVER LINJE

	Nei, aldri	Ja, en gang	Ja, flere ganger	Tvil/ vet ikke	Kan ikke svare	
	1	2	3	4	5	
• Sett ulven	☐	☐	☐	☐	☐	1
• Sett ulv i nærheten av der du bor	☐	☐	☐	☐	☐	2
• Hørt ulven ule	☐	☐	☐	☐	☐	3
• Sett ulvespor	☐	☐	☐	☐	☐	4
• Sett ulvespor i nærheten av der du bor ..	☐	☐	☐	☐	☐	5
• Sett andre sportegn, som hår, avføring etc. etter ulv	☐	☐	☐	☐	☐	6
• Dratt ut for å se etter ulvespor	☐	☐	☐	☐	☐	7
• Deltatt i samtaler/diskusjoner om ulv ...	☐	☐	☐	☐	☐	8

28 Ulver som lever vilt i naturen kan vekke mange følelser.

Merk av på skalaene nedenfor hvordan du ville føle deg dersom du møtte én ulv i naturen:

Merk av ett svar i hver linje

	1	2	3	4	5	
Trist/Utslått/ Misforøyd	☐	☐	☐	☐	☐	Glad/Munter/ Fornøyd
Sløv/Passiv/Søvrig	☐	☐	☐	☐	☐	Pigg/Aktiv/Våken

29 Merk av på skalaene nedenfor hvordan du ville reagere ved å møte en flokk med fem ulver i naturen:

Merk av ett svar i hver linje

	1	2	3	4	5	
Trist/Utslått/ Misforøyd	☐	☐	☐	☐	☐	Glad/Munter/ Fornøyd
Sløv/Passiv/Søvrig	☐	☐	☐	☐	☐	Pigg/Aktiv/Våken

30	Tanken på å møte en ulv i naturen kan også vekke mer spesielle følelser.								
Merk av nedenfor hvor sterkt et møte med ulv i naturen vil vekke hver av følgende følelser:									
MERK AV ETT SVAR I HVER LINJE		Ikke i det hele tatt (0)	1	2	3	4	5	Meget sterkt (6)	
		0	1	2	3	4	5	6	
• Interesse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	1
• Glæde	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	2
• Sinne	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	3
• Avsky	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	4
• Forakt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	5
• Redsel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	6
• Fiendtlighet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	7
31	Tenk deg at du møter en ulv i naturen.								
Nedenfor ser du noen beskrivelser av hvordan du ville tenke og reagere, dersom du møter en ulv i naturen? Hvordan slutter du deg til disse beskrivelsene?									
MERK AV ETT SVAR I HVER LINJE		Nei, absolutt ikke	Nei, i liten grad	Hverken eller	Ja, i noen grad	Ja, absolutt			
		1	2	3	4	5			
• Det er umulig for meg å vite på forhånd hvordan en ulv vil oppføre seg	☐	☐	☐	☐	☐	☐	1		
• Om jeg kom nær en ulv, ville jeg sannsynligvis bli angrepet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	2		
• Om jeg traff på en ulv, tror jeg at jeg ville håndtere situasjonen bra	☐	☐	☐	☐	☐	☐	3		
• Jeg tror jeg ville kunne forutse en ulvs bevegelser	☐	☐	☐	☐	☐	☐	4		
• Jeg tror at de fleste ulver er ufarlige for meg	☐	☐	☐	☐	☐	☐	5		
• Jeg tror nok jeg ville få panikk dersom en ulv kom nær meg	☐	☐	☐	☐	☐	☐	6		
32	Hvor sannsynlig er det at du at du kommer til å gjøre følgende dersom noen har hørt eller sett ulv i naturen der du bor?								
MERK AV ETT SVAR I HVER LINJE		Nei, helt sikkert ikke	Sannsynligvis ikke	Usikker	Ja, til en viss grad	Ja, helt sikkert			
		1	2	3	4	5			
• Jeg går ut i skogen fordi jeg gjerne vil høre eller se ulv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	1		
• Jeg holder utkikk hjemme fordi jeg gjerne vil høre eller se ulv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	2		
• Jeg lar barn og hunder være ute som vanlig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	3		
• Jeg bryr meg ikke om ulven og gjør akkurat som vanlig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	4		
• Jeg følger ekstra godt med, men fortsetter mine hverdagsrutiner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	5		
• Jeg slipper ikke barn og husdyr av syne utomhus	☐	☐	☐	☐	☐	☐	6		
• Jeg unngår å gå alene i skogen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	7		
• Jeg går ikke ut når det er mørkt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	8		

33 Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om ulv?							
Merk av ett svar i hver linje							
	Helt enig	Delvis enig	Hverken enig eller uenig	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke	
	1	2	3	4	5	6	
• Ulven er et intelligent dyr	☐	☐	☐	☐	☐	☐	1
• Ulven er sosialt dyr	☐	☐	☐	☐	☐	☐	2
• Ulven er et vakkert dyr	☐	☐	☐	☐	☐	☐	3
• Ulven hører bare til i villmarka	☐	☐	☐	☐	☐	☐	4
• Ulven er et tilpasningsdyktig dyr, som greier seg godt nær mennesker	☐	☐	☐	☐	☐	☐	5
• Det er ingen problemer med å drive friluftsliv der det finnes ulv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	6
• Ulv kan være farlig for mennesker	☐	☐	☐	☐	☐	☐	7
• Ulven er en blodtørstig lystmorder på sau	☐	☐	☐	☐	☐	☐	8
• Det er alltid hundeeierens eget ansvar å sørge for at hunden ikke blir angrepet av ulv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	9

34 Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om ulv i Norge?							
Merk av ett svar i hver linje							
	Helt enig	Delvis enig	Hverken enig eller uenig	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke	
	1	2	3	4	5	6	
• Hensynet til ulv i norsk natur er viktigere enn jaktinteressene	☐	☐	☐	☐	☐	☐	1
• Hensynet til ulv i norsk natur er viktigere enn hensynet til sauehold	☐	☐	☐	☐	☐	☐	2
• De som mister husdyr på grunn av ulv, må alltid få full erstatning	☐	☐	☐	☐	☐	☐	3
• I noen land får ikke bønder erstatning for ulvedrept sau hvis de ikke har vokterhund, elektriske rovdryggjerd el. lign. Slik burde det også være i Norge ..	☐	☐	☐	☐	☐	☐	4
• Hundeeiere må ha lov til å skyte ulv som truer hundene deres	☐	☐	☐	☐	☐	☐	5
• Ulveforvaltningen i Norge er godt faglig og vitenskapelig forankret	☐	☐	☐	☐	☐	☐	6
• Når Stortinget har bestemt hvor mange ulver vi skal ha i Norge, må man skyte overtallige for å hindre at bestanden blir større enn vedtatt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	7
• Skogeiere som taper inntekter fra salg av jaktrettigheter på grunn av ulv, må få full erstatning for tapte inntekter	☐	☐	☐	☐	☐	☐	8
• Ulv som kommer inn i områder som er vedtatt skal være beiteområder for husdyr, må skytes	☐	☐	☐	☐	☐	☐	9
• Ulvebestanden i Norge er utrydningstruet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	10
• Så lenge ulven i Norge er en del av en bærekraftig skandinavisk bestand, er det feil å hevde at den er utrydningstruet ...	☐	☐	☐	☐	☐	☐	11
• Ulvebestanden i Norge har økt de siste årene	☐	☐	☐	☐	☐	☐	12
• Norske myndigheter har klassifisert ulven som "kritisk truet", og derfor er det brudd på norsk lov og internasjonale avtaler å skyte så mange ulver som vi gjør	☐	☐	☐	☐	☐	☐	13
35 Hvor farlig tror du ulven er i følgende situasjoner i områder der det er ulv? Er den.....							
Merk av ett svar i hver linje							
	Meget farlig	Ganske farlig	Lite farlig	Ikke farlig i det hele tatt	Vet ikke		
	1	2	3	4	5		
• for barn på skolevei	☐	☐	☐	☐	☐	1	
• for bærplukkere	☐	☐	☐	☐	☐	2	
• for folk som driver med friluftsliv	☐	☐	☐	☐	☐	3	
• for mennesker når ulven lusker nær hus	☐	☐	☐	☐	☐	4	
• for hunder når hund og ulv møtes	☐	☐	☐	☐	☐	5	

36 Ulv i Norge tilhører en finsk-russisk ulvebestand. Gjør det at det blir mer eller mindre viktig å bevare en viss ulvebestand i Norge, eller spiller det ingen rolle for bevaringen hvor ulven kommer fra?

- Mer viktig ☐ 1
 Mindre viktig ☐ 2
 Spiller ingen rolle ☐ 3
 Vet ikke ☐ 4

37 Om det er noe innblanding av hund i norsk ulv, mener du det da blir mer eller mindre viktig å bevare en viss ulvebestand i Norge, eller spiller det ingen rolle for bevaringen om det er innblanding av hund i norsk ulv?

- Mer viktig ☐ 1
 Mindre viktig ☐ 2
 Spiller ingen rolle ☐ 3
 Vet ikke ☐ 4

38 Har du hund?

- Ja ☐ 1
 Nei (⇒ 45) ☐ 2

De som ikke har hund hopper over spørsmål 39-44, og besvarer så sp. 45 og videre.

39 Til alle som har hund:

Hvilken type hund har du?

Gjerne flere svar hvis du har flere hunder.

- Jakthund ☐ 1.
 Trekkhund ☐ 2.
 Brukshund ☐ 3.
 Annen hund ☐ 4.

40 Hvilken av påstandene nedenfor beskriver best måten ulven har påvirket ditt hundehold?

Ett svar. Det som passer best.

- Det finnes ikke ulv der jeg ferdes med hunden ☐ 1
 Det har ikke påvirket mitt hundehold, fordi jeg aldri har vært noe særlig i naturen sammen med hunden . ☐ 2
 Det har ikke påvirket mitt hundehold og jeg har med hunden i eller nær skogen på samme måte som før ☐ 3
 Jeg går like mye tur i eller nær skogen med hunden som før, men jeg passer bedre på den ☐ 4
 Jeg går mindre tur i eller nær skogen med hunden på grunn av ulven ☐ 5
 Jeg har sluttet helt å gå tur i eller nær skogen med hunden på grunn av ulven ☐ 6
 Vet ikke ☐ 7

41 Til alle som har hund:

Går du på jakt med hunden din?

Ett svar

- Ja ☐ 1
 Nei ☐ 2

42 Hvilke av påstandene nedenfor beskriver best måten ulven har påvirket din bruk av hunden på jakt?

Gjerne flere svar.

- ☆
- Det finnes ikke ulv i områdene jeg jakter ☐ 1.
- Jeg har ikke jakthund eller jakter ikke med hunden min ☐ 2.
- Hvis det dukker opp ulv der jeg jakter, er jeg villig til å endre måten jeg bruker hunden på ☐ 3.
- Jeg bruker hunden like mye på jakt som før, og i de samme områdene, selv om det finnes eller kan finnes ulv der ☐ 4.
- Jeg jakter andre steder enn før, som følge av ulven ☐ 5.
- Jeg jakter mindre enn før, som følge av ulven ☐ 6.
- Jeg jakter på andre måter enn før, som følge av ulven (f.eks. med hund i bånd, slipper hunden mindre, etc.) ☐ 7.
- Vet ikke ☐ 8.

43 Har du noengang opplevd at din hund er blitt angrepet av ulv?

Ett svar

- ☆
- Nei ☐ 1
- Ja, en gang ☐ 2
- Ja, flere ganger ☐ 3
- Vet ikke ☐ 4

44 Hva er din holdning til å ta spesielle forholdsregler (beskyttelsesvest, skifte hunderase, jakte med hund i bånd, e.l.) for å forebygge ulveangrep på hunden din?

Ett svar, det som passer best

- ☆
- Kommer helt sikkert ikke til å ta forholdsregler ☐ 1
- Vil helst unngå å ta forholdsregler ☐ 2
- Usikker, i tvil om hva jeg vil gjøre ☐ 3
- Vil trolig ta forholdsregler ☐ 4
- Kommer helt sikkert til å ta forholdsregler ... ☐ 5

45

Til alle

Til slutt kommer noen generelle spørsmål om politikere og viktige samfunnsspørsmål

Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?

Merk av ett svar i hver linje

	Helt enig	Delvis enig	Hverken enig eller uenig	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke	
• Hvis jeg ville, kunne jeg raskt få et tillitsverv i et politisk parti eller i en organisasjon	0 ☐	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	1
• Folk som meg kan godt stemme ved valg, men vi har ingen innflytelse over politikken og samfunnsutviklingen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	2
• Jeg har sjelden problemer med å følge med på hva eksperter sier på TV	☐	☐	☐	☐	☐	☐	3
• Den såkalte eliten («toppene» innen politikk, forvaltning, næringsliv, osv.) bestemmer samfunnsutviklingen over hodene på vanlige folk ..	☐	☐	☐	☐	☐	☐	4
• I Norge kan alle som vil få politisk innflytelse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	5
• Politikerne er mest opptatt av å sikre seg selv og sine egne posisjoner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	6
• Sunt folkevett er bedre enn formell utdannelse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	7

46 Folk føler frykt for ulike ting i tilværelsen. Hvor stor frykt føler du for hver av følgende ting?				
MERK AV ETT SVAR I HVER LINJE	Stor frykt	En viss frykt	Liten eller ingen frykt	
	1	2	3	
• Bli utsatt for vold	☐	☐	☐	1
• Bli utsatt for ulykker	☐	☐	☐	2
• Ikke klare deg økonomisk	☐	☐	☐	3
• Terroraksjoner i Norge	☐	☐	☐	4
• Møte ulv i naturen	☐	☐	☐	5
• Bli syk av maten du spiser	☐	☐	☐	6
• Forurensing og miljø-ødeleggelser	☐	☐	☐	7
• Svikt i eldreomsorgen	☐	☐	☐	8
• Arbeidsløshet	☐	☐	☐	9
• Ekstremvær (flom, storm, ras ol.)	☐	☐	☐	10

DA TAKKER VI FOR HJELPEN, OG ØNSKER DEG LYKKE TIL I PREMIELOTTERIET. SEND DET UTFYLTE SKJEMAET I SVARKONVOLUTTEN TIL IPSOS MMI SNAREST. IKKE SKRIV NAVN PÅ SKJEMAET!

Vedlegg 2. Kommuner til spesialutvalget (utvalgte kommuner i «Ulvesonen»):

Kommune	Kommunennummer
Halden	0101
Aremark	0118
Rakkestad	0128
Hobøl	0138
Spydeberg	0123
Våler	0137
Vestby	0211
Ås	0214
Ski	0213
Oslo*	Se under
Enebakk	0229
Rælingen	0228
Rømskog	0121
Aurskog-Høland	0221
Eidskog	0420
Elverum	0427
Trysil	0428

* Postnummer Oslo (fra bydelene Alna og Østensjø)

0664, 0665, 0666, 0667, 0668, 0669

0670, 0671, 0672, 0673, 0674, 0675, 0676, 0678, 0679

0680, 0681, 0682, 0683, 0684, 0685, 0686, 0687, 0688, 0689

0690, 0691, 0692, 0693, 0694

1051, 1052, 1053, 1054, 1055, 1056

1061, 1062, 1063, 1064, 1065, 1067, 1068, 1069

1071

1081, 1083

1187, 1188

Vedlegg 3. Tabellappendiks

Fig. 1 Kunne du godt å ha ulv i nærheten av der du bor/tre måletidspunkter (ref side xx i rapporten)

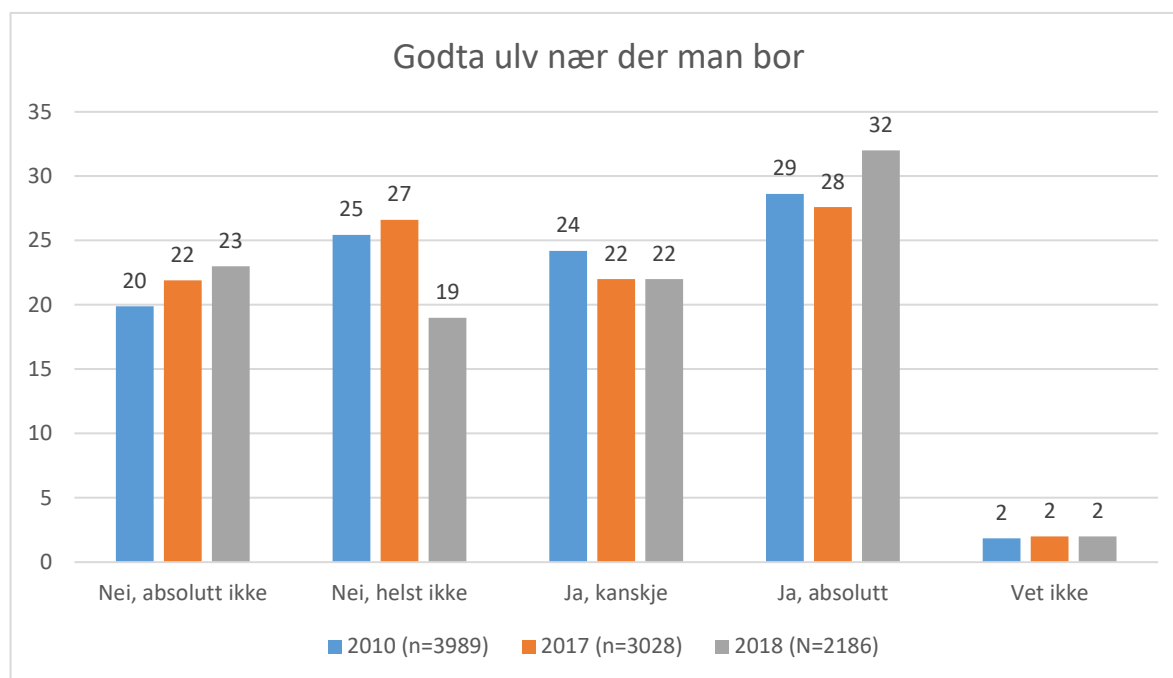
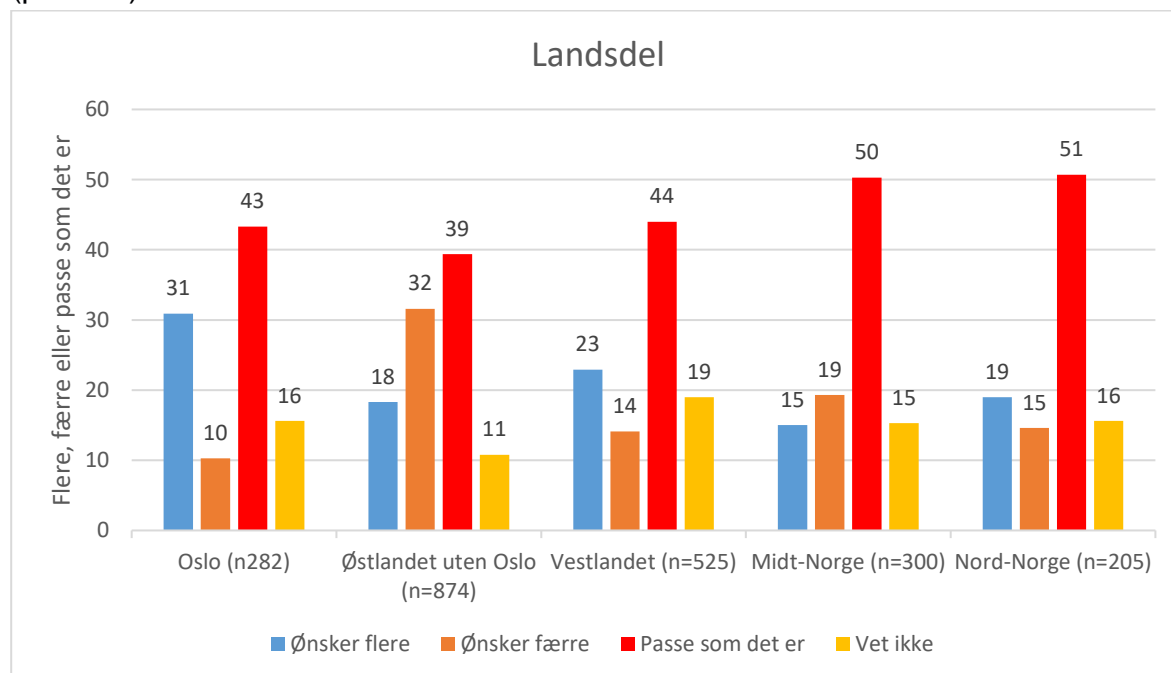

Fig. 2 Ønsker flere, færre eller synes det er passe som det er fordelt etter landsdel (prosent)

Pearson Chi-Square: 125,193, df 12, p<0,001

Figur 3. Misliker eller liker ulv i Norge mot har ulv i naturen der man bor (Prosent)

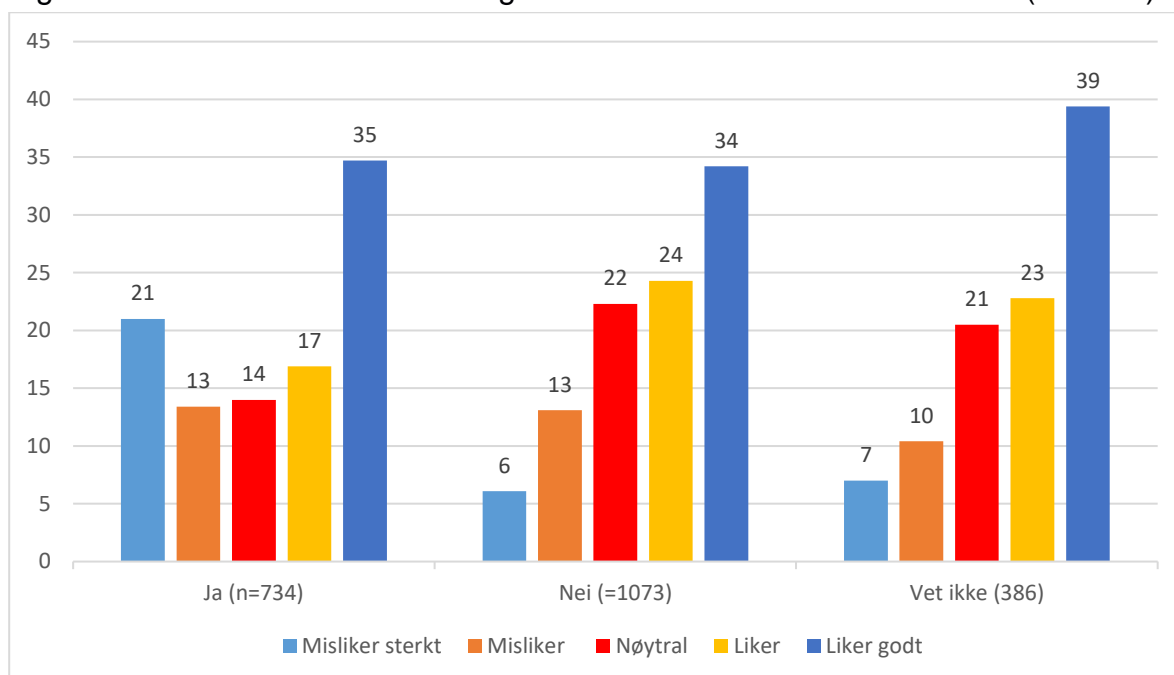
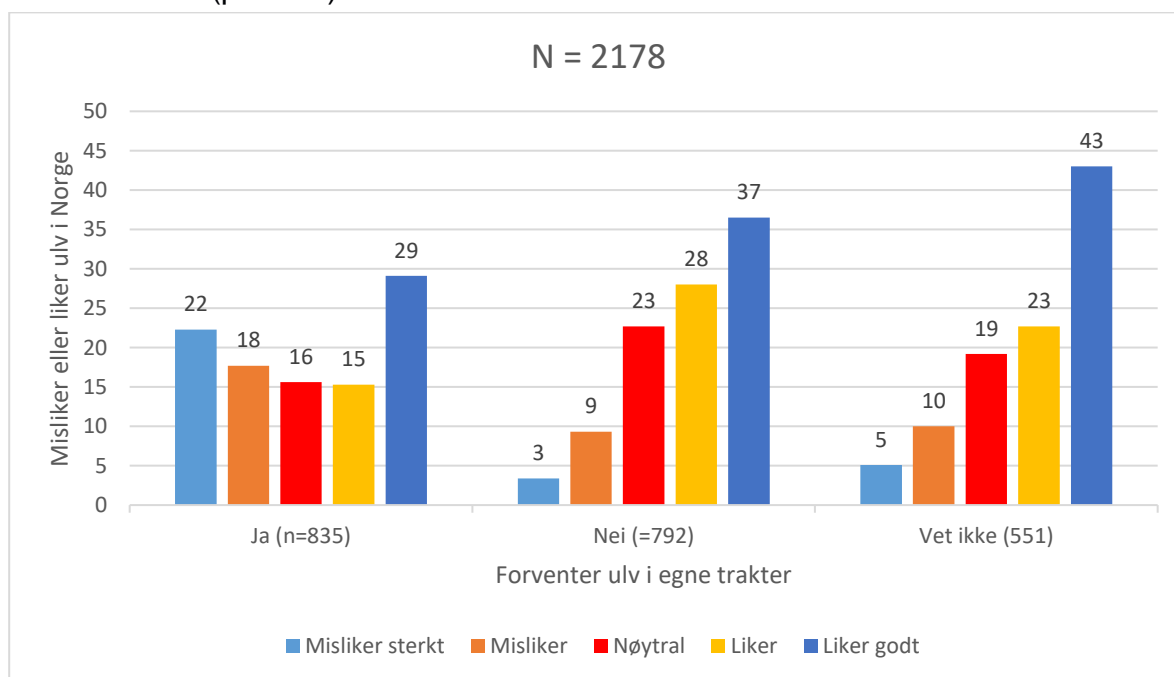
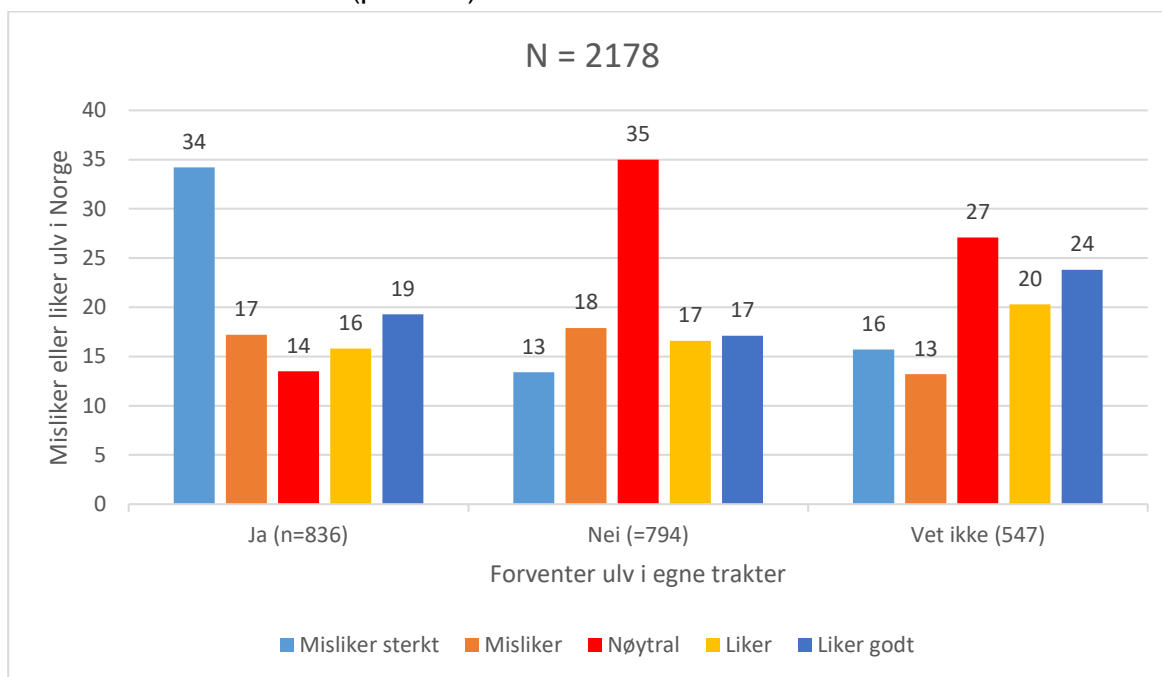

Fig. 4 Misliker eller liker ulv i Norge etter forventning om ulveetablering i traktene man selv bor. (prosent)

Pearson Chi-Square: 241,331, df 8, p<0,001

Fig. 5 Misliker eller liker ulv i naturen der man bor etter forventning om ulveetablering i traktene man selv bor. (prosent)

Pearson Chi-Square: 187,610, df 8, $p < 0,001$

Norsk institutt for naturforskning, NINA, er en uavhengig stiftelse som forsker på natur og samspillet natur–samfunn.

NINA ble etablert i 1988. Hovedkontoret er i Trondheim, med avdelingskontorer i Tromsø, Lillehammer, Bergen og Oslo. I tillegg driver NINA Sæterfjellet avlsstasjon for fjellrev på Oppdal, og forskningsstasjonen for vill laksefisk på lms i Rogaland.

NINAs virksomhet omfatter både forskning og utredning, miljøovervåking, rådgivning og evaluering. NINA har stor bredde i kompetanse og erfaring med både naturvitere og samfunnsvitere i staben. Vi har kunnskap om artene, naturtypene, samfunnets bruk av naturen og sammenhenger med de store drivkreftene i naturen.

ISSN:1504-3312

ISBN: 978-82-426-3309-5

Norsk institutt for naturforskning

NINA Hovedkontor

Postadresse: Postboks 5685 Torgarden, 7485 Trondheim

Besøks-/leveringsadresse: Høgskoleringen 9, 7034 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00, Telefaks: 73 80 14 01

E-post: firmapost@nina.no

Organisasjonsnummer 9500 37 687

<http://www.nina.no>

Samarbeid og kunnskap for framtidens miljøløsninger